Est. A - 14476

Fr. 504

1885. № 1.

Austrums

ſinibas un rakſtneezibas mehneſchraksts

Fr. 1885 - 1906

iſdots un wadits

no

J. Welmes.

Saturs:

1. Eewadejs.
2. Krihwu krihws. No Fr. Brihwſemneeka.
3. Kugineeks. No Fr. Brihwſemneeka.
4. Latweeſchu tautas juhrneeziba. No C. Waldemara.
5. Par noilgumu. No J. Reinberga.
6. Jel netrauze! No Jaunſemju Jahna.
7. † Reinberga Jahnis. Nekrologs no R.
8. Druſkas iſ Dr. G. Merkeļa behrna deenam. No Pehrkona.
9. Wakarâ. No Jaunſemju Jahna.
10. Kahds ſwars ſpehlem pee audſinaſchanas? No J. Welmes.
11. Neſawaldamajs. Stahſts no J. Turgenewa.
12. Par ſoſchu kopſchanu.
13. Sihkumi.

Maſkawâ.
E. Lieſſnera un J. Romahna drukatawâ, Arbateelâ, Platona mahjâ.
1885.

Изъ книгъ Дѣт. М. Веске

Puſchkina monuments Maſkawâ.

4228

Eewedejs.

Katra tauta, kura dſenàs pehz iſglihtibas, mekle few garigu baribu, lai waretu apmeerinat ſawu garu un prahtu. Wiņa gribetu ſapraſt wiſu, kas wiņas apkahrtnê, tiklab zilwekus, kà dabu; wiņa mekle ari ſiņas par to, kas noteek zitâs paſaules malâs, lai waretu zitu tautu eeraſchas un panahkumus ſalihdſinat ar ſaweem un peeſawinat to, kas labs un derigs. Schi dſihſchanàs radijuſi laikrakſtus, kuri paſneegtu wiſpuſigas ſiņas un pahrſpreedumus. Tà mehs redſam, ka wiſam iſglihtotam tautam daſchdaſchadu laikrakſtu, kur war atraſt pamahzibas un ari derigu laika kawekli, kas modinatu prahtus un nenogurdinatu garu. Ari latweeſchu tauta uſſahkuſi iſglihtibas zeļu; ari wiņai nepeezeeſchami wajadſigi tahdi laikrakſti. Mums ir politiſkas deenas un nedeļas awiſes, mums ir literariſks nedeļas rakſts ar bildem, bet mums truhkſt wehl mehneſchrakſta, kur waretu atraſt garakus un wiſpuſigakus rakſtus neſarauſtitus, kà tas mehdſ buht deenas un nedeļas laikrakſtòs, kuŗeem naw tik daudſ telpas, kà mehneſchrakſtam, kas iſnahk wairak lokſņês uſ reiſu. Tadehļ mehs eſam nodomajuſchi iſpildit ſcho robu latweeſchu rakſtneezibâ, iſſuhtidami „Auſtrumu“ tautâ.

„Auſtrums“ nodarbofees weenigi tautas garigai un meeſigai uſplaukſchanai par labu. Wiņſch zenſiſees beſ kahdas partejibas ſtrahdat tautas garâ, uſrahdit tautai wiņas labas un ļaunas puſes, ſtahſtit wiņai par wiņas pagahtnes preekeem un behdam un kopt wiſpuſigi tautas garigas dahwanas un mantas. Wiņſch puhleſees ſkaidrâ, tekoſchâ walodâ paſneegt ſiņas par dabu un ſadſihwi, par ſaimneezibas un ſkolas wajadſibam, par tirdſneezibu un juhrneezibu, par teeſu buhſchanam un tautas ſaimneezibu, par zilweku un kuſtoņu weſelibas kopſchanu, par wehſturi un walodneezibu, par muhſu un zitu tautu eeraſcham un

Est.A
Tartu Ülikooli
Raamatukogu
25655

mantam, eewehrodams fewiſchki muhſu tautu un winas radineezes. Kad winſch ari wiſpirms greeſis ſawu wehribu uſ Kreewiju un winas buhſchanam — jo mums tak peenahkàs tuwaki eepaſihtees ar to walſti, pee kuras mehs peederam — tad winſch tadehk nepametis zitas tautas un walſtis neeewehrotas, bet dos to, kas latweeſcheem ari jaſin par tahm, un kas deretu weizinat muhſu iſglihtibu un attihſtibu. — Sawas kritikàs winſch luhkos uſrahdit rakſtneezibas augſtòs ne tik ween uſ to, kas nederigs wai ſkahdigs, bet puhleſees iſteikt un rahdit, kas buhtu darams un eewehrojams, lai wini labotos un paliktu par koſchumu un greſnumu tautai. Schinìs kritikàs, kà ari fewiſchkòs pahrſpreedumòs winſch mehginas iſſkaidrot wiſpahrigos dailes un mahkſlas likumus un pagehrejumus, eewehrodams ari tur tautas ihpaſchibas un raſchojumus. Pee tam winſch ari dſihſees paſneegt tautai derigu un weſeligu laika kawekli, uſnemdams daſchadus dſejas raſchojumus, bet tik ween tahdus, kas modinatu un zilatu dailes juhtas un nenodotu garu un prahtus kaiſlibas walgòs.

Lai waretum panahkt ſprauſto mehrki, mehs eſam puhlejuſchees eeguht preekſch „Auſtruma“ muhſu labakos rakſtneekus un zeram ar winu laipno peepalihdſibu, kura mums no daudſ puſem jau apſolita, dot winam tahdu wiſpuſibu, ka katrs atraſtu tur kautko, kas winam buhtu derigs. Tadehk mehs ari zeram, ka tauta winu uſnems kà ſaweju.

Redakzija.

Krihwu krihws.

No Fr. Brihwſemneeka.

Latwju ſemê, weku laikâ, kad ſwehts klufums walda dabâ,
Sirmee oſoli tad ſtahſta, firmu teiku tautai glaba.
Latwju gari druhmi ſtrahda — ranta, ſkalda, neſ un kahrta, —
Swehtee koki rau ka wekàs, zekàs diſchenajâ fahrtâ.
Krihwu krihws jaw deeſgan mahzij's deeſgau ſwehtij's, flawej's, rahjis,—
Grib uſ mahjam, grib pee deeweem, ko tas muhſcham fludinajis.
Tam par nemirſtigu flawu tautas behrni diſchenaju
Taiſa fahrtu — ſeedotajam, lai neſ ſeedu pehdigaju. —
Lai neweena ſweſcha mehle tautai nepahrmeſtu lehti,
Ka tas, leekuls, fludinajis to, ko pats naw tizej's ſwehti, —
Kahp pats fahrtâ pirmais weztehws, ſwehti Latwjus, preeka juhſmam,
Kas uſ fahrta ſwehti raugàs' ſanahkuſchi druhſmu druhſmam.
Tautas behrni, garâ ſtipri, pazeł firdis augſtàs dſeeſmâs,
Kamehr fahrta galâ weztehws noſuhd tihrâs ſwehtâs leeſmâs....
Noſuhd — iſzekàs no jauna, kad ſwehts klufums walda dabâ,
Sirmee oſoli kad ſtahſta, firmu teiku tautai glaba.

Kugineeks.

No Fr. Brihwſemneeka.

Stalta balta muhſu juhra,
Lihgo rahmâ laizinâ,
Waki walda kugi ſtuhra
Kugineeka rozinâ?

Bet jaw buras pamptin peepampſt
Dſihdra debeſs apmahzàs,
Wiłni leeli zeltin zekàs, —
Bangaputis atmoſchàs.

Duhſchu, brahki, turat duhſchu!
Pilnâs burâs auſtrens kauz
Rautin rauſchus, patapdamis,
Wehjam lihdſi kugis ſchmauz.

Bet kas tas tur meln'un melnais
Krahkdams tuhdaſ wirſû ſkrees?
Ta ir auka... karſch nu kahjâs...
Kugineeki turatees!

Jt kà elles rihklê wandàs
Bangas rij un bangas ſpkauj;
Kugi padebeſchôs zila,
Treez un beſdibenôs rauj.

Duhſchu, brahki, turat duhſchu
Breeſmigajâs neſtundâs!
Newaid aukas, kas puhſch muhſchu, —
Jſtrakoj'ſe noſtahjàs...

Preeks, jaw winâ debesmalâ
Tumſa gaiſmu pahrſpeht ſahk, —
Aukai wehtra, wehtrai wehjſch jaw,
Wehjam wehſma pakaſ nahk.

Rahma juhra wiſet wiſe,
Kugis lehni lihgojàs;
Kugneeks, ſuhri iſzihnijees,
Meerâ ſaldi atduſàs.

Duſ winſch meega mahtes klehpî,
Sapnî nahk tam tehwiſchka;
Atmoſdamees, ilgodamees,
Tautas dſeeſmu uſdſeeda.

Dſeed par ſelta bahlelineem
Latwju ſakâs juhrmalâs;
Dſeed par Lihgas ſilaztinu *),
Kas pehz wina ſehrojàs.

*) Sils, ſalſch, ſelts — ſels.

Red.

Latweeschu tautas juhrneeziba.

No C. Waldemara.

„Eeflehdsatees koka muhrôs!" Tahdu padomu it wezôs laikôs dewa Atenes Greekeem winu isslawetee praweeschi, kas runaja zaur Delfijas orakulu. Atenas Greeki toreis bij koti isbijuschees no milsumu leela Perseeschu kara spehka, kas draudeja Greekijas patstahwibu isnihzinat; tadehk tee isluhdsàs Delfijâ sawu praweeschu padomus, kas arweenu tapa doti tumschôs, grûti saprotamôs wahrdôs. Tatschu Ateneeschi drihs saprata, ka eeflehgtees koka muhrôs nosihme kahpt kugôs un tahdâ wihsê eekarot tautas patstahwibu. Ateneeschi tam padomam paklausija un tapa laimigi.

„Eeflehdsatees koka muhrôs!" — Schee swarigee wahrdi tagad sihmejàs ne us Greekeem, bet us zitu masu, dsihwibas pilnu tautu: us latweeschem. Ne par welti latweeschu mahjokle, Kurseme un Widseme, Kreewijas walsts rakstôs top dehweta par juhrmalas gubernam jeb juhrmalas peekrastu, jo gandrihs wisa Kurseme un pus Widsemes gul ne tahli no juhrmalas, masak kà simts werschu, un tas ir it tuwu, kad salihdsina ar Eekschkreewijas gubernam, kas ir 500 wai 1000 un wairak werschu no juhrmalas atstatu. Wehl tas japeemin, ka muhsu Baltijas juhra ir no daudz leelaka swara juhrneezibas darischanas, nekà baltà juhra, ledus juhra un pat melnà juhra, jo muhsu Baltijas juhra stahw tuwaki wisbagatajam tautam ar milsumu leelu juhras tirdsneezibu. Muhsu Baltijas juhra atrodàs pascha Eiropas widû *), un waram paredset, ka latweeschu tautas nahkamiba buhs kupla un dischana, kad Riht-Eiropas, t. i. Kreewijas attihstiba buhs deesgan leela tikusi, jo tad muhsu juhrmalàs tirdsneeziba isaugs brihnischki leela, un eenems pilnigi tahdu stahwokli, kahdu Hollandija eenem Wakar-Eiropâ. Pat Wakar-Asija, t. i. Sibirija ar Ob-upi, un daka no Widus-Asijas suhtis daudz no sawam prezem us muhsu juhr-

*) Kad welkam us Eiropas karti liniju no tahlakà Eiropas semes stuhra pret Seemelu-Rihteem, Karas upi, us tahlako Deenwid-Wakara stuhri Kap St. Winzent Portugalijâ — un otru liniju no tahlakà Seemela stuhra Nordkap Norwegijâ us tahlako Deewidus stuhri Kap Matapan Greekijâ: tad abas schihs linijas sateekàs muhsu Baltijàs juhrâ ne tahl no Kurzemes Kolku raga. Tad nu schini weetâ ir Eiropas widus, Eiropas sirds. Eiropas sirds ir Latweeschem it tuwu un skubina us juhru winu sirdigakos dehlus!

malu, jo beſ juhras tirdſneezibas neweena attihſtita ſeme newar un negrib iſtikt, tadehł ka juhras zelſch ir tas wiſulehtakais un aiſſneedſ uſ wiſam paſaules dałam, kuras ar dſelſzeļeem newar wis ſaſneegt.

Tad nu latweeſchus tautas liktens pats aizina eeſlehgtces ķoka muhrôs.

Pirmos ſoļus tauta ſchinî leetâ jau ir ſpehruſi. No ta laika, kad pee mums paſtahw labs ſkaits juriſkolu, latweeſchi jau ir few eegahdajuſchi kahdu ſimts kugu preekſch tahłbraukſchanam, neſkaitot wairak kà ſimts peekraſta kugus, kas tikai par muhſu Krcewijas juhrmalam brauz. Labs ſkaits preekraſta kugu latweeſcheem peedereja jau agrak, kad latweeſchu juhriſkolas wehl nebij un tikai Rigâ un Leepajâ atradàs maſas wahzu juhriſkolas (1840—70), kur mahzijàs ne daudſ ſkolenu (tà ap 5 un 15 katrâ ſkolâ).

Minetôs leelakôs un maſakôs kugôs ir gandrihſ wiſi tee kapitali eelikti, kas latweeſchu kugneezibai bij weegli aiſſneedſami. Wiſi tagad latweeſcheem peederigee 100 kugi warbuht buhs weenu miljonu rubłu wehrti un wiſi kraſtu kugi kopà warbuht zeturto dału no miljona rubłeem. Ta ir leela nauda, kad ſalihdſinam ar to, kas bij 20 gadus atpakaļ, bet ļoti maſ, kad ſinam, ka Anglijâ weens pats leels twaikons no 6—8000 tonu leeluma makſa tik pat wai ari wairak, ka wiſi ſche peeminetee 200 latweeſchu kugi! Kur nu lai nabagà latweeſchu tauta ņem to milſuma leelo kapitalu, kas wiņai kugneezibas leetâ wajadſigs, lai tauta reiſ war eeņemt to lepno ſtahwokli, ko liktens tai ir noſpreedis. Sweſchas tautas tai jau neka nedos, un ari neleenes, ja muhſu tauta neſpehs eepelnit leelo ſlawu, ka ihpaſchi naudas leetâ uſtizama un juhrneezibâ weikla un ſapratiga tauta. Tad nu tautai jagahda paſchai par ſewi, kà jau arweenu mehdſ buht wiſâs ſaimneezibas leetâs.

Mums par laimi wehl war ar lehteem ķoku kugeem labôs gadôs tik pat daudſ un fliktôs tik pat maſ pelnit, ka ar dahrgeem twaikoņeem, kuru eemantoſchana latweeſchu tautai wehl naw eeſpehjama.

Schinî 1884. gadâ ir gan grubti ſkubinat latweeſchus, ņemt dalibu juhrneezibâ, jo juhrneezibas lauks ir reti tik neauglígs bijis, kà tagad. Bet jaapdoma, ka ſemkopji ari neſadſihwo augligus gadus ween. Fraktes bij 1884. gadâ, wiſwairak Eiropas juhràs, pahrleeku ſemas, pirmak tadehł ka Angli pehdejôs 3 gadôs pahrleeku daudſ dahrgu dſelſs un tehrauda twaikoņus (kopâ 3 miljoņu tonu leelus) ir ſabuhwejuſchi, no kureem tagad labs ſkaits gul beſ darba; otrkahrt koleras ſlimibas dehł. Bet fraktes mehdſ drihſ labotees, kad tahs neilgu

laiku pawafarâ, wafarâ wai rudenî ir ſemas bijuſchas, kamehr ſemkopibai arween jazeeſch weſelu gadu, ja 3 wai 4 mehneſchôs augſchanas laikâ uſnahk negaiſs. Tapehz juhras laukâ arweenu ir labaka pelna. To ari neweena tauta neleedſàs — pat muhſu pilſſahtôs war atraſt wezus un puſwezus zilwekus, kas galwas krata par muhſu tagadejo juhrſkolu leelo ſkaitu un par to „aplamibu" ka tagad pat kalpa dehls war tapt par kuga kapteini, ſtuhrmani, kamehr tatſchu eſot Deewa likums, ka ſemneekam, ja daudſ, tad peeklahjotees tapt par matroſi, bet tahlak tik eſot tikai zeeniga pilſſehtneeku, birgeru peenahkums; katrs prahtigs zilweks ari deeſgan labi ſaprotot, ka tà wajagot buht. — Mums ſche par laimi naw jaſtrihdàs ar ſcheem wezeem prahta wehdereem. Mums tikai jaruhpejàs, ka tauta war pateeſi eegahdat kugus, beſ kureem ne juhrſkolas war ſelt, ne juhrneeki war dabut pelnitees.

Zitadi pee leela kugu ſkaita jau newar tapt, kà ar leelu naudas ſpehku. Tadehk latweeſchu juhrneekeem paſcheem jagreeſchàs pee wiſas latweeſchu tautas; teem jaeemanto tautas uſtiziba. Zitadi mehs newaram ſafneegt to augſto ſtahwokli, ko liktens latweeſchu tautai ir eerahdijis. Ka kugoſchanas amats ir pateeſi ihpaſchi godajams, augſti zeenijams amats, to neleedſ neweena tauta. Tikai pee mums ſenakôs laikôs, kad latweetis eeſpehja tikai matroſcha deenaſta ſafneegt, juhrneeki ſtahweja maſâ flawâ, un juhrmalneeki, redſedami tikai tos retus kugus, kas juhrmalâ bojâ gahjuſchi, bet tahs bagatibas, ko kugneeziba atneſa, nekad baudit nedabujuſchi, peemineja juhrneezibu ka breeſmigu leetu, no ka Deews lai paſarga. Tagad tahdas wezu laiku domas jau ir paſuduſchas, juhrneeziba atrod zeenitajus wiſas tautas ſtarpâ — bet naudu preekſch kugu buhweſchanas un pirkſchanas muhſu, leelakâ dakâ jaunee, mahzitee juhrneeki wehl neprot atraſt. Perſoniga uſtiziba, kredits teem truhkſt. Schis truhkums wiſwairak aptur juhrneezibas uſplaukſchanu, jo gadi, puſgadi un pahris mehneſchu laika ar fliktam fraktem jau newar baidit ſemkopjus, kas deeſgan ſin, ka pee lauku darbeem flikti gadi daudſ wairak gadàs un ilgaku laiku paſtahw.

Katrs nu teiks, ka jauni juhrneeki, kaut ari neſin zik kreetni wihri, nekahdà wihſê neſpehj tahdu leelu kreditu ſew eepelnitees, ka ſweſchi zilweki teem war uſtizet ſawu naudu, to paleenedami pee kugu buhweſchanas un pirkſchanas ar pilnu uſtizibu, pateeſi ſanemt tikdaudſ prozenſchu, zik juhrneezibas amats war atneſt. Tapehz, tà wehlefees wiſi kugneezibas labwehletaji — tapehz jaeetaiſa beedribas, kur kaudis no tuwama un tahluma war ſakraht naudu preekſch leelakeem juhrneezibas darbeem.

Tà nu ſinams es un ziti man paſihſtami kungi ari domajam. Bet lihdſ ſchim tikai ir parahdijees, ka wiſs eeſahkums ir gruhts, un ka mums wehl daudſ ſchklas jaſehj, no kuram tikai nahkoſchais augums jeb tagadeji jaunekti wares leelus augkus ſadſihwot. Labs laſitaju ſkaits jau ſin, ka pehdejôs gadôs tapa eetaiſitas diwas deeſgau leelas kugneezibas beedribas, „Linda“ 1879 g. ar kapitalu ap 200000 rubkeem Rehwelê preekſch igauneem, un „Auſtra“ 1881 g. Rigà preekſch latweeſcheem; pehdejai tagad ir jau gandrihſ tikpat daudſ kapitala, ka Lindai. Tahdam beedribam, it ihpaſchi, kad tahs iſaug leelas, mehdſ ahrſemês un wiſur buht par leelako eenaidneeku — beedribas wadonu weenaldſiba; neweens newar un negrib beedribas leetâs tik nopeetni puhletees, kà tas daritu, kad kapitals peederetu winam paſcham. Bet paſaulê ir atrodamas ari preekſchſihmes, kur eet zitadi, t. i. labaki. Atrodàs wihri, kas ir tik padewigi tautas attihſtiſchanàs leetâs, ka tee ſtrahda beedribas leetâs, wai beſ, wai ar ſinamu atlihdſinaſchanu par ſawu laiku un puhlineem, tik nopeetni, ka labaki newar few paſcham par labu ſtrahdat. Tahdam beedribam mehdſ eet it kupli, jo beedribas ſapulzês top iſſazits wairak labu padomu, nekà weens pats waretu atraſt, un beedribas darbu iſdaritaji ſtrahda tik pat neapnizigi un iſmanigi, kà preekſch weena paſcha zilweka labuma. Kas un war no eeſahkuma ſinat, kahda laime buhs igauneem un latweeſcheem? Jaiſprowe. Sche gan wehl peenahk tas gruhtums, ka abu tautu dehli wehl naw eemahzijuſchees ar leelam naudas leetam apeetees, un tadehk der eeſahkumâ eetaiſit neleelas beedribas (kam ſinams atkal ir ſawi ſchkehrſchki), kuras darbi un uſdewumi ir weeglaki pahrſkatami. Wiſuleelakais gruhtums paſtahw, ſinams, ſcho tautu neſapraſchanâ, juhrneezibas naudas leetas wadit. Kutſcheeri mums nu ir kugu kapteini un ſtuhrmani, bet kugu ihpaſchneeku intreſes pee mums wehl ir padaudſ gruhti ſaprotamas. No tam nahk wiſi nelabumi. Pirmee muhſu latweeſchu kugu ihpaſchneki, tahkbraukſchanas leetu neſapraſdami, palaidàs pilnigi uſ ſaweem kugu kapteineem; kad tee atbrauza rudenî mahjâs, tad pirmais jautajums bij: Zik Juhs man atneſat ſchowaſar nopelnitas naudas? Atilde: Tik un tik. Jauna waizaſchana: Wai wairak nè? Atbilde: Nè. Ar to beidſàs wiſa kontrole, un leeta gahja labi, kad uſ kuga kapteina wareja palaiſtees. Bet ari zitu kontroli newareja eetaiſit kugu ihpaſchneeki, kas wehl padaudſ no tahm pee rehkinumeem wajadſigam leetam neprata jeb neprata ſkaidri. Labi bij tikai tas, ka ſchee lihdſſchinigee kabotaſchu kugu waldneeki tatſchu daſchas it labi ſaprata, kuras nejuhrneekeem mehdſ ilgi palikt pawiſam tumſchas. Tà tad 10 un

15 gadu atpakaļ muhſu kugu ihpaſchneekeem zaurzaurim ņemot gahja labi, lai gan tee manija, ka tas kuģis uſ kuŗa ihpaſchneeks pats brauza lihdſ, mehdſa eeneſt wairak peļņas. Ihpaſchi pee kugu buhwes ſenakee kabotaſchu kugu waldneeki parahdijàs par wihreem, kas ihſtus ſaimneezibas likumus pilnigi prot un war kugus it lehti buhwet.

Kad nu Rehwelê eezehlàs jaunà kuģneezibas beedriba „Linda", tad wezee kabotaſchu (jeb juhrmalas peekraſta kugu) waldneeki tur maſ dabuja balſi; tur tikai treeza tee, kam lunkana mehle un ſtipra balſs. Tauta pati no juhrneezibas leetam gandrihſ it neka neſinaja, un tadehļ ari ſapulzês un generalſapulzês prahtigus padomus atraſt neſpehja. Waram droſchi tizet, ka ſapulzês atradàs ari wihri, kas dewa it labus padomus, bet tos neklauſija. Wadoņeem ſahka galwa reibt, teem likàs, ka ar leelo kapitalu warot it weegli leelas prozentes pelnit, un warot gruhti ſaprotamu juhrneezibas leetu paldees deewam pawiſam likt pee malas. Tà nu tapa pirkti nami Rehwelê un Tehrpatâ, buhweti ſpihkeri Rehwelê, uſņemta ſilku un dſelſs andele. Ar laiku parahdijàs, ka nauda bij iſputinata un prozentes pawiſam nenahza. Nu ſahka ſweeſt beedribas waldi, wehlet jaunus un tad atkal jaunus un wehl jaunus waditajus, bet ne kas lihdſ ſchim naw palihdſejis. Tà gahja ar pirmo beedribu, ar „Lindu". Nahkoſchâ reiſê pahrrunaſim par „Auſtru" un wiſpahrigam ſchahdu beedribu intereſem.

Par noilgumu.

(Давность, Verjährung).

No J. Reinberga.

Par noilgumu ſauz teeſu walodâ likumâ noſazitu laiku, zaur kuŗu eeguhſt jeb paſaude ſinamas teeſibas. Kad runajam par teeſibam, kuŗas eeguwuſi kahda perſona zaur noilgumu, tad ſauzam ſchahdu noilgumu par eeguweju noilgumu (praescriptio acquisitiva, erwerbende Verjährung jeb ari Erſitzung), bet kad peeminam noilgumu, zaur ko otra perſona paſaudejuſi ſchahs teeſibas, tad ſauzam ſcho paſchu noilgumu par iſdſehſeju noilgumu (praescriptio exstinctiva, erlöſchende Verjährung). Tè redſam, ka abas ſcha wahrda ſajehgas ſaweenojàs weena ar otru, un ka abi kopâ, tà eeguwejs kà ari iſdſehſejs noilgums noteekàs weenâ un tanî paſchâ laikâ. Tà noilgumu apſihmejot mums buhtu jadoma, ka teeſibas, ko weens zaur noilgumu paſaude,

pahreet uſ otru, kas tahs eemanto. Bet tà katru reiſ newaid. Zaur noilgumu, par peemehru, weens paſaude ſuhdſibas teeſibu, tas ir, ja winſch 10 gadu laikâ naw ſuhdſejis, tad pehz tam wiņa ſuhdſiba naw wairs ſpehkâ, wiņa noilgufi. Tà nu ſuhdſetajs paſaudejis zaur noilgumu ſuhdſibas teeſibu. Bet ſchi ſuhdſibas teeſiba, ko ſuhdſetais paſaudejis nepahreet uſ wiņa pretineeku, bet iſnihkſt pawiſam. Pretineekam ta nedod nekahdu eemeſli uſſahkt to ſuhdſibu, kas bij paſaudetajam. Tà nu newaram teikt, ka teeſibas, ko weens zaur noilgumu paſaude, katru reiſ pahreet uſ otru, bet daſchu reiſi tahs pawiſam iſnihkſt. Tà noteekàs ari pee daſcheem peenahkumeeem (обязательство, Verpflichtung). Weenam jaiſpilda ſinams peenahkums, bet zaur 10 gadu noilgumu tas no ta atſwabinàs. Scheit tapat neweens neeemanto t. i. paſaudetà „teeſiba pagehret peenahkuma iſpildiſchanu" nepahreet ne uſ weenu wairs tahkak; wiņa tiko ſudufi zaur noilgumu preekſch peenahkuma prafitaja, tad jau iſnihkſt pawiſam. Uſ ſcheem peemehreem ſtutedamees mehs waram ſazit, ka zaur noilgumu newar eeguht wiſadas teeſibas, kà to pat daſchi flaweni rakſtneeki domaja, to ſtarpâ ari Unterholzners, bet tikai daſchas, ko weens zaur noilgumu paſaudejis.

Kà nupat redſejam, tad eeguwejs un iſdſehſejs noilgums nemaſ neſtahw katru reiſ neatſchkiramâ ſakarâ. Zikdaudſ reiſ neeemanto leetu zaur noilgumu, beſ ka to kahds buhtu paſaudejis, p. peem. kad leetai newaid nekahda kunga, kas gan reti atgadiſees, bet tomehr jau war buht. Otrukahrt peerahdijam ari, ka weens war zaur noilgumu teeſibu paſaudet, beſ ka otris to eemantotu. Lai gan daſchreiſ eeguwejam noilgumam naw ar iſdſehſeju noilgumu ſakara, tomehr pa leelakai dakai tee domajami kopâ weens ar otru.

Wehl tikai peeminefim kahdus wahrdus par iſdſehſeju noilgumu. Ja praſam, ko winſch iſdſehſch, tad dabujam atbildi, ka iſdſehſch teeſibu ſuhdſet. Tà nu redſam, ka wahrds „iſdſehſejs noilgums" daudſ par plaſchu; mums wajaga wahrda, kas to paſchu noilgumu tuwaki un labak ſaprotami apſihmetu. Schahdu ihſtaku wahrdu dabuſim, ja ſaukſim mineto noilgumu par „ſuhdſibu noilgumu". (Исковая давность, Klageverjährung).

Noilguma ſajehgu iſſkaidrojuſchi raudſiſim uſrahdit, kas bij par eemeſlu, ka noilgumu eeweda zilweku ſadſihwê. Pawirſchu ſkatotees iſleekàs noilgums pawiſam netaiſna eeſtahde, jo tas atņem ihpaſchneekam wiņa mantu un teeſibas. Mantas waldneeks, waldijis 10 gadu zita mantu beſ atmakſas, eeguhſt ſcho mantu par ſawu ihpaſchumu, ja ihpaſchneeks naw preekſch deſmit gadeem ſawu mantu wiņam atņehmis,

jeb zitadi ſawas teeſibas apdroſchinajis. Bet kad tuwaki apluhkojam noilgumu, tad atrodam, ka winſch dſihwê itin wajadſiga un taiſna eeſtahde (Rechtsinſtitut). Noilguma zehlonus uſrahda ſlawenais Wahzu juriſts Savigny's (l. Sawinjis):

1. Droſchibâ, kas wajadſiga preekſch katra ihpaſchuma. Ja deſmit gadus kahdam peeder ſinama manta, tad tur neweens newar wairs ſchaubitees, kas ir mantas ihſtais ihpaſchneeks. Pehz noilguma beigam ikweens ſin, ka winam peeder ihpaſchums, ka neweens to newar atnemt, kaut ari wina ihpaſchuma dokumenti buhtu paſuduſchi. Zik wajadſiga droſchiba preekſch ſadſihwes, newajadſes jau tuwaki iſſkaidrot. Kamehr zilweks neſin, wai winam kahds newar atnemt wina ihpaſchumu, tamehr winſch nedrihkſt pee ta neko pahrlabot, nedſ ar to ko uſſahkt. Bet nu noilgums ir winam par peerahdijumu, ka ſinama mantiba wina ihpaſchums; tagad winam newajaga wairs nekahdu dokumentu, kas apſtiprinatu wina taiſnâ wihſê pelnito ihpaſchumu. Tè nu gan deemſchehl war gaditees, ka zaur noilgumu kahdreiſ ihſtais ihpaſchneeks jeb aiſdewejs (kreditors) paſaude paſcha ihpaſchumu. Tomehr ſchi noilguma netaiſniba attaiſnojàs zaur tam, ka ihpaſchneeks wareja zaur darbeem glahbt ſawu ihpaſchumu, ka tas nenoilgtu. Ja wina ihpaſchums paſuhd zaur noilgumu, winſch pats pee tam wainigs; noilgums preekſch wina, tà ſakot, pahrmahziba par palaidnibu (poena negligentiae). Wahrds „pahrmahziba" nebuhtu ſcheit gan ihſti weetâ, bet winſch ari tik aiſbildina noilgumu, lai no ta neteiktu, ka tas pahrleeku zeets un netaiſns.

2. Wajadſibâ turet ilgi gulejuſchu teeſibu par ſaudetu wai nu ſchahdâ jeb tahdâ wihſê, ko tagad gan gruhti nahkàs peerahdit, bet wiſpahrigi nemot domajams, jo zitadi tas, kam ſchi teeſiba peedereja (ihpaſchneeks), nebuhtu ſawu ſuhdſibu tik ilgi nokawejis.

3. Noilgums iſſarga no blehdigam ſuhdſibam. War gaditees, ka ſuhdſetajs atleek ſuhdſibu uſ ilgu laiku, tai zaur tam nahktos pretineekam gruhtaki peerahdit, jeb zaur ilgo laiku warbuht nemaſ nebuhtu wairs eeſpehjams peerahdit ſawu teeſibu, p. peem. ja pehz 10 gadeem pretineeka leezineeki miruſchi.

4. Zaur noilgumu maſinajàs ſuhdſibas (minuendarum scilicet litium causa). Ka taiſnas ſuhdſibas eetu maſumâ, gan newaram wehletees, tahdam ſuhdſibam nedrihkſtam likt zelâ ſchkerſchkus. Bet ſcheit jadoma ſuhdſibas, kas makſa daudſ naudas un puhlinu, bet kas tomehr dehk ilga laika newed pee nekahdas ſkaidribas, wai nu tamdehk, ka pehz ilga laika leezibas iſnihkuſchas, wai zitadi. War wehl gaditees,

ka ſchaubigas ſuhdſibas pehz ilgeem gadeem wed pee netaiſna ſpreeduma, kam jarauga wiſadi iſbehgt. Tadehk lai ſuhdſibas no pahrleeku ilgeem laikeem neuſglabatos, zilweku ſadſihwê eewebuſchi noilgumu.

Scheit nu redſejam, ka wiſpahrigi nemot noilgums naw nemaſ netaiſna eeſtahde, bet deeſgan laba un teizama. Kad kahdreiſ gadàs, ka aiſdewejs zaur noilgumu paſaude ſawu gruhti pelnito naudu, warbuht no labas firds neprafijis naudu atpakaļ, nedſ nehmis augſtus, bet parad-neeks winam par ſchahdu labumu atmakſa zitadi, winſch zaur noilgumu iſdſehſch wina paradu, tad tahdi behdigi atgadijumi neuſſwer wiſus noilguma labumus. Ari noilgums dod aiſdewejam ilgi waku dabut atpakaļ ſawu paradu; ja winſch ſcho laiku naw iſleetajis, tur jau pats wainigs. Ka winſch tik ilgi peezeetis paradu, rahda ari, ka parads naw winam wiſai peeaudſis pee firds, un wina paſaudeſchana tam pahrleeku leelas ſahpes nedaris. Lai nu buhtu kà buhdams, beſ noil-guma ſadſihwê newar iſtikt, to redſam ari no tam, ka noilgums atro-dàs pee wiſam attihſtitam tautam. Noilgumu atrodam jau preekſch Kriſtus pee Romneekeem, kur tas eenehma teeſu ſinibâs ſwarigu ſta-wokli. Romneeku likumi praſa preekſch noilguma bona fides un justus titulus Wiſpirms wajadſes iſſkaidrot, ko noſihme ſchee noſaukumi. Bona fides ir godiga pahrleezinaſchanàs, ka otram nedara netaiſnibu, ja kahdu leetu zaur noilgumu peeſawina, jeb ari eeguweja laba ap-ſina (guter Glaube), ka winſch ſcho leetu ſanehmis no tahda zilweka, kam bij teeſiba ſcho leetu winam atdot.

Justus titulus apſihme juridigâ terminologijâ paſchu nepretli-kumigo eeguhſchanu, tas ir, ka eeguwejs dabujis ſinamu leetu jeb tee-ſibu wai nu zaur pirkſchanu, jeb zaur teeſas ſpreedumu, jeb ari kà mantojumu un t. j. p. Justus titulus tikai peerahda, ka eeguwejam bij laba apſina leetu eemantojot. Tà nu pehz Romneeku likumeem wareja leetu eemantot par ihpaſchumu tikai tahds leetas waldneeks, kam bij ſchi laba apſina (bona fides), bet ikweens, kas ar kaunu apſinu (mala fides) leetu eedabujis, kà ſaglis un ziti, newareja zaur noilgumu nekad leetu eeguht par ſawu ihpaſchumu.

Kreewijâ wiſpirms atrodam ſinas par noilgumu Pleſkawas teeſu likumòs (Псковская судная грамота), kas iſdoti ap 13. gadu ſim-teni pehz Kriſtus, domajams Alekſandra Newſka laikâ. Maſkawas leelkneſa walſtî noilgums dabuja likumigu ſpehku tikai 15. gadu ſim-tenî, kaut gan dſihwê winſch buhs bijis agraki paſihſtams. Kahdi ſchee pirmee noilgumi bija, zik ilgu laiku wini eenehma, ſcheit ihſumâ newaram iſſtahſtit. Ja kahds wehletos tuwaki eepaſihtees ar noilguma

wehſturi Kreewijâ, tad uſrahdiſim uſ daſcham teizamam grahmatam, kas pahrruna deeſgan plaſchi noilguma wehſturi. Kà uſ labako grahmatu pee mums, kas par ſcho preekſchmetu ſarakſtita, waram uſrahdit uſ bijuſchà Peterburgas un Terbatas profeſora Engelmaņa grahmatu „О давности по Русскому гражданскому праву 1868“ (ari Wahzu walodà dabujama, kaut gan netik pilnigs kà Kreewu iſdewums). Tad uſ Ljubawſka grahmatu „Опытъ коментарія русскихъ законовъ о давности Спб. 1865“. Ari aiſrahdiſim uſ bijuſchà Maſkawas profeſora Beļajewa (Бѣляевъ) rakſtu, kas atrodàs grahmatâ, ko daſchi Maſkawas profeſori iſdewuſchi par peemiņu ſawas uniwerſitetes 100 gadu jubilejai 1855. g. Kas wehl gribetu ar ziteem Kreewu rakſteem par noilgumu eepaſihtees, tas atrod gandrihſ wiſus uſſihmetus Engelmaņa grahmatâ, kur par katru rakſtu ari brangi pahrſpreedumi, lai gan katrreiſ newiſai pareiſi.

Kad noilguma wehſturi Kreewijâ apluhkojam, mehs redſam, ka noilgumam tur bija ļoti nepaſtahwigs muhſchs. Drihſ wiņſch eeņehma 4 wai 5 gaduſ, drihſ atkal 15 gadus. Jwana III. laikâ (15. gadu ſimt.) noilgums nobeidſàs jau ar trim gadeem, kur tas aiſtika priwatlabumu un ar 6 gadeem, kur kroņa. Pehz tam Alekſejs Michailowitſchs (17. gadu ſimtenî) atzehla noilgumu gandrihſ pawiſam, jeb nolika ļoti gaŗu laiku preekſch ta, weetam lihdſ 40 gadeem, jo Kreewijas nemeera laikos bij paſaudejis daſchs labs netaiſnâ wihſê ſawu mantu. Lai nu ihſtajam ihpaſchneekam buhtu laiks atdabut dumpja laikôs atņemto ihpaſchumu, wajadſeja atzelt noilgumu jeb to nolikt ļoti gaŗu. Galigi nodibinajàs noilgums Kreewijâ tikai iſgahjuſchâ gadu ſimtenî, keiſareenes Katrinas II. laikâ, kad noteiza wiſpahrigu 10 gadu noilgumu, kas wehl tagad paſtahw. Wiſpirms 10 gadu noilgumu eeweda Kreewijâ zaur manifeſtu no 17. marta 1775. gada. Scha manifeſta 41 artikuls ſkan tà:

Mehs pawehlam atſtaht wiſadu peedſihſchanu kroņa jeb kriminalleetâs, kas wilkuſees 10 gadus un naw tanî laikâ pabeigta, un ja ſchahdu leetu dehļ kahdu tura zeetumâ, tad tuhlit wiņu atſwabinat.

44. artikuls. Wiſadus noſeegumus, ko 10 gadu laikâ naw weduſchi pee gaiſmas un naw teeſajuſchi (не сдѣлались гласными и по нихъ производства не было), pawehlam aiſmirſt uſ muhſchigeem laikeem, ja ari gaditos par wiņeem peedſineji, ſuhdſetaji, jeb uſrahditaji, un pehz ſcha artikula buhs ari darit uſ preekſchu par wiſu Kreewu walſti.

Zaur ſcho manifeſtu keiſareene Katrina II eeweda 10 gadu noilgumu preekſch kroņa un kriminalleetam. Preekſch ziwilleetam 10 gadu noilgumu eeweda tikai zaur manifeſtu no 28. junija 1787 g., kuŗa ſazits:

Manifests no 17. marta 1775. gada uſ ſtahdija likumu, ka katru kriminalleetu jeb noſeegumu, ko naw weduſchi pee gaiſmas 10 gadu laikâ, buhs aiſmirſt uſ muhſchigeem laikeem. Scho 10 gadu teeſibu mehs iſplahtam ari uſ wiſam ziwilleetam, kas gadàs wai ſtarp priwatperſonam wai ari ſtarp tahm un kroni; un tapehz, ja kahds par nekuſtumu jeb kuſtumu mantibu naw ſuhdſejis, jeb neſuhdſes 10 gadu laikâ, jeb kad eeſuhdſejis, naw ſawu ſuhdſibu 10 gadu laikâ tahlaki wedis, tad tahdu ſuhdſibu buhs iſnihzinat un leetu aiſmirſt uſ muhſchigeem laikeem.

Zaur beidſamo manifeſtu eeweda Kreewijâ wiſpahrigu ſuhdſibu noilgumu (Klageverjährung), kas nepraſa nekahdu labu apſinu (bona fides), bet weenigi atkaràs no 10 gadu laika. Ja 10 gadi aiſtezejuſchi un weens par to laiku waldijis meerigi kà ſawu ihpaſchumu otra mantu (спокойно въ видѣ собственности) t. i. beſ ka tam buhtu par to, ko atmakſajis un tas naw pret waldneeku ſuhdſibu zehlis jeb winu no waldibas atmetis (владѣлъ безспорно, непрерывно). Tahds waldneeks tad war eeguht no wiņa waldito mantu par ſawu ihpaſchumu. Tas pats noteekàs ari ar paradneeku, ja tas aiſdeweja naudu 10 gadu laikâ leetajis meerigi, beſ ſuhdſibas, noweetas un ſawa ihpaſchuma wihſê (спокойно, безспорно, непрерывно, въ видѣ собственности). Zik tahl ſchee augſchâ minetee artikuli aiſņem kriminalleetas, naw muhſu peenahkums ſcheit uſſihmet, jo muhſu rakſteena noluhks iſpehtit noilgumu tikai ziwilleetas.

Pehz Katrinas iſnahza wehl daſchi likumi par noilgumu, bet tee neka nepahrgroſija pirmos noilguma likumus, tikai tos papildinaja.

Wiſi lihdſ ſchim iſdoti likumi par noilgumu atrodàs Kreewu likumu krahjumâ, deſmitâ ſehjumâ (сводъ законовъ томъ X), pirmâ un otrâ nodaļâ. Beſ tam atrodam par noilgumu likumu krahjumâ wehl ſchur tur iſkaiſitus noſazijumus.

Kahds waretu domat, ka Latweeſcheem buhtu derigaki ſinat ko par noilgumu, kas paſtahw pehz Baltijas likumeem. Tas gan taiſniba, bet jau domajams, ka ilgs laiks nepaees, kad pee mums Baltijâ eewedis ari tos paſchus likumus, kuri walda Kreewijâ. Beſ tam wiſpahrigs Kreewu likumu noilgums (10 gadi) ſneedſàs ari pahr Baltiju; ſcheit wiņam tahds pats ſpehks, kahds Kreewijâ. Kà Kreewijas noilgums nepaſihſt bona fides jeb labu apſinu pee eemantoſchanas, tapat ari Baltijas noilgums. Kà redſam iſ Kurſemes priwatlikumeem (Bunge, Kurländiſches Privatrecht), tad wiſpahrigs Kreewu likumu noilgums ſneedſàs pahr Kurſemi. Nupat minetâ likumu grahmatâ lafam 96. lap. p.,

kà „1805. gadâ iſplahtija ari pahr Kurſemi ta ſauzamo wiſpahrigo Kreewu likumu noilgumu un pee tam ſchahdâ wihſê, ka ſchim noilgumam wajadſeja dot likumigu ſpehku jau no ta laika, kad Kurſemi ſaweenoja ar Kreewiju (1795. g.)". Tè ſkaidri ſaka pati Kurſemes likumu grahmata, ka Kreewu likumu noilgums ſteepjàs pahr Kurſemi. Daſchâs weetâs Kurſemes likumi par noilgumu gan iſſchkiràs no Kreewijas, bet ſtarpiba newaid leela. Kà uſ eewehrojamako ſtarpibu waretum uſrahdit, ka pehz Kreewu likumeem atzeł (прервать, unterbrechen) noilgumu zaur kahrtigu ſuhdſibu, bet par peemehru weenkahrſcha parada praſiſchana jeb peeteikſchana pee teeſas (явочное прошеніе) neko nelihdſ, lai noilgums ſaudetu ſawu ſpehku. Turpretim pehz Kurſemes ſemneeku likumeem atzeł noilgumu neween ſuhdſiba, bet katra preteſtiba pret noilgumu zaur teeſu, ja pat preteſtiba ahrpuſ teeſas jeb weenkahrſcha parada atpakaļ praſiſchana. Tà pehz Kurſemes likumeem parads naw noildſis, ja aiſdewejs 10 gadu laikà to praſijis atpakaļ, pee kam, ſinams, wajaga to peerahdit. (Bunge, Kurländ, Privatrecht 89 lap. p.). Wehl Kurſemes likumôs atrodàs beſ 10 gadu noilguma ziti ihſaki noilgumi, no kureem ari daſchi iſſchkiràs no Kreewijas ihſakeem noilgumeem.

Lai gan katrâ walſtî noilgums ſchà tà neſakriht kopâ ar otras walſts noilgumu, jo katrâ walſti ļaudim ſawadas wajadſibas, ko likumu dewejs noilgumu noteikdams eewehro, bet pamata noſazijumi par noilgumu buhs gan wiſàs ziwiliſetàs walſtîs weenadi. Likumu dewejs likumu dodams ſkatàs uz ļauſchu dſihwes wajadſibam un gahda, ka wareju tahs labaki apmeerinat. Preekſch tam winſch iſpehti zitu walſtju likumus, ka tee mehdſ peepildit ſchahdas wajadſibas, kahdas tehwijâ praſa jaunus likumus. Likumu dewejs eewehro wehl mahzitus wihrus, kà tee doma un ſpreeſch par ſinamu leetu. Waram ſazit, ka gandrihſ wiſu likumu pamata domàs nahkuſchas no gudrotajeem jeb profeſoreem, kas ſawâs kluſajâs iſtabinâs tahs iſperinajuſchi un pehz tam darijuſchi tahs ļaudim ſinamas zaur rakſteem. Ja nu ſcho wihru domas atrod dſihwê par derigam, tad tahs peenem likumu deweji un uſſtahda par likumu, kas wada un iſſchkir wiſu zilweka ſadſihwi. Zikdaudſ likumeem newaid likuſchi pamatu ar ſaweem rakſteem gudrais juriſts Hugos Grozius, ſlawenais Sawinjis, Bluntſchlis un ziti. No tam redſam, ka ziwiliſetu walſtju likumôs walda gars, kas dibinajàs uſ dabas un ſinibas iſpehtijumeem un tadehļ tas wiſàs walſtîs gandrihſ weenads. Ja rakſtam par noilgumu, tad neweens newares ſazit, ka wajadſetu winu aprakſtit pehz ſcho jeb to walſtju

likumeem. Ne, ta buhtu tikai likumu tulkoſchana jeb iſſkaidroſchana, kà likumu dewejs ſaprot ſcho jeb to noſazijumu; tur nebuhtu zits nekas. kà mehginajums iſlikt likumu deweja prahtu un nodomu. Likumus tulkot gan peenahkàs, bet lai waram ſpreeſt, wai likumi ihſti peepilda dſihwes wajadſibas, lai waram ſapraſt, kas labs, kas flikts, tad ar to nepeeteek; mums wajaga ſkatitees neween uſ to, kas mahjàs, bet ari uſ to, kas zitur. Par noilgumu runajot mums peenahkàs eewehrot neween ſawus likumus par noilgumu, bet ari zitu walſtju likumus, zilweku dabu un ſinibu, ko ari pehz eeſpehjas muhſu ihſajà rakſteenà raudſiſim darit. Sazifim wehl kahdus wahrdus wiſpahrigi par noilgumu pehz Kreewu likumeem. Kreewu likumi paſihſt ſuhdſibu noilgumu beſ nekahdas bona fides jeb labas apſiņas. Lai leetu eemantotu par ihpaſchumu, peeteek, kad weens to waldijis kà ihpaſchneeks 10 gadus, pee kam nemaſ nepraſa, kahdâ wihſê ſchi leeta nahkuſi wiņa rokàs, wai zaur atlauteem darbeem jeb aiſleegteem, jeb ari pat zaur noſeegumeem. Kà iſ Katrinas manifeſta redſejam, tad pehz 10 gadeem wajaga noilgt buhſchanam, kas dibinajàs ari uſ noſeegumeem. Tà ari Tehrbatas profeſors Engelmans ſaka (Verjährung etc. lap. p. 156), ka ſaglis eemanto ſagto leetu par ſawu ihpaſchumu, ja to 10 gadu laikà naw no wiņa atpakaļ praſijuſchi. Kreewu likumu krahjums (сводъ законовъ X, 2, 226) noteiz ari, ka teeſibu ſuhdſet newar wairs atpakaļ dabut, pat tad, kad ta naw noilgufi zaur paſcha ſuhdſetaja wainu, bet zaur wiņa aiſſtahwa jeb adwokata. Preekſch noilguma ir weenalga, zaur kahda wainu tas notezejis; ja laiks noildſis, to newar wairs dabut atpakaļ, tà ſaka it ihſi likums. Bet kad pahrluhkojam daſchus ſenata ſpreedumus, mehs redſam, ka ſenats tomehr daſchâs weetâs atzehlis noilgumu, ja tas zaur aiſſtahwa wainu notezejis. Aiſſtahwa waina war buht trejada. Pirmo jeb maſako wainu noſauz par culpa t. i. ja noilgums notezejis zaur aiſſtahwa palaidibu. Otra waina paſtahw weenkahrſchâ wiltibâ (dolus) t. i. ja aiſſtahwetajs ļahwis notezet noilgumam, gribedams ſkadet klientam. Beidſot wiſleelakà waina paſtahw diwkahrtigajâ wiltibâ (qualificirter dolus), kur aiſſtahws nokawe noilgumu, lai klientam ſkahdedams palihdſetu blehdigà wihſê wiņa pretineekam eeguht mantu jeb teeſibas, kas noilgſt. Kaut gan likums neatzeļ noilgumu, panahktu zaur aiſſtahwa diwkahrtigo blehdibu, lai gan atkauj kriminalſuhdſibu pret netaiſno aiſſtahwu un ſkahdes atlihdſinajumu, tomehr atrodam ſenata ſpreedumus, kas eewehrodami ſcho diwkahrtigo wiltibu atzehluſchi noilgumu, kad tas jau bija notezejis. Schahds ſpreedums p. peem.

no 18. julija 1857. g. (Сбор., 1, № 571). Wehl japeemin, ka noilgumu uſſkata par notezejuſchu pee mums Kreewijâ, kà ari ahrſemês, ja winſch noilgſt, beſ ka ſaudetajs ſinatu, ka wiņa manta paleek zaur noilgumu zitam par ihpaſchumu. Par peemehru kahds paſaude jeb tapat noleek ſlepenâ weetâ kahdu leetu. Otris to pazeļ un 10 gadu iſleeta to kà ſawu ihpaſchumu, beſ ka paſaudetajs no tam ko ſinatu. Pehz deſmit gadeem atradejam wiņa paleek par ihpaſchumu, wiņa noilgufi, weenalga wai paſaudetajs par teem 10 gadeem ſinajis jeb neſinajis, kam wiņa rokâ. Scheit noilgums eeſahkàs no ta laika, kad leetu atrada un newis kad to paſaudeja. Leeta war gulet paſaudeta deeſin zik ilgi, wiņa nenoilgſt, bet tiko wiņu kahds pazeļ un ſahk leetat kà ſawu ihpaſchumu, no ta brihſcha jaſkaita tuhlit noilguma laiks, kas pirma ihpaſchneeka teeſibas pahrzel uſ atradeju. Neweenam newar leegt ar ſawu mantu darit kà tihk, winſch war to, ja grib, leetat, ja ne, war likt gulet. Tas noteek ar ihpaſchneeka ſiņu un tadehļ newaid noilguma. Bet tiko otris ſcho gulofchu mantu, kas augļus neneſ un neweenam labuma nedara, ſahk leetat par labu ſewim un ziteem, tad-itin pareiſi, ka ſchahda manta kriht noilguma rokâs, paleek atradejam par ihpaſchumu, kas to derigaki prot iſleetat nekà pirmais ihpaſchneeks.

Kas ir noilgums? Uſ ſcho jautajunu atbild likumu krahjums (сводъ законовъ) X. ſehjums, 1 nodaļa, 553, 557 — 60 artikuli, kur ſtahw rakſtits, ka noilgums ir likumâ noſazits laiks, kurâ wàlditajs (Beſitzer) eeguhſt waldito leetu par ihpaſchumu, ja to waldijis meerigi, beſ ſuhdſibas, no weetas, paſcha ihpaſchuma wihſê (владѣніе спокойное, безспорное, непрерывное, въ видѣ собственности).

No ſuhdſibam ſwabada waldiba ir tahda, par kuŗu newaid nekahdu pagehrejumu, kas zaur teeſu peedſenami. Turklaht lai noilgums buhtu ſpehkà, waldītajam wajaga par noilguma laiku buht kà ihpaſchneekam t. i. wajaga otra mantu jeb teeſibas tà iſleetat, it kà tahs buhtu paſcha ihpaſchums. Tadehļ pee noilguma jaiſſchkir no waldibas tà ſauktà mantas tureſchana (detentio). Par peemehru weens walda otra muiſchu kà ſawu ihpaſchumu, winſch nemaksa nedſ nomas naudu, nedſ atlihdſina zitadi kà; winſch atrodàs minetâ muiſchâ kà pats ihpaſchneeks. Schahdu waldibu noſaukſim par juridigu waldibu (юридическое владѣніе, juriſtiſcher Beſitz). Zaur juridigo waldibu war pee mums pehz 10 gadeem walditajs palikt par ihpaſchneeku. Turpretim zitadi ir ar tà ſaukto tureſchanu (detentio, держаніе). Weens tura p. peem. muiſchu uſ nomu, winſch maksa ihpaſchneekam nomas naudu; wiſa muiſchas tureſchana atkaràs no kontrakta, jeb winſch tura zitadi ſcho

muiſchu pehz ihpaſchneeka prahta. Scheit newar nekad gaditees noilgums, jo muiſchas turetajs nemaſ neiſturâs kà ihpaſchneeks, winſch neaiſkar nemaſ ihpaſchneeka teeſibas; ihpaſchneeks war ar wiņa muiſchas tureſchanu buht meerâ, ihpaſchneekam naw nekahda eemeſla pret turetaju uſſahkt ſuhdſibu, zaur kuras nokaweſchanu 10 gadu laikâ muiſcha waretu noilgt. Bet war gaditees, ka turetajs ſahk pret ihpaſchneeku zitadi iſturetees, winſch apſtahj makſat nomas naudu (jeb paradneeks augļus (prozentes), winſch paleek par patſtahwigu juridigu walditaju (юридическій владѣлецъ, juriſtiſcher Beſitzer), kas neatkarâs nekahdâ ſiņâ no ihpaſchneeka. Ja nu ihpaſchneeks nepretojàs ſawa turetaja pahrgroſijumeem, nedſ eeſahk ſuhdſibu, uſ ko tam tagad teeſiba, tad ſuhdſiba noilgſt 10 gadu laikâ, ſkaitot no ta brihſcha, kur turetajs palika par walditaju, un manta paleek ſchahdâ wihſê turetajam par ihpaſchumu.

Noilgums eenem pee mums Kreewijâ plaſchu lauku. Pehz 10 gadeem noilgſt neween ziwilleetas, bet kà redſejam 1775. gada manifeſtâ, ari krimalleetas. Kahdas leetas jeb teeſibas war pehz 10 gadeem noilgt, naw eeſpehjams wiſas uſſkaitit, jo tikai retas atradiſim, kuràm naw par noilgumu neko behdatees. Ari ſchahs iſ noilguma iſſlehgtàs leetas un teeſibas newaram muhſu ihſâ rakſteenâ uſſkaitit. Ja kahds gribetu eepaſihtees ar teeſibam, kas nekad nepaſuhd zaur noilgumu, tahs atrodàs profeſora Engelmana grahmatâ „Verjährung nach ruſſiſchem Privatrecht“ no 169—186 lap. p. Zaur noilgumu nebeidſàs pirmkahrt teeſiba eeſahkt ſuhdſibu dehl kahrtas un familijas teeſibam (Standes- und Familienrechte); tapat zaur noilgumu neſuhd, ſuhdſibas, kas aiſſtahw majoratmuiſchu teeſibas; zaur noilgumu nebeidſàs wiſpahrigas ſerwitutes (Legalſerwituten) un zeku ſerwitutes; zaur noilgumu neiſnihkſt bahriņu un atraitņu teeſiba praſit penſiju par tehwa jeb wihra nopelneem; tahda teeſiba neiſnihkſt ari atlaiſteem ſaldateem, ja wineem, kà goda ſihmes ihpaſchneekeem, penſija peenahkàs; zaur noilgumu nebeidſàs pilnwaras (Vollmachten), ja tahs iſdotas uſ nenoteiktu laiku; pehz noilguma laika paſtahw ari ſuhdſiba par kontrakteem un obligazijam, ko Kreewu pawalſtneeki noſlehgufchi ahrſemês, ja pehz to walſtju likumeem noſlehgtee kontrakti ſpehkâ wehl pehz 10 gadu noilguma, t. i. ja tanî walſtî, kur tee noſlehgti atrodàs garaks noilgums, jeb preekſch teem naw nekahda noilguma. Tapat nenoilgſt deponenta (поклажедатель) ſuhdſiba pret depoſitari (поклажепринимателъ), jeb latwiſki ſakot, mantas nolizeja ſuhdſiba pret mantas ſaņehmeju. Mantas nolizejs eedod ſaņehmejam ſinamu leetu, lai to uſglabatu un wajadſigajà brihdî atkal atdotu atpakaļ. Kamehr nolizejs un ſaņehmejs

dſihwi, tamehr newar glabata manta noilgt, lai deeſin zik ilgs laiks paeetu. Bet noilgums war eefahktees pee wiņu mantineekeem, ja tee pehz deponenta jeb depoſitara nahwes neiſlihdſinajàs fawâ ſtarpâ ar glabato mantu pehz likumâ noteiktàs kahrtibas.

Beſ ſchahm nupat ihſumâ peeminetam teeſibam atrodàs Kreewu likumu krahjumâ wehl daſchas teeſibas, kas nebeidſàs zaur noilgumu.

(Turpmak beigas).

Jel netranze!

No Jaunſemju Jahņa.

Ja redſi diwas aztiņas,
Kas gurdas meegâ aiſwehràs,
Tad tu no duſas weetiņas
Behdſ noſt it kluſi neredſams
Un maigo meeru ſargadams,
Lai ſnaudejs nemoſtàs.

Jel runa kluſi tſchuhkſtedams,
Jo ihſs ir meegâ laimes brihds,
Un malks, kas muhſchâ tukſchojams,
Ir ruhkts; — warbuht wiņſch noguris
Ir meega rokâs eegrimis,
Wiņſch — kas tur ſapņòs pihts.

Lauj wiņam duſet, lauj tik ween!
Warbuht to ſahpes mozija,
Tam lehneem ſokeem garam leen,
Lauj aiſmirſtibas malziņu,
Tam, kas ar karſtu luhgumu
Pehz wiņa kahroja.

Warbuht wiņſch tew to atmakſàs,
Kad dſihwes wehtrâ nokuſis
Tu luhgſi, lai jel aiſdaràs
Tew ſlapjàs azis meedſiņâ —
Jel ſtaiga tadehļ kluſumâ,
Gar to, kas eemidſis.

---

† Reinberga Jahnis.

Nekrologs no R.

22 sept. Maskawas latweeschus pahrsteidsa ta behdu wehsts, ka schejeenes augstskolas students, Reinberga Jahnis, pulkst. ½ 2 deenâ pehz neilgas slimibas us muhschiga dusu aisgahjis. Jahņa Reinberga dsimtene — Daigones Reinas Tukuma aprinki. Pabeidsis Tukuma aprinka skolu winsch 1875. gada otrajâ pusê eestahjàs Jelgawas gimnasijas peektajâ klasê. Wehsture un sewischki Baltijas wehsture winam bija mihlakais preekschmets. Toreisejais wehstures wirsskolotajs Diederichs winam dewa pawahrdu „oraculum“, jo ja neweens no skoleneem us skolotaja jautajeena neatbildeja, tad atbildeja winsch; un tikai iten reti gadijàs, ka schis klases orakulums palika paradâ atbildi. Bet ari preeksch ziteem preekschmeteem netruhka zensibas un usziht ibas. 1880. gada seemas swehtkôs winsch istureja gimnasijas ekſamu un pehz pusgada eestahjàs Maskawas augstskolâ juridiskâ fakultetê. Ar dsihwu garu un pastahwigu uszihtibu kopdams sawus juridiskos preekschmetus, winsch spehja atlizinat brihschus, kur nodarbojàs ar sawu mihluliti, krahdams un kahrtodams sinas par latweeschu tautas dsihwi un likteeni pagahtnê. Schihs darbibas raschojumi ir wina grahmatina „Gothards Ketlers“ un raksteens „herzogs Birons“. Wina juridiskais raksteens „par noilgumu“ (о давности) lasams „Austrumâ“, kuram winsch pats wehl dsihwos buhdams to nowehleja. Ar pirmo pusi jau laisitaji war eepasihtees schinî burtnizâ.

Nelaika mirstamàs atlekas Maskawas latweeschi un beedru pulks pawadija lihds Smolenskas woksalam, no kureenes ispuschkotâ wagonâ ahtrais twaiku kumelinsch winu aiswisinaja sawas tautas smiltenês atpakaļ us Baltiju. Rigâ sagaidija un pawadija schru brauzeenu politechnikas latweeschu studenti un daschi ziti Rigas latweeschi, dahwinadami aisgahjejam koschu puku kroni.

Gan is Daigones, gan is ziteem tuweenes pagasteem bij 30. sept. sapulzejees leels pulks kauschu us Daigones kapeem paglabat sawâs smiltenês sawa apgabala zensigo jaunekli. Pee kapa runaja weens is nelaika beedreem, Maskawas latweeschu studenteem, schahdus wahrdus. „Mehs schè, zeen. behreneeki, pawadam us beidsamo dusas weetu latweeschu jaunekli, kuru bahrgais liktens paschâ seedu laizina schkihris no saweem peederigeem, no saweem beedreem un no sawas tautas. Winam nebij lemts pabeigt par droschu atspaidu saweem ihsteneekeem un sa-

weem mihkoteem wezakeem, kuŗi, netaupidami puhles un upuŗus, wiņam wehlejuſchi ſaſneegt augſtako iſglihtibas pakahpeenu; wiņam nebij lemts ſaweem ſkolas un ſtudijas beedreem, kuŗu ſtarpâ wiņſch nehma dſihwu dalibu pee wiſa, kas kreetns un pateeſigs, buht par tikpat uſtizigu lihdſſtrahdneeku dſihwes gaitas otrajâ puſê; nebij lemts beidſot wehl turpmaki ſeedot ſawus ſpehkus ſawai tautai, gan pehtijot wiņas wehſturi, gan ruhpejotees par wiņas nahkotni. Wiſas wiņa zeribas, kà ari tahs, kuŗas uſ wiņu likuſchi, ahtrà nahwe ſarahwuſi, atſtahdama mums pakalpalizejeem wiņa dahrgo peeminu. Apbehdinatee wezaki, mahſas un radi! Lihdſ ar ſcho ſahrku aprok Juhſu leelako zeribu, Juhſu familijas koſchumu; leels gods lai Jums arweenu par to, ka atſihdami augſtakas iſglihtibas ſwaru un wehrtibu, Juhs neeſat bijuſchi noguruſchi wiņai par labu neſt gŗuhtus upuŗus. Dſiļas jo dſiļas ſkumjas pilda Juhſu ſirdis pee ſchi ſahrka, bet lihdſ ar Jums juht lihdſ ar Jums noſkumuſchi tautas brahki, tikpat ſchè dſimtenê kà tahkàs Kreewijas malàs. Schihs lihdſſajuſtàs ſkumjas lai atweeglina Juhſu nopuhtas, lai dod Jums ſpehku meerigi padotees Wiſaugſtakà nolehmumam. Dahrgo beedri, mums peħz neilga laika gan bij jaſchkiràs, Tewim nobeidſot uniwerſiteti un iſſtahjotees iſ beedru ſkaitļa; bet Tu no mums atſchkihrees ahtraki nekà zerejam, atſtahdams dſiļu robu muhſu kopdſihwê. Taws gars dſihwo un dſihwos wehl arweenu muhſu ſtahrpâ. Swehts meers un ſalda duſa Taweem pelneem". Beſ tam wehl ſirſnigeem wahrdeem atwadijàs no aiſgahjuſcha kahds iſ Peterburgas latweeſchu ſtudenteem Peterburgas latweeſchu ſtudentu wahrdâ. Drihſi kapu aiſwehra beedru rokam meſtàs ſmiltis, un kapa wirſeenu apſedſa kroņu un puķu pulks, kuŗu koſchajam lapiņam preezigi rotajàs kailais mitrais rudens wehjinſch.

Druſkas iſ Dr. G. Merkela behrna deenam.

No Pehrkona.

Tuwu pee Rigas, Pahrdaugawâ, Katlakalna kapôs duſ apakſch ſaļam welenam dahrga wihra truhdi, kas paſaulê dſihwodams zaur ſaweem droſcheem darbeem un ſawu lidſzeetibas pilnu ſirdi ir leelâ mehrâ iſpelnijees latweeſchu tautas ſirſnigako pateizibu. Tas bija Dr. Garlieb Merkels, miris 27. apr. 1850. gadâ. Lai gan Merkelis no wahzu dſimuma, tomehr latweeſchu tautas ſuhrais liktenis un wiņu gŗuhtà dſihwe aiſgrahba wiņa ſirdsjuhtas tahdâ mehrâ, ka wiņſch nebaididamees nekahda pretineeka, ſaħka atklahti runat un rakſtit par pahreſtibam

un netaisnibam, ko zeeta toreis latweeschi. Winsch runaja tik skaidri un parleezinajoschi, un wina wahrdi bij tahdâ mehrâ taisnibas un dsiku juhtu pilni, ka tee greesa pat Keisara Aleksandra I. wehribu us sewi un palihdseja tahdâ wihsê kohti daudz pee dsimtbuhschanas atzelschanas. Lai waretu jo tuwaki ar Merkeli un wina slaweneem darbeem eepasihtees, tad waijaga lasit wina rakstus; bet kad nu mums schim brihscham wehl neeespehjams, isdot wina rakstus latweeschu walodâ, tad warbuht wehl labs laika sprihdis aistezes, kamehr dabuhs tauta pilnigi eepasihtees ar sawu leelo labdari. Par Merkeli paschu gan ir sawâ laikâ latweeschu laikraksti labi daudz rakstijuschi un latweeschi is pateizibas us wina kapu winam peeminu zehluschi, tomehr tas wiss wehl ir gauschi mas un nepeeteekoschi.

Zeredams, ka Latweeschi mihli usnems katru wahrdinu, ko lasis par Merkeli, esmu tulkojis kahdu gabalinu is wina dsihwes aprakstа, ko winsch pats sarakstijis. Gribu raudsit atstahstit weenu no tahm weetinam, kur Merkelis runa par sawam behrnu deenam; warbuht ka latweeschu wezaki un skolotaji atradis tur ko derigu un eewehrojamu. Merkelis stahsta tà:

„Sawus pirmos behrnu gadus nodsihwoju Wez=Peebalgas mahzitaja muischâ. Par scho dsihwes gabalu ne wahrdina nerunatu, ja pirmkahrt mana tehwa karakteri zaur to labaki newaretu sapraſt un ja otrkahrt schis laiks nebuhtu wisu swarigakais mana pascha dabas un gara attihstibâ.

Peedsimu 1769. gada 21. oktobra mehnescha deenâ. Nemahku pasazit, kà man dsimstot swaigsnes stahwejuschas, kà to Goethe, sinams joku dek, sinajis rakstit par sewi; bet sawu wahjibu negribu apflehpt daudzreis ar sewischku preeku nedomajis, ka dsimis weenâ gadâ ar Napoleonu, Wellingtonu, Kleberu, Moreau'u, Mehmed=Ali Aigiptê, Kanningu, Chateaubriand'u un ziteem slaweneem, leeleem wihreem; saprotamst ari weenâ gadâ ar daudz, daudz miljoneem neezigu zilwezinu. Bet, eewehrojot slaweno wihru leelo skaitu, waru ar pilnu tecsibu zilwekus peelihdsinat wihneem, kuri ari daschôs gadôs gahrdumâ pahraki isdodàs nekà zitôs. Skarbs wihns gan tad nepaleek par reinwihnu, bet takschu tas mihligaks eebaudot.

Pats pirmais paschpasinas gaischi nojehdsamais brihdis paleek muhsu prahtâ neisdsehschams un wecnmehr it kà magiskâ gaismâ apgaismots. Man tahds brihdis agri peenahza. Wehl tagad, 70 gadu wezs, jo skaidri atzeros, kà garôs swahrzinôs un tahdu zepuriti galwâ, kas pakrihtot zihmi issarga no sadausischanas weltigi nopulejos pahrkahpt

par paaugſto nama durwju fleegſni un ka beidſot uſ wehdera pahrſwempees un otrâ puſê kahjâs peezehlees eeraudſîju ſauli ſpoſchi ſpihdam zaur kahda koka kaiſtajam, ſakajam lapam un blakus debeſi koſchâ ſilumâ iſplatamees. Schis pirmais, gaiſchais atjehgums man wehl tagad dſihwâ atminâ. No wiſa, kas preekſch tam un labu laiku pehzak ar manim notizees, nenecka wairs neatzeros. Pſichologi*), kuri neleedſâs but ari par fiſiologeem**), neatraſtu warbut nemaſ par neeewerojamcem ſchahdus brihſchus, kur gatawa gara ſpehku dſirkſtele wahrigâ, negatawâ meeſâ peepeſchi eeſpihdâs.

Otrà gaiſcha atmiņa manâ dſihwê ir no mana tehwa, neleela firmgalwja, rihta ſwahrkôs un kurpês, drukſu paſkumju ſeju, kurſch tikai aſaidâ un launagâ iſ ſawa kambara iſnahza iſtabâ pee ſawejeem, gandrihſ neko nerunadams, tikai mani weenumehr mihligi uſluhkodams un laipneem wahrdeem bildinadams. (Mani wezakee brahļi apmekleja to laiku Rigâ ſkolu). Kad jaw peezi gadus wezs biju, tad winſch ilgaki muhſu iſtabâ uſkawejàs, gribedams ar mani parunatees; bet kà? Skaidri wehl atzeros, kà winſch kahdu deenu, kad es pee wiņa krehſla pee kehrees uſ augſchu un ſemi lehkaju, mani darija uſmanigu uſ daſchadam ſkaņam, ko ar muti ſpehjot iſſaukt. Kà es preezajos, kad arween jaunas ſkaņas atradu, un kà tas manu ſirkahribu kairinaja, kad winſch man ſtahſtija, ka wiſas ſkaņas atrodotees grahmatâ ar ihpaſcham ſihmem apſihmetas. Es wiņas gribeju redſet! Manu ſirkahribu tehws ar mihku prahtu apmeerinaja un ikreiſas waijadſigo ſihmi preekſch ſkaņas, ko es iſſauzu, parahdija, un tà tad es ſpehledamees trijàs deenàs iſmahzijos A. B. Z.

Drihſ pehz tam es tehwam ſuhdſejos, ka ne katrai ſkaņai, ko es iſſauzu ir ſawa ſihme. Uſ tam mans tehws ſmihnedams atbildeja, ka tik ween derigàs ſkaņas eſot apſihmetas. — Derigàs? Kam tad? Nu winſch mani darija uſmanigu, ka wahrdi, ko mes runajot, eſot iſ tahdam ſkaņam ſakahrtoti. Es brihnijos un ſahku pardomat. Winſch nu mani uſmudinaja, lai es pats tahdâ wahrdu kahrtoſchanâ mehginos, ko es ar wiſleelako preeku dariju. Zaur to eepaſinos, kahda ſawadiba ſtarp paſchſkaņeem un lidſſkaņeem, un tik lihdſ kà es apkehru, ka beſ pirmeju palihdſibas nekahdi naw eeſpehjams ſilbi ſakahrtot, mans tehws peezehlàs un aiſgahja uſ ſawu darbiſtabu. Winſch it labi ſinaja, ka es jauno darbiņu, uſ ko winſch mani pamudinajis, neſweedſchu pee malas. Un tà ari notika. Kad winſch otràs deenas pezpuſdeenâ

*) Zilweka gara likumu pehtitaji.

**) Dſihwneeku dabigas buhſchanas un darbibas paſineji.

kaſiju nodſehris eeſahka ar mani runat, es jaw biju leelu pulku ſilbu ſadomajis. Nu winſch mani ſkubinaja, lai es paſkatotees kahdâ grahmatâ, waj es ſawas ſilbes ari tur atradiſchot, un tè nu ceſahkàs ihſtà laſit mahziſchanàs, beſ ka es pats to ſinaju. Es meklcju pehz jau ſadomatam ſilbem, tad raudſiju zitas ſadomat, kuras wehl nepaſinu, un mans tehws mani mahzija lihdſ mekledams un minedams. Kahdu puſſtundiņu ar mani tà kopâ pawadijis, winſch aiſgahja; bet jaunais laikkaweklis mani weenmehr tà eekarſeja, ka man ne prahtà nenahza no wiņa tik drihſ ſchkirtees. Nolizis es wiņu atkal drihſ uſņehmu un newareju otrâ deenâ nemaſ ſagaidit, lihdſ mans tehws kaſiju nodſers un iſ pihpja pelnus iſkratis, kur wareſchu tad ar luhgumu wiņam peeneſt ſawu grahmatu. Ar wahrdu ſakot, nedeļas laikâ es jau laſiju it weikli, kaut ari neka neſapratu, tikai wahrdus minedams. Tagad nu mans tehws mani darija uſmanigu uſ wahrdu faturu. Es mehginaju, un tas man nemaſ nenahzàs gruhti, lai gan tas mani ļoti parſteidſa, ka iſ wahrdeem, kuŗus es lihdſ ſchim tik ween kà ſkaņas uſſkatiju, it jauka paſaziņa iſlobijàs. Ar to nu manim grahmatu laſiſchana ar wiſeem wiņas jaukumeem pilnigi atwehràs, un tſchetras nedeļas pehz tam, kad mans tehws mani uſ ſkaņam darija uſmanigu, es ne zitadi, kà tik ween ar Gellerta paſakam paduſê pa dahrſu apkahrt ſkraidiju, un tiklihdſ ka noguris kruhma ehnâ noſehdos, tad ari tuhdaļ grahmatu atwehru. Wiſi preezajàs un uſſlaweja manu tſchaklumu. Mans tehws ſmaididams man paglaudija waigus, kas mani daudſ wairak eepreezeja, neka zitu iſteikſchana. Mans tehws un metoda, ko winſch mahzidams leetoja, bij gan ſwarigakee tahdu panahkumu zehloņi.

Schahdu mahzibas wihſi nu mans tehws pee wiſa ta iſleetoja, ko winſch manim mahzija. Winſch prata ar wiſmaſako neeka leetiņu, uſ ko it kà netihſchu walodu greeſa, manu ſinkahribu kairinat. Iſſkaidrodams winſch nekad tahļaki negahja kà tikai, zik atrada par waijadſigu manas domas modinat; tad winſch atſtahja mani weenu un runaja par to leetu tikai otrâ deenâ, gribedams parleezinatees, waj eſmu pahrrunato deeſgan gaiſchi prahtâ eeſpeedis.

Wiſlabaki es atzeros, kà winſch mani eepaſihſtinaja ar pirmajam geografijas mahzibam. Reiſ winſch iſnahza pawiſam neeeraſtâ laikâ iſ ſawas darbiſtabas ar lodi rokâ, pa kuru kahds kukainitis rahpojàs. Kamehr es brihnidamees ſkatijos, dſina mans tehws ar ſpalwu kukainiti taiſni uſ preekſchu un darija mani uſ to weetu uſmanigu, no kureenes kukainitis eeſahka rahptees. Es preezajos redſedams, ka kukainis arween tahļaki un tahļaki uſ preekſchu kluwa. Beidſot winſch

ſaſneedſa to weetu, no kureenes ſahka rahptees. Mans tehws ſkatijàs uſ mani, bet domas, kuras winſch manâ galwâ zaur to gribeja modinat, wehl nebij eeraduſchàs; kukainis uſnehma ſawu zeku wehl reiſ un ſaſneedſa atkal ſawa zeka eeſahkumu. Nu, ſazija mans tehws, winſch taiſni uſ preekſchu rahpdamees ſaſneedſ weenadi to weetu, no kureenes tas ſawu zeku uſnehmis! Ja, tamdehl, ka winſch rahpojàs pa lodi. Sinams ka tapehz, atbildeja tehws. Bet ari zilweki ir tapat, kà tagad kukainis, weenmehr taiſni uſ preekſchu ar kugeem braukuſchi un pehz pahris gadeem atkal mahjas ſaſneeguſchi, beſ kà buhtu pa nobraukto zeku atpakaļ greeſuſchees. — Tad jaw ſeme, atbildeju es lehnam un pahrdomadams, ari ir tahda lode. — Ja, atbildeja mans tehws; tapat ari ſaule, mehneſs un ſwaigſnes. Wini wiſi lido pa gaiſu apkahrt.

Winſch uſzehlàs un aiſgahja, kamehr es atkal gar ſeenmaļeem apkahrt ſokodams apſtrahdaju jaunàs domas. Drihſ mana mahſa eenahza, un es winai tuhdaļ it nopeetni ſtahſtiju, ka ſeme ir lode. Kad par winu kugis arween taiſni uſ preekſchu brauz, tad beidſot ſaſneedſ atkal to weetu, no kureenes iſbrauzis. Mana mahſa ſchaubijàs, un wiſnetizamaki winai iſrahdijàs braukſchana kugòs. Tai brihdi atkal mans tehws eenahza. „Bet kapehz tad zilweki brauz kugòs un ne ratòs?“ tà es winu jautaju, jo patihkamà ehrtiba muhſu wezajòs ratòs man weenmehr ſtahweja prahtâ. Tapehz ka ſtarp ſauſam ſemem atrodàs koti daudſ uhdena. Uſ ſcho maſo lodi ir ſkaidri uſſihmets, kahdàs weetàs uſ leelàs ſemeslodes ſtahw juhras un kur ſauſſeme. Baltee plaiſkumi apſihme juhru un krahſotee ſemi. — „Bet kapehz tad ſeme ir apſihmeta ar daſchadam krahſam un juhra tikai ar weenu paſchu?“ Tapehz ka leelee ſemes gabali, kurus ſauz par paſaules daļam naw apdſihwoti no weenas un tahs paſchas tautas, bet iſdaliti ſtarp daſchadam tautam, pehz kuràm wini dabujuſchi ſawus wahrdus. Schè wiſwairak wahzu dſihwo, tapehz tad winu ſemi noſauz par Wahziju. Scho ſauſſemes gabalu apdſihwo frantſchi; tè rakſtits Franzija; — ſcho atkal kreewi, tapehz to noſauz par Kreewiju.

Tà iſſkaidrojis, mans tehws aiſgahja uſ ſawu kambari; es atkal ar domu pilnu galwu un lodi rokâ uſ dahrſu, kur ſahlê noſehdees ſahku mahzitees ſemju wahrdus. Mans tehws puhles netaupidams bij apakſch latiņu wahrdeem parakſtijis wahzu noſaukumus. Lai gan mehs tikai maſu puſſtundiņu ſarunajamees, tomehr manam garam bij atwehrufees jauna paſaule.

Pehz diwam deenam jautaja mani tehws, waj es wiſus noſaukumus ſinot? — Tos gandrihſ wiſus ſinaju. — Waj es gan juhras un ſemes

pasihtu, kad winus zitadâ kahrtâ sihmetus redsetu? Winsch atwehra atlasu. Pa leelakai dakai es pasinu semes pehz winu isskatas, un ja ko nesinaju, tad salihdsinaju ar sihmejumeem pehz sawas lodes. Nu maus tehws wehl peerakstija galwpilsehtu wahrdus klaht un no katras pilsehtas wehl ko jo eewehrojamu, un diwâs nedekâs es pabeidsu sawas geografijas studijas. Es biju tà puslihds gaischu sajehgu eeguwis par muhsu semi sinams tikai tik dauds, zik winsch manam wezumam atrada par derigu. Bet atlasu es wehl daudsreis isluhdsos no tehwa deht bilschu apskatischanas, tà winam teizu.

Wasarâ gahja mans tehws pa wakareem pastaigatees, ikkatru reisi pa weenu un to paschu zeku, garam kahdam lapainam koku pudurim, kura ehnâ slehpàs ledus pagrabs, pa zelinu kas starp lauku u pławu aisssteepàs lihds Peebalgas esaram. Wisleelako eespaidu sawai behrnischka gara attihstibai es mantoju ar tehwu pastaigadamees. Kad winsch man reis atwehleja, ka waru winam eet lihds, tad jo zeeschi pee tam turejos, un sirdijos katru reisi us mahsu, kad ari wina gribeja mums lihds nahkt. Pastaigadamees winsch man alasch ko isskaidroja par dabu un stahstija dauds ko par wehsturigeem notikumeem. Gellerta pasakas es jaw biju islasijis, wairak reisu, un tehws gribeja man winu weetâ dot zitu ko lasit; bet ka toreis wehl derigu rakstu preekisch behrneem truhka, tad winsch man dewa weenu sehjumu: „stahstini un eewehrojamu zilweku karakteru aprakstì". Schè nu es beesi ween ko atradu, ko nesajehdsu un nesapratu, un tà tad weels preekisch isskaidroschanam bij neissmekams. Drihs es eeguwu pats sawus sinamus waronus, pa kureem mans tehws arween wehl ko jauna sinaja pastahstit. Kahrlis XII. mani wiswairak interesseja; wina isweiziba, patstahwiba un droschsirdiba mani pahrleezigi peewilka, tà ka es atreebu wina zihninu ar janitschareem pee neskaitamam dadschu galwinam. Pamasam raudsija tehws manu prahtu gan wehl eesildidit preekisch ziteem karaktereem, it ihpaschi preekisch Timoleona un Tomas Morus'a, tomehr Karlis XII. palika weenmehr mans waronis; pat ir tad wehl, kad es eepasinos ar Alekssandru Leelo.

Manâ grahmatâ atradàs daschi teikumi, rakstiti swescháas walodàs. Ari tos mans tehws isleetoja gribedams, lai eemantoju jaunus usskatus, un lai pee laika jaw eemanos isweizibâ, kahda man nahkotne us wisadu wihsi jaeegust. Kad luhdsu, lai man winus istulkotu, tad winsch lasija man winus preekschâ. Es tuhdat nomaniju, ka tè silbes zitadi issauzamas nekà wahzu walodâ. Mana sinkahriba atmodàs un es labpraht gribejusinat, kà frantschi weenu un otru silbi issauz. Tehws prata it nemano

eekairinat arweenu no jauna manu ſinkahribu, drihſ ari godkahribu, un maſ nedekàs es laſiju pa franzifki, drihſ ari pa angliſki, beſ kà buhtu mahzidamees ſajutis kahdas puhles. Wehlaki gan walodas ſkolotaji pee daudſ wahrdeem ſmahdeja manu iſrunu, pa dakai kà nowezejuſchu, pa dakai kà no manis neriktigi ſapraſtu; bet tomehr ari tà, kà reiſ biju eemahzijees, man tas pehzak koti nodereja.

Newaru aiſmirſt maſa atgadijeena, kura atmiņa man koti mihka; tapehz gribu wiņu ſchè peeminet. Sawâ ſtahſtu grahmatiņâ laſiju, ka Arria ſew eegruhda dunzi kruhtîs un iſwilkuſi to ſneedſa ſawam wihram uſſaukdama: Paete, non dolet! Schos wahrdus nu waijadſeja tehwam pahrzelt. Es lehkaju no preeka un atkahrtoju wiņus reiſu reiſam. Satiku ſawu mahſu. „„Es protu pa latiniſki!““ iſſauzu wiņu eeraudſidams: „„Paete, non dolet!““ tas ir: „„Pehteri, tas neſahp! Man nu waijadſeja wiņai ſtahſtu iſſtahſtit; bet wiņa to uſkehra nopeetnaki nekà es un paſtahweja uſ tam, ka ſeewa eſot ſawu Pehteri apmelojuſi: tas ſahpot gan, jo pat tad ſahpot, kad ar adatu ſew eedurot pirkſtà. Bet es uſ tam maſ klauſijos. No preeka lehkadams es tikai weenadi ſauzu „„Paete, non dolet! Pehteri, tas neſahp!““ Kad wakarâ gulet eedams butſchoju tehwam roku tad wiņſch uenoleezàs mani ſkuhpſtit, kà to arween mehdſa darit. Es to no wiņa luhdſu. — Wiņſch atſazija ne; ſchodeen es tewi ſadurtu ar ſawu garo bahrſdu. — Azu mirkli padomajis, es waizaju: „Kà ſauz „tehws“ pa latiniſki? — Pater: — „Pater, non dolet!“ ſaziju es luhgdamâ balſi. Iz parſteigts wiņſch mani uſſkatija, paņehma mani uſ rokam un ſpeeda zeeti pee ſawas kruhts; tomehr weenreiſ neatwehleto butſchiņu es nedabuju.

Paſtaigatees mehs gahjam weenadi pa wakareem; paſtaigas laikà wiņſch arweenu ſinaja kraht derigu weelu preekſch maſeem uſdewumeem, kas mani mudinatu ihſtenaki apluhkot un nopeetnaki pahrdomat leetas par to laiku, kuru wiņſch pawadija weens pats ſawâ darbiſtabâ. Kapehz leetum mergot pileeni kriht uſ ſemi, turpretim duhmi kahpj uſ augſchu? Kapehz wehſchi paſpehj ahtraki rahptees atpakaļ nekà uſ preekſchu? Kapehz apſchu lapas pat tad wehl kuſtàs, kad wiſu zitu koku lapas duſ meerâ? u. t. t. Tahdi nu bij ſwarigee pehtijumi, kas mani nodarbinaja ſtundam. Ar weenu wahrdu wareja wiņus iſſkaidrot; bet ihſto wahrdu atraſt, tas bij preekſch ſeſchgadus weza ſehna gara deeſgan leels uſdewums. Un zik laimigs es jutos, kad to paſpehjn! Laimigais laiks, kur mahzijos laſit un pirmo reiſi pahrdomat!“

Laikam gan nebuhs daudſ to, kas wehletos tà iſſaukt, atſkatidamees uſ ſawam behrnu deenam. Bet ari manas jaukàs behrnu deenas drihſ beidſàs.

Weentuliba, kahdâ es beſ beedreem uſaugu, iſlikàs manam tehwam newiſai teizama, jo zaur to winſch panahza mani glihtodams un mahzidams daudſ leelakus reſultatus, nekà to bija wehlejees. Winſch pilnigi noprata, zik ſkahdiga ir tahda nopeetna maſa behrna gara darbiba wehlakai attihſtibai, tà meeſas weſelibai, kà ari gara un karaktera jautribai. Dſirdeju winu mahtei iſſkaidrojam, zik ne peezeeſchami tas eſot waijadſigs, lai es nahktu ſtarp ziteem puikam, jo zitadi, weentulibâ uſaugdams, es peeſawinoſchotees daſchas ſawadibas. Lai gan mahte eeſahkumâ pretojàs, tomehr tehws winu drihſ pahrleezinaja, ka winſch to nopratis labaki, un tà tad wina brauza ar mani drihſ pehz tam 20 juhdſes uſ Rigu, kur lai es reiſâ ar brahkeem apmekletu ſkohlu. Bet warbuht tas jau bija par wehlu! Mani jaunee beedri drihſ ween atrada, ka es wairak ſinu un ſapratigaki pahrdomaju neka wini, un tapehz tad no manis atrahwàs. Es atkal eeradis darbinat ſawu garu ar nopeetnam domam nokaweju eeguht zaur kahdu jautru behrna joku pee ſaweem beedreem pilſonu teeſibas, un to wehl tagad noſchehloju".

Wakarâ.

No Jaunſemju Jahņa.

Jaw wiſur krehſla metàs,
Rahms wakars atſteidſàs,
Tik galotnitês retâs
Wehl wehjinſch eekuſtàs.
Kà noguris wiſs grimtu
Nu ſapņu maigumâ:
Un ſirds — ta man ar rimtu,
Ta ſnauſtu kapiņâ.

Kam ſirds tà noſkumuſi?
Jaw meega kluſumâ
Ir daba nogrimuſi;
Tik meſchus dſihwina
Wehl wehlà wehſma kluſi,
Lai nahk, ko liktens ſpreeſch,
Kam ſirds tà noſkumuſi —
Drihſ beidſàs wiſs, ko zeeſch.

Kahds ſwars ſpehlem pee audſinaſchanas?

No J. Welmes.

Kad pee wezajeem greekeem wiſs ſahka dſihwi un ſpehzigi attihſtitees, kad dailes un ſinibas brihniſchkâ wihſe uſplauka un uſſeedeja, tad ſchi tauta pilnigi noprata un ſajuta, ka wiſa walſts dſihwe atkaràs no tam, kà audſinat jauno paaudſi. Wezee greeki tad pahrleezinajàs, ka audſinajot wehriba jagreeſch tiklab uſ gara, kà uſ meeſas wiſpuſigu attihſtiſchanu. Wiņu mehrkis nebija, kà pa leelakai daļai tagad, eekalt behrneem ſchahdas un tahdas mahzibas, bet lai waretu iſaudſet weſeligu garu un meeſu; lai attihſtitu meeſigos ſpehkus un prahtus; lai garu radinatu apkert un apſpreeſt wiſu, kas dſihwê un ſinibàs rodàs; lai attihſtitu dailes un wiſa ſjauka ſapratibu; lai modinatu zeetu gribu, droſchu ſirdibu, un iſnihzinatu egoiſmu un kaiſlibu. Ar ſcho nodomu wiņi wadija behrnus ſkolâ, kur wiņi no mahziteem un ſlaweneem wihreem wareja paplaſchinat ſawas ſinaſchauas un attihſtitees garâ. Tè wiņus ari mahzija ſewiſchki ſkolotaji ſkreet, lekt, zihkſtetees, ripu (diſku) ſweeſt, ſchkehpu meſt un peldet. Mahzidami gimnaſtiku un wingrot, wiņi arweenu eewehroja augſchâ minetos mehrkus, radinadami behrnus un jaunekļus uſ paklausibu, apkehribu un uſmanibu, attihſtidami wiņôs dailuma juhtas un modinadami uſdſinibu, ſirdibu, paſchuſtizibu un apņehmibu.

Bet pee ſchihs greeku audſinaſchanas wihſes ſewiſchki wehl tas eewehrojams, ka wiņi luhkoja uſ tam, lai nopeetna darbiba mainitos ar ſpehli. Wiņi bija rikkigi nopratuſchi, ka beſ tahdas mainiſchanàs newareja iſtikt, lai ſpehtu audſinat ſpirgtus un darbigus jaunekļus. Tadehļ wiņi peeſpeeda jauno paaudſi ſpehletees un uſmudinaja wiņu uſ tam, zik ween eeredſeja par wajadſigu. Ar ſewiſchku uſdſinibu un uſzihtibu wiņi padewàs bumburu ſpehlei. Ahrſti eeteiza, ka wiņa ſewiſchki deriga ſpehzinat weſelibu; beſ tam wiņu zeenija ari wehl tadehļ, ka wiņa it leelâ mehrâ ſpehja attihſtit un aſinat prahtus un uſmanibu un radit weſeligu godkahribu. Lihdſ ar puikam un jaunekļeem peedalijàs pee ſchihs ſpehles ari wihri, ja pat meitenes un jaunekles, kas gaiſchi peerahda, zik koti wiņu mihleja un zeenija.

Kahds lees ſwars ſpehlem uſturet un weizinat jaunas paaudſes weſelibu, radit meeſigu un garigu mundribu un ſpehku, to tagadne

leekàs aismirſuſi jeb nenopratuſi. Daudſ wezaku, ja pat paidagogu un ſkolotaju to ihſti neapker. Tadehł nebuhtu welti, teikt tè kahdus wahrdinus wehl ſewiſchki par ſpehlem un winu ſwaru.

Katra ſpehle uſmudina un pajautrina prahtus un rada tahdâ wihſê peeteezibu un jautribu. Katram wajadſiga preeziga uſmudinaſchana, lai uſturetu ſpirgtibu, gribu un droſchibu ſtrahdat un darbotees; bet winas wajadſigs ſewiſchki behrnam, kam dſihwaka daba. Ta winam wajadſiga ſewiſchki ſkolas gadôs. Ja mehs ſchinîs gadôs behrnu arweenu peeſpeeſcham nopeetni darbotees ar mahzibam; ja mehs winam neatwehlam ari preezigas uſmudinaſchanas wajadſigâ mehrâ, tad mums naw jabrihnàs, ka wina jautrais jaunibas gars maſinajàs; ka wina karakteris neattihſtàs tà, kà buhtu wehlejams; ka winam ſuhd griba un uſdſiniba garigi nodarbotees. Bet ſpehles naw tik ween preeziga uſmudinaſchana, bet ari patihkama atpuhta. Tahda atpuhta mums jaatwehl behrnam, kas ſkolâ wai mahjâ apkrauts ar nopeetnam mahzibam, lai winſch nenogurtu garâ; lai winſch uſturetu ſawu jautribu un ſpirgtibu. Katrs zilweka organs jeb lozeklis nogurſt, kad winam beſ apſtahſchanàs jaſtrahda, tà ari ſmadſenes. Ari ſchihm wajaga peeteekoſchas atpuhtas, un to weſeligs behrus neatrod beſdarbibâ, nogrimis beſdomu ſapnôs jeb kluſi ſehdedams iſtabâ, bet tik ſpehledamees. Ihſti nemot winſch tik garlaikojàs beſdarbibâ, ja winſch ari daudſ ſtundu no weetas buhtu ſehdejis pee ſkolas galda wai mahzibam. Ja winſch wehl naw nomozits, ja wina jautrà un ſpirgtà daba wehl naw nobeigta zaur nepareiſu andſinaſchanu, tad winſch pats pehz nopeetneem darbeem dſenàs pehz ſpehlem, un to tadehł, ka winſch tè atrod patihkamako atpuhtu. Ja mehs ſcho dabigo dſihſchanos aprobeſchojam jeb apturam, tad ari jazeeſch behrna gara weſelibai, un tas jo wairak, jo leelaks un gruhtaks wina darbs, jo wajadſigaka atpuhta. Turpretim wina griba un uſdſiniba mahzitees atmodiſees no jauna, ja winam pehz pabeigta darba atkauts ſwabadi nodotees ſpehlei. Wezakeem un paidagogeem tas ſewiſchki jaeewehro. Beſ atpuhtas, kuru behrns atrod ſpehledamees, wina gara jautriba un mundriba nedomajama. Tadehł newajag winu no tam atturet.

Wehl zitus labumus, kas atlez no ſpehlem, mehs waram peeweſt. Wiſpirms katram gaiſchi noprotams, ka ſpehles ari weizina weſeligu gara dahwanu attihſtibu. Wai naw daſchu ſpehłu, kuras behrnu radina uſ uſmanibu, ahtru apkehribu un gara droſchibu, kà bumburu un ſaldatu ſpehles? Wai naw ſpehłu, kuras ſpehzina atminu, domaſchanu un atjautibu, kà kihlu, mihklu un ſchacha ſpehles? Tadehł teeſcham un

drofchi waram teikt, ka mehs fpehles fapratigi iſwehledami un wadidami waram iſleetat kà paidagogikas jeb audſinaſchanas eerozi.

Tad fpehles ari wehl no leela fwara, lai waretum prahtu organus weſeligi attihſtit un kopt. Muhſu azis, muhſu auſis, muhſu jutekli peenemàs un attihſtàs tapat, kà ziti lozekli tik zaur to, ka dodam wineem darbu un radinajam winus uſ to, preekſch ka wini mums doti. Spehlejotees drihſ janoſwer attahlums, drihſ janomana, uſ kuru puſi greeſchàs jeb greeſiſees bumburs wai zita kahda leeta, kuru mehs leetojam ſpehledamees, drihſ jaaprehkina, zik ſpehka buhs wajadſigs, lai panahktum to, ko gribam, drihſ atkal mums zeeſchi jauſmana un jauſklauſa, ſmalki jatauſta un peenahzigi janoſwer. Wiſs tas attihſta prahtus wiſlabakajà wihſê. Tas jau agri radina behrnu gaiſchi noſkatit, ſmalki eewehrot, peenahzigi ſalihdſinat un apſpreeſt, un weizina un ſpehzina tahdà wihſê gara weſelibu un pee tam wehl pawairo poſitiwas ſinaſchanas, peeweſdams behrnam jaunas bildes, jaunus eeſpaidus un jaunas domas. Tà tad meeſigu prahtu attihſtidami mehr beſ tam ari wehl radinajam garu, lai paſihtu leetu ihpaſchibas, ſalihdſinatu un apſpreeſtu wiſu, kas muhſu apkahrtnê. Schis pehdejais labums jau weens peetiktu, lai greeſtum ſawu wehribu uſ ſpehlem.

Turklaht mums no ſpehlem atlez wehl tas labums, ka winas it leelà mehrà weizina meeſas weſelibu, mundribu un lunkanibu. Jautri ſkrejot, dſenotees, kuſtotees mums wiſi muſkuli un dſihſlas darbibà; rokas, kahjas, galwa, rumpis, wiſs kuſtàs un lozàs, neweens lozeklis naw meerà. Tas wiſs pazeł aſins tezeſchanu, ſtiprina muſkuļus, padara wiſu zilweku lunkanaku, iſweizigaku un palihdſ meeſas weelam dſihwaki mainitees. Katram behrnam, tadehł ka wina meeſa wehl neiſauguſi, tas weſeligs un wajadſigs, bet ſewiſchki behrnam, kas ſkolas gadôs, kam daudſ ſtundu jaſehd kluſu un meerigi, un kam par to laiku daſchi muſkuli wai nu nemaſ wai par maſ teek kuſtinati. Wingrodami ween, zik ſwarigi tas ari nebuhtu, to truhkumu neiſlabofim.

Iſ ſcha mehs redſam, ka ſpehlem pateeſi leels ſwars behrna garigas un meeſigas weſelibas ſinà. Bet zaur winàm mehs panahkam ari wehl zitu, kas, kad ari ne taiſni, nahk weſelibai par labu. Daudſ ſpehłu modina weſeligu godkahribu, radina behrnu padarit wiſu ihſtà laikà, peeſpeeſch winu ſawaldit ees, atſiht zita gribu, padotees wairakumam wai zeeteem, negroſameem likumeem, atturetees no teepulibas, leekas goda kahribas; zitas atkal palihdſ atſwabinat no bailem, pazilat droſchibu, ſirdibu, apnehmibu, paſchuſtizibu; wehl zitas atkal modina un wairo bailuma juhtas un mahza ſapraſt, kas jauks un daiſch.

Iſ wiſa ſcha redſams, ka behrneem jaatwehl laiks ſpehletees, un ka ſcho laiku nedrihkſt paihſinat par daudſ. Pee tam wezakeem un audſinatajeem zeeſchi jaſkatàs uſ to, kahdas ſpehles wehlet, kà winas teek iſdaritas, un kahdâ mehrâ; bet wineem tahs jaaprobeſcho tik tad, kad wini paredſ breeſmas behrna meeſas, gara un tikumibas labklahjibai. Tahda aprobeſchoſchana jo apdomigaki iſdarama tadehk, ka ſpehledamees behrns wiſlabaki apmeerina to dabigo dſihſchanos, kura parahdàs wiſwairak jaunibâ, kà: dſihſchanàs uſ darbibu, kopibu, pakaldariſchanu un ſinaſchanu. Behrns grib nodarbotees, pat pehz garigas nopuhleſchanàs, kà mehs to augſcham redſejam; tadehk mums winam jadod laiks preekſch tam. Darbibu mekle katrs behrns; darbiba uſjautrina wina prahtus un apmeerina winu eekſchnigi. Tikpat dabiga ir wina dſihſchanàs uſ kopibu un ſabeedribu, uſ ſatikſchanos ar ziteem, kas weenâ wezumâ, tikpat dabiga dſihſchanàs wiſu, ko redſejis un dſirdejis, pats iſmehginat un pakaldarit. Ari behrna ſinkahriba, wina paſtahwigà jautaſchana, wina griba wiſu ſinat jauſſkata kà tahda, kas guk wina dabâ. Wiſs tas apdomigi jaeewehro, japahrrauga, jawada, lai nenowaditu behrnu uſ aplamu zeku; bet to nedrihkſt apſpeeſt, iſnihzinat, bet tik ween groſit un wadit. Jt peenahzigi un labi nu to wiſu war panahkt zaur ſpehlem; ja, preekſch feſtà dſihwibas gada behrna dſihſchanos uſ darbibu nekà zitadi nedrihkſt apmeerinat, kà tik tà, kà behrns to pats atrod ſpehledamees. Katrs preekſchlaizigs mehginajums, behrnu apkraut ar mahzibam un winu peeſpeeſt garigi nodarbotees, ir beidſees beſ kahdeem panahkumeem, ja pat ar ſkahdi. Jr peedſihwots, ka tahds behrns eeſahkumâ gan kahdu laiku teek uſ preekſchu, bet wehlaki winſch apſtahjàs, wai nu pamaſam, wai ari uſ reiſi. Wina gars eewainots, nomozits. Pehz ilga laika winſch daſchreiſ iſweſekojàs, bet daſchreiſ winſch nekad to newar atdabut, ko ſaudejis. Tahds ir tas gruhtais ſods, kurſchs eerodàs, kad behrnu par agri atrauj no ſpehlem. Daſchi warbuht teiks: „Mans behrns jau neatrada wairs preeka ſpehlês; winſch tik garlaikojàs; tadehk winſch man bij japeeſpeeſch mazitees.“ Tahdus wahrdus mehs waram dſirdet daſchu labu reiſi. Bet ko tas peerahda? Wai winſch apgahſch to, ko mehs teikuſchi? Ne! Ja peezi, feſchi gadus wezs behrns wairs neatrod preeka ſpehlês, tad winſch audſinats aplam, wai ari ſpehles nebija derigi iſwehletas.

Tadehk mehs waram beigàs droſchi dot wezakeem un ſkolotajeem to padomu: „Atkaujat behrneem ſpehletees; atkaujat wineem kuſtetees, lai wini attihſtitu un radinatu meeſu un prahtus; lai iſlihdſinatos tee ſliktumi, kas neapejami ſaweenoti ar mahzibu ſkolàs un mahjàs.“

Tik daudſ laika arweenu wajaga atlikt, lai puikas un meitenes katru deenu waretu atpuhſtees ſpehledamees. Uſ to lai mehs negroſami ſkatamees, to lai mehs dſenamees panahkt wiſeem ſpehkeem.

Beidſot wehl buhtu ja iſſaka wehleſchanàs, ka kahds no audſinatajeem jeb ſkolotajeem uſņemtos gruhto, bet ſwarigo darbu, ſaſtahdit latweeſcheem grahmatiņu, kurâ wini waretu atraſt derigas ſpehles, un kas eewehrojams winas wadot un iſwehlejot. Zitam tautam tahdu grahmatu daudſ, bet mums winas wehl truhkſt.

Neſawaldamajs.

Stahſts no J. Turgeņewa.

Mehs bijam aſtoņi zilweki iſtabâ un pahrrunajam par tagadejeem laikeem un ļaudin.

„Neſaprotu ſchos ļungus!“ peeſihmeja A., „wini tahdi neſawaldami! Teeſcham, neſawaldami... Wiņeem lihdſigu wehl nekad nebija.“

„Ne, bija gan,“ eemaiſijàs II., wezs, firmgalwis wihrs, dſimis ap ſcha gadu ſimteņa diwdeſmitajeem gadeem, „neſawaldami ļaudis bija ari agrak; wini tik nelihdſinajàs tagadejeem neſawaldamajeem. No dſejneeka Jaſikowa kahds teiza, ka wiņam kahds preeks, kahds beſleetigs preeks, kahds preeks par neko; tà ari teem ļaudim bija — beſleetiga neſawaldamiba. Ja atļaujat, es jums paſtahſtiſchu ſawa radineeka, Poltewa Mikas, wehſturi. Wiņa der par ta laika neſawaldamibas peemehru.

Winſch eeradàs Deewa pafaulê, kà atminos, 1828. gadâ, ſawa tehwa dſimts muiſchâ, kahdâ no wiſukluſakajeem kluſas ſtepu gubernas ſtuhreem. Mikas tehwu, Andreju Nikolajewitſchu Poltewu, es wehl labi peeminu. Winſch bija ihſts wezlaiku muiſchneeks, deewabijigs, apdomigs zilweks, pehz ta laika pagehrejumeem deeſgan iſglihtots, bet pateeſibu teikt druſku pamukkis, un pee tam winſch ſlimoja ar krihtamo kaiti... Ari wiņa ir wezlaiku, muiſchneeku ſlimiba... Bet Andreja Nikolajewitſcha kaite mehdſa uſbrukt kluſi un beigtees ar meegu un nokuſumu. Winſch bija labu ſirdi, peemihligs un laipnigs ſadſihwê, kad ari ne beſ wiſas lepnibas. Wiſa Andreja Nikolajewitſcha dſihwe aiſtezeja iſpildot kà peenahkàs wiſas zeremonijas, kuras nodibinajuſchàs jau ſeneem laikeem, ſtingri padodotees wiſam wezàs pareiſtizigàs kreewu dſihwes eeraſcham. Winſch zehlàs un likàs gulet, gahja pirtî, preezajàs un duſmojàs, ſmehkeja pat pihpi, ſpehleja pat kahrtes (diwas pawiſam jaunas leetas), ne tà kà wiņam eedomajàs, ne ſawâ wihſê, bet

pehz tehwu tehwu likumeem un eeraſcham — nopeetni un bijigi. Pats winſch bija leels augumâ, zeenigs ſtahwâ un pilns meeſâs; balſs bija lehna un druſku aiſſmakuſi, kahda wina daudſreiſ mehdſ buht labdarigeem kreewu kaudim; winſch bija tihrigs drehbês, nehſaja baltus kakla lakatus un garus tabaka krahſas ſwahrkus, bet muiſchneeka aſinis bija tomehr manamas; par popu jeb kuptſchu winu neweens neturetu. Arween, kas ari negadijàs, un ar kahdeem kaudim ari neſatikàs, Andrejs Nikolajewitſchs neſchaubigi ſinaja, kà jaiſturàs, kas jaruna, un kahdi wahrdi jaleeta, ſinaja, kad jaahrſtejàs un ar ko, kahdam preekſchſihmem jatiz, un kahdas war atſtaht neeewehrotas... wahrdu ſakot, ſinaja arween, ko peenahkàs darit... Jo redſ ſentſchi jau wiſu paredſejuſchi un nolikuſchi, tik nepeedoma ſawu klaht... Bet wiſu ſwarigakais: beſ Deewa ne par fleegſni! — Jaatſihſt: nahwiga garlaiziba waldija wina mahjâ, ſchinîs ſemajâs, filtajâs un tumſchajâs iſtabâs, kur tik daudſreiſ atſkaneja wakara deewkalpoſchana un luhgſchanas, kur gandrihſ nebija iſnihzinama wihraka un gawenu ehdeena ſmaka.

Andrejs Nikolajewitſchs apprezejàs, kad pirmà jauniba bija aiſtezejuſi, ar nabagu kaimiņa meitu, it truhzigu un flimigu perſonu, bijuſchu inſtitutas audſekni. Wina ne wiſai flikti ſpehleja klaweeres, runaja pa franzifki inſtitutas iſrunâ; wina labpraht lihgſmojàs un wehl labaku prahtu padewàs melancholijai un pat aſaram... Wahrdu teizot — winai bija nemeeriga daba. Turedama ſawu dſihwibu par ſamaitatu, wina newareja mihlet ſawu wihru, kurſch „ſinams“ winu neſaprata; bet wina winu zeenija... winu paneſa; un buhdama pilnigi godiga un pilnigi auksta, wina nekad nedomaja no kahda zita. Pee tam wina paſtahwigi bija aiſņemta ruhpem, pirmam kahrtam, par ſawu pateeſi wahju weſelibu, otram kahrtam, par wihra weſelibu, kuras uſbruzeeni winai arween padarija kahdas mahņutizigas bailes, un pehdigi par ſawu weenigo dehlu Miku, kuru wina audſinaja un mahzija pati ar leelu uſzihtibu. Andrejs Nikolajewitſchs netrauzeja ſeewu nodarbotees ar Miku, — bet ar nolihgumu: nekahdâ wihſê nepahrkahpt reiſ noliktàs robeſchas, kuràs wajadſeja greeſtees wiſam wina mahjâ! Tà par peemehru Swehtkôs un Jaunà gada wakarâ Mikam atkahwa puſchkotees lihdſ ar ziteem puiſeneem, un ne tik ween atkahwa, bet pat pawehleja... Turpretim — lai Deews paſarga, zitâ laikâ! u. t. t., u. t. t.

II.

Es atminos ſcho Miku gadus trihſpadſmit wezu. — Winſch bija it ſkaiſts behrns ſarkaneem waigeem un mihkſtam luhpiņam (ja wiſzaur

winſch bija mihkſtinſch un druſku uſpampis); wina mitràs azis bija druſku iſſpeeduſchàs, galwa ruhpigi noglaudita un ſukata; winſch bija laipnigs un kaunigs — ihſta meitene! — Weena leeta tik man pee wina nepatika: winſch ſmehjàs reti; bet kad winſch ſmehjàs, wina leelee, baltee un ſwehruaſee ſobi parahdijàs nepatihkami, — un paſchi ſmeekli ſkaneja tà aſi un pat meſchoniſki — gandrihſ ſwehriſki, — un azîs ſkraidija nelabas dſirkſteles. Mahte winu arween uſteiza par to, ka winſch tahds paklauſigs un laipns — un ar nebehdneekeem puiſeneem nemihl paſihtees, bet arween leen ſeeweeſchu ſtarpâ. — „Mahtes dehlinſch, luteklis", teiza no wina tehws, Andrejs Nikolajewitſchs, — „bet turpretim labpraht eet Deewa namâ... Un tas mans preeks". Bet weenigais wezais kaiminſch, bijis brugukungs, teiza reiſ, man klaht eſot, no Mikas: „Apſchehlojatees, nemeerneeks buhs". Un ſchis wahrds mani toreiſ koti pahrſteidſa. Bijuſchais brugukungs, teeſa, wiſur redſeja nemeerneekus.

Tahds pats labs jauneklis Mika palika lihdſ aſtonpadſmito gadu, lihdſ paſchai wezaku nahwei, kurus winſch paſaudeja gandrihſ weenâ un taî paſchâ deenâ. Dſihwodams paſtahwigi Maſkawâ, es neka nedſirdeju no ſawa jaunà radineeka. Teeſa, kahds zelineeks iſ wina gubernas man apgalwoja, ka Mika pahrdewis par ſmeekla naudu ſawu dſimtsmuiſchu; bet ſchi wehſts man iſlikàs par daudſ netizama. — Un rè, peepeſchi kahdâ rudena rihtà manas mahjas pagalmâ eeſkreen kaleſcha, aiſſuhgta diweem koti ſkaiſteem rikſchotajeem, ar dihwainu kutſcheeri uſ bukas; un kaleſchâ, eetinees ſaldatu wihſê greeſtâ ſchinelî ar diwarſchinu bihbera apakli, ar zepuri uſ weenu auſi ſehſch... Mika! — Mani eeraudſijis (es ſtahweju weeſu iſtabâ pee loga un brihnidamees ſkatijos uſ eebrauzeju kaleſchu), — winſch eeſmehjàs ſkaki un aſi un, weikli nopurinajis ſchineka aprozes, iſleza iſ kaleſchas un eeſkrehja mahjâ.

„Mika! Mikel Andrejewitſch!" es eeſahku. — „Wai juhs tas?"

„Teizat man: „tu" un „Mika", eekrita winſch man wahrdâ. „Es... es tas, pats perſoniſki... eerados Maſkawâ... paſkatitees kaudis... un pats parahditees. Un rè ari pee jums peebrauzu. — Wai naw rikſchotaji?... Ah?" — Winſch atkal eeſmehjàs.

Kad ari ſeptini gadi bija pagahjuſchi no ta laika, kad pehdejo reiſi redſeju Miku, es tomehr winu paſinu tuhlin. — Wina gihmis bija arween wehl it jauns un jauks, kà agraki, — pat uhſas wehl nebija uſdihguſchas; tik waigi apakſch azim bija uſtuhkuſchi — un iſ mutes nahza brandwihna ſmaka.

„Wai tu jau ilgi Maskawâ?“ jautaju es. „Es domaju, ka tu tur zeemâ saimneekoji...“

„Eh! Zeemu to es tuhlin aiſ muguras! — Tik ko mani wezaki, Deews lai winus ſwehti, nomira — (Mika nokruſtijas nopeetni, beſ nekahdas leekulibas) — es tuhlin, nemaſ nekawedamees... ein, zwei, drei! ha—ha—ha! Lehti atdewu, blehdiba! Peenahza tahds blehdis. — Nu, wiſs weena alga! Maſakais padſihwoſchu ſawam preekam — un papreezinaſchu zitus. — Bet kadehl juhs ſkatatees uſ mani tik ſtihwi? — Wai tad man arweenu bija wilkt pee ſchi walga?... Mihlo zahliti, wai newaretu dabut kahdu tſcharkinu?“

Mika runaja beeſmigi ahtri, ſteigſchus un pee tam it kà pameegâ.

„Mika, apſchehlojees!“ es iſſauzos, „bihſtees tu Deewu! kam tu lihdſinajees, kahds tew iſſkats? Un wehl tſcharku! Un pahrdot tahdu labu muiſchu par ſmeekla naudu...“

„Deewu es arweenu bihſtos un peeminu“, eemaiſijàs winſch man runâ. „Ja redſ Deews ir labs... peedos! U es ari eſmu labs... neweenu wehl neeſmu aiſkahris wiſâ ſawâ dſihwibâ. Un tſcharka ari laba leeta; un aiſkahrt... wina ari neaiſkar neweena. Un iſſkats man tas wiſuderigakais.. Tehwozin, wai wehlatees, kà par ſtihdſinu pahreeſchu par grihdu? Jeb padanzoſchu druſku?“

„Ak, apſchehlojees, lai paleek! — Kas tur danzot? Peeſehdees labak“.

„Peeſehſtees es peeſehdiſchos... Bet kadehl juhs man neka neteizat par maneem pelekajeem? Paſkatatees, ihſti lauwas! Tagad wehl winus ihreju, bet pirkſchu winus teeſcham... lihdſ ar kutſcheeri. — Sawi ſirgi neſalihdſinami derigaki. Ari nauda bija, bet aiſlaida winu wakar pee kahrſchu galda. — Nekas, rihtà atdabuſim. Tehwozin... bet kas ar tſcharkinu?“

Es arweenu wehl newareju apkertees. — „Apſchehlojees, Mika, zik tu wezs? Ne ar ſirgeem, ne ar kahrſchu ſpehli tew peeklahjàs nodarbotees... eeſtahtees uniwerſitetê, wai deenaſtà.“

Mika papreekſch atkal eeſmehjàs, tad noſwilpoja gari.

„Tagad, tehwozin, juhs fliktà duſchà. Peenahkſchu zitu reiſi. Bet rè ko: pabrauzat kahdu wakaru uſ Sakolnikeem. Tur man uſtaiſita telts. Tſchigani dſeed... Fu tu! nu tu! turees tik! Uſ telts karogs, un uſ karoga leeleem burteem uſrakſtits: „Poltewa tſchiganu koris.“ Karogs wijàs kà tſchuhſka, burti ſelta, katram patihkami laſit. Pazeenaſchana — kas tik ween wehlàs!... Leegſchanas naw. Wiſâ Maſkawâ ſinams... Ko? Wai nobraukſeet? Ui kas man tur par weenu... odſe! Melna kà ſahbaks, firdiga kà funs, un azis... ogles! Nekahdi

newar iſſinat, ko wiņa — wai butſchos wai kodis?.. Nobraukſeet?.. Nu, uſ redſeſchanos!"

Un mani peepeſchi apkampis un plezâ nobutſchojis, Mika iſleza par durwim ahrâ, kaleſchâ eekſchâ, nowehzinaja zepuri par galwu, uſſauza, — dihwainais kutſcheeris paſkatijàs ſchkihbi uſ wiņu zaur bahrdu, rikſchotaji ſahka ſkreet, un wiſs iſſuda!

Otrâ deenâ es, grehzigs zilweks, ari nobrauzu uſ Sakolnikeem un eeraudſiju tur pateeſi telti ar karogu un wirsrakſtu. Telts aiſkaramee bija drukſu wakâ: trokſnis, brehkſchana un kweekſchana atſkaneja no tureenes. Pulks kauſchu tſchumeja wiſapkahrt. Semê uſ noklahta tepika ſehdeja tſchigani, tſchiganeetes, dſeedaja, ſita bungas; un wiņu widû, ar gitaru rokâs, ſarkanâ ſihda krekłâ un ſamta bikſês, greeſàs kà wilzinſch Mika. — „Kungi! godajamee! luhgtu! tuhliņ eeſahkſees iſrahde! Beſ makſas!" winſch kleedſa dreboſchu balſi. — „Ei! ſchampaneeri! tu ſchelmi!" — Par laimi winſch mani neeeraudſija, un es ſteidſos projam.

Negribu, kungi, plaſchaki aprakſtit ſawu brihnumu par tahdu pahrgroſiſchanos. Un teeſcham, kà wareja ſchis meerigais un godigais puika tik ahtri pahrwehrſtees tahdâ plihtneekâ?! Wai tas ihſti atradàs wiņâ jau no behrnu kahjam, un parahdijàs tuhliņ, tik ko no wiņa nowehlàs wezaku wara? — Ka winſch bija paſihſtams wiſâ Maſkawâ, par to nebija ko ſchaubitees. Es ari redſeju ſawâ dſihwibas laikâ plihtneekus; bet tur parahdijàs kahds trakums, kahds niknums iſnihzinat ſewi paſchu, kahda neſawaldamiba!

III.

Mehneſchu diwi wilkàs ſchee joki... Un rè, es atkal ſtahwu weeſu iſtabâ pee loga un ſkatos uſ pagalmu... Peepeſchi... kas par notikumu!?... eenahk zaur wahrteem lehneem ſoleem muhks... Zepure eewilkta peerê, mati apakſch wiņas noſukati uſ labo un kreiſo puſi, gari garidſneeka apakſchſwahrki, ahdas joſta... Wai Mika? Ja, winſch!

Es iſgahju wiņam uſ trepem pretim... „Kas tee par ehrmeem?" es praſiju.

„Nekahdi ehrmi", atbildeja Mika dſiki nopuhſdamees, „bet kad nu iſtehreju wiſu ſawu mantu lihdſ pehdejam grafitim — un ſchehlums par maneem grehkeem mani pahrnehma, tad es nodomaju dotees uſ Trihsweenibas kloſteri ſawus grehkus noluhgt. — Ja kahda patwehrſme man tagad wehl atlikuſi?... Un rè es atnahzu pee jums atwaditees, kà paſuduſchais dehls..."

Es ſtihwi uſſkatiju Miku. Wiņa waigi arweenu wehl bija tahdi paſchi ſarkani un ſpirgti (japeemin, ka wiņi nepahrwehrtàs lihdſ wiņa nahwei), — un azis mitras un ilgodamees laipnigas — un rokas baltas... Bet wiņſch oda pehz brandwihna.

„Ko darit!“ es pehdigi teizu, „leeta laba, — kad zitadi newar. Bet kadehļ tu odi pehz brandwihna?“

„Wezs raugs,“ atbildeja Mika, un eeſmehjàs peepeſchi, bet tuhliņ apkehràs un paklanijees ſemi kà muhks, peebilda: „Wai nedoſeet ko preekſch zeļa? Es jau kahjam eemu uſ kloſteri.“

„Kad?“

„Schodeen... tuhliņ.“

„Bet kadehļ tik ahtri ſteigtees?“

„Tehwozi! mans ſakamais wahrds bija arweenu: ahtri, ahtri!“

„Un kahds tew tagad ſakamis wahrds?“

„Un tagad wehl tas pats... Tik — ahtri uſ labu!“

Tà Mika ari aiſgahja, atſtahdams mani pahrdomat par zilweka likteņa nepaſtahwibu.

Bet wiņſch drihſ mani atgahdinaja, ka wiņſchi wehl dſihws.

Mehneſchu diwi pehz wiņa aiſzeloſchanas es dabuju no wiņa wehſtuli, pirmo no tahm wehſtulem, kuràm wiņſch mani wehlak apdahwinaja. Un zik brihniſchkigi: es tik reti eſmu redſejis patihkamaku un ſkaidraku rakſtu, kà ſchi beſprahtigà zilweka. Un wiņa wehſtuku waloda bija loti kahrtiga un weegli tekoſcha. Wiņſch arweenu luhdſa palihdſibu un apſolijàs labotees, apſtiprinadams to ar goda wahrdu un ſwehraſtu... Wiſs tas tà iſlikàs — un warbuht ari bija — pateeſiba. Mikas paraksts apakſch wehſtulem arweenu bija puſchkots ſawadeem rinkiſcheem, ſtrihpiņam un punktiņeem, — un wiņſch daudſ iſleetaja, iſſaukſchanas ſihmes. Taî pirmajà wehſtulê Mika man paſiņoja, ka wiņa laime pahrgroſijuſees. — Wiņſch aiſgahja uſ Kaukaſiju kalpot Zaram un tehwijai kà junkurs! Un kad ari kahda labdariga radineeze lukoja wiņam palihdſet wiņa nabadſibà un wiņam peeſuhtija labu ſumu naudas, — tad wiņſch tomehr luhdſa ari wehl mani, lai palihdſetu wiņam apgahdat wajadſigàs leetas. Es iſpildiju wiņa luhgſchanu un diwi gadus atkal neka nedſirdeju no wiņa.

IV.

Es dabuju par wiņu tahdas leetas dſirdet, kahdas es ari no wiņa nebiju ſagaidijis. — Es ſinams nebrihnijos par to, ka wiņſch iſrahdijàs par fliktu karawihru, kalpotaju, pat par nederigu; bet ko es ne-

biju ſagaidijis, tas bija tas, ka ari duſchiba pee wina nebija manama; ka kaujàs winſch parahdijàs iſmiſis un noguris, bet ne tà, ka buhtu garlaikojees wai bijees. Katra kahrtiba winu ſpeeda, padarija winam ſkumjas; pahrdroſchs winſch bija lihdſ trakumam, kad leeta greeſàs weenigi ap winu paſchu; nebija tik beſprahtigas deribas, no kuras winſch atteiktos; bet ziteem kaunu darit, noſiſt, kautees winſch newareja, wahrbuht tadehl ka wina „kokwilnas audſinaſchana“ (kà winſch mehdſa teikt) winu bija iſlutinajuſi. Sewi paſchu iſnihzinat winſch bija gataws katrà wihſè un katrà laikà... Bet zitus — ne. „Welns lai winu ſaprot,“ mehdſa wina beedri no wina teikt, „tahds ſawihtis winſch, lupata — un tahds neſawaldams!“ — Rei man wehlak gadijàs Miſkam praſit, kahds kauns gars winu dſen un ſkubina tik beſgaligi dſert, ſawu dſihwibu neſchehlot u. t. pr.? Winam bija arweenu weena atbilde: ſehras!

„Un no kam — ſehras?

„Kà nu ne, apſchehlojatees! Nahzi tu reiſ atkal pee ſamanas, atmodees, ſahzi pahrdomat par nabadſibu, par netaiſnibu, par Kreewiju... Nu — un beigta leeta! Tuhlin ſehras — lai wai lodi peerè! Jaſchuhpo negribot.

„Kadehl tu tur eepini Kreewiju?“

„Bet kà zitadi? Newar! — Tadehl es ari bihſtos pahrdomat.“

„Wiſs tas tew — un ſchihs ſehras — no beſdarbibas.“

„Bet es neka nemahku darit, tehwozi mihto! — Bet dſihwibu nolikt uſ weenu kahrti — weens ſauzeens, un gruhdeens par kaklu! To es mahku. — Iſmahzat mani, ko man darit, kahdas leetas dehl rikſet dſihwibu! — Es — ſcho azu mirkli!...

„Bet dſihwo tu weenkahrſchi... Kadehl rikſet?“

„Newaru! — Juhs teizat: es dſihwoju neapdomigi... Kà zitadi?... Sahkſi domat — un, Deews ſin, kas leen galwà! Wahzeeſchi jau tik weenigi doma!..“

Kà tur wareja pahrrunat ar winu? Iſmiſis — wairak neka!

No teem ſtahſteem par wina dſihwi Kaukaſijà, kurus es jau peeminеju, paſtahſtiſchu jums diwi, trihs. Reiſ ar ofizeereem kopà buhdams, Mika leelijàs ar eemihto ſobinu. „Ihſts perſeeſchu afms!“ Ofizeeri ſchaubijàs, wai tas teeſcham ihſts perſeeſchu afms. Mika eeſahka ſtrihdetees. „Bet rè,“ winſch beidſot eeſauzàs, „teiz, ka ſobinu ſina pirmais paſinejs — weenazis Abdulka. Noeeſchu pee wina un praſiſchu.“ — Ofizeeri iſbrihnijàs. — „Kahds Abdulka? Kas dſihwo kalnôs? Nemeerigais? Abdul-chans? — „Tas pats.“ — „Bet winſch tewi tures par iſluhku, eeſlodſis tewi bluķi, — jeb winſch tew ar ſcho paſchu ſobinu

pahrſchkels galwu. Ja un kà tu nokluhſi pee wiņa? Tewi tuhliņ nozapſtis." — „Bet es tomehr noeeſchu pee wiņa." — „Dereſim, ka neeeſi!" — „Dereſim!" — Un Mika tuhliņ apſedloja ſirgu un nojahja pee Abdulkas. Trihs deenas bija paſudis. Wiſi bija pahrleezinati, ka trakulim peenahzis gals. Redſ! pahrnahza — peedſehrees un ar ſobinu, tik ne ar to, kuru panehma lihdſ, bet ar zitu. Sahka wiņu iſprafit. — „Nekas," wiņſch teiz, „Abdulka labs zilweks. Papreekſch, riktigi, pawehleja flehgt manas kahjas bluki un taiſijàs ari jau bahſt meeta galà. Bet es wiņam iſſkaidroju, kadehl es atjahjis, un parahdiju ſobinu. — Un neturi mani zeet, es teizu; nezere, ka mani iſpirks; man naw ne graſcha pee dwehſeles — un wezaku ari naw. — Abdulka iſbrihnijàs; wiņſch paſkatijàs uſ mani ar ſawu weenu azi. — Nu, wiņſch teiz, tu kreewu blehdis; wai waru tew tizet? — Tizi, es ſaku; es nekad nemeloju (un teeſcham, Mika nemeloja nekad). — Atkal paſkatijàs uſ mani Abdulka. — Bet brandwihnu dſert tu mahki? — Mahku, teizu; zik doſi, tik iſdſerſchu. — Atkal iſbrihnijàs Abdulka, peemineja Alla. Un wiņſch pawehleja tur ſawai — meitai, laikam, it ſmuka, bet tik azis kà rumbas — atwilkt ahdas trauku. Un es eeſahku ſtrahdat. — Bet taws ſobins, wiņſch teiz, naw ihſts; ſchè nem ihſto. Un tagad mehs ar tewi draugi. — Bet deribu juhs, kungi, paſpehlejuſchi; makſajat."

Otrs ſtahſtiņſch no Mikas rè ſchahds: wiņſch kaifligi mihleja kahrtis; bet kad wiņam nu naudas nebija nekad, un kahrſchu paradus wiņſch nemakſaja (lai gan wiņſch blehdis nekad nebija), tad neweens wairs negribeja ſpehlet ar wiņu. Reiſ un wiņſch uſdſiņàs kahdam ofizeerim beedrim, lai tak ar wiņu ſpehlejot! — Bet tu paſpehleſi un—neſamakſaſi. — Naudâ gan nemakſaſchu, bet pahrſchauſchu ſew kreiſo roku, rè ar ſcho paſchu piſtoli! — Bet kas man no tam par peļņu atleks? — Peļņas nekahdas — bet tomehr intereſanti. — Schi ſaruna notika pehz dſihrem, leezineekeem klaht eſot. Wai Mikas preekſchlikums ihſti iſlikàs ofizeerim intereſants — tik wiņſch bija ar meeru. Atneſa kahrtes, eeſahkàs ſpehle. Mikam laimejàs; wiņſch wineja ſimt rubļu. Tè pretineeks ſita ſew pa peeri. — Kahds es lempis! wiņſch iſſauzàs, kahdâ ahķi es eekodn! Kad tu buhtu paſpehlejis, buhtu tu tad gan pahrſchahwis ſew roku — kà nu ne, turi keſchu! — Wai rè ka tu meloji, wiņſch atteiza; es wineju—un parſchauſchu ſew roku. — Wiņſch ſagrahba piſtoli — un baz! pahrſchahwa ſew roku. Lode iſſkrehja zauri... bet pehz nedeļas waina bija ſadſijuſi pawiſam.

Wehl otru reiſi, Mika jahja nakti ar beedreem pa zeļu... Un wini eerauga, paſcha zeļa malà atweràs grawa plaiſas wihſè, tumſcha, pahr-

tumſcha, ne dibina redſet. — Nè, teiza weens beedris, ko ari Mika nedara, bet ſchinî grawâ winſch neleks. — Ne, lekſchu! — Ne, nelekſi, jo wina aſchu deſmit dſika, un kaklu lauſt wari. — Pretineeks ſinaja, kur winu kert — pee paſchmihlibas... Wina bija Mikam koti leela. — Bet es tomehr lekſchu! Wai gribi deret? Deſmit rubku. — Meerâ! — Un beedris wehl neſpehja iſteikt ſcho wahrdu, kad jau Mika no ſirga ſemê — grawâ — un norihbeja pa akmineem. Wiſi it kà pamira... Pagahja labs brihdis, un wini dſird it kà iſ ſemes dibina Mikas balſi, tà lehni: Weſels! ſmiltîs nokritu... Bet kritu ilgi! Deſmit rubki maneji. — Leen ahrâ! kleedſa beedri. — Ja, leen ahrâ! atſauzàs Mika; welns lai tè leen ahrâ! Jums tagad jajahj pehz wirwem un lahktureem. Bet par to laiku, lai laiks nepaleek garſch, ſweeſchat man pudeliti...

Tà Mikam bija janoſehd peezi ſtundas grawas dibinâ; un kad winu iſwilka, tad iſrahdijàs, ka plezs bija iſmeſchgets. Bet par to winſch neiſtaiſija neka. Otrajâ deenâ kaulu eegreeſejs kalejs eegreeſa winam plezu, un winſch leetoja winu, it kà nekas nebuhtu notizis.

Wina weſeliba bija apbrihnojama, nedſirdeta. Es jau jums teizu, ka winſch lihdſ paſchai nahwei patureja gandrihſ behrniſchku gihmi. Slimibas winſch nepaſina, lai gan zeeta tik daudſ truhkuma; wina organiſma ſtiprumu nekad netrauzeja. Kur zits neiſbehgami faſlimtu gruhti wai pat nomirtu, winſch tik nopurinajàs kà pihle uhdenî un uſſeedeja wehl wairak. Reiſ, ari Kaukaſijâ... Teeſa, ſchis ſtahſtinſch netizams, bet pehz wina war ſpreeſt, kahdas leetas tizeja no Mikas... Tà winſch reiſ Kaukaſijâ peedſehrees eekrita upitê, galwa un rokas ween palika ahrâ uſ kraſta. Tas notikàs ſeemâ, uſnahza ſtiprs ſalums, un kad winu atrada otrajâ rihtâ, wina kahjas un wehders karajàs apakſch ledus, kurſch bija uſſalis par nakti — un kad ari eeſnas winam buhtu peemetuſchàs! Otru reiſi (tas jau bija Kreewijâ, pee Orlas pilſehtas, un ari breeſmigâ ſalâ) winſch nokluwa kahdâ trakteerî ahrpuſ pilſehtas ſtarp ſeptineem jauneem ſeminariſteem. Seminariſti ſwineja ſawu beigas ekſamu un uſaizinaja Miku, kà mihlu zilweku, kà zilweku „ar nopuhtam," kà toreiſ mehdſa teikt. Iſdſerts tika koti daudſ, un kad beidſot preezigais puhlis taiſijàs aiſbraukt, tad Mika, breeſmigi peedſehrees, jau guleja beſ ſamanas. Wiſeem ſeptineem ſeminariſteem bija tik weenas trihsjuhgu kamanas ar augſtu atſweltui; kur bija likt memo ſchuhpu? Tè weens no jaunajeem kaudim, atminedamees Homera dſeju, lika preekſchâ peeſeet Miku ar kahjam pee kamanu pakalas, kà Hektoru pee Achilla rateem! Preekſchlikums tika peenemts... un waſats par kahpam augſchâ un lejâ, kahjas uſſeetas augſti un galwa ſneegòs, muhſu

Mika nobrauza atmugarifki tahs diwi werſtes no trakteera lihdſ pilsſehtu, un kad winſch ari buhtu pehz tam klepojis, kad tik ari ſchkaudijees! Ar tahdu brihniſchkigu weſelibu winu bija apdahwinajuſi daba!

V.

Iſ Kaukaſijas winſch parahdijàs atkal Maskawà tſcherkeſu ſwahrkòs ar patroneem pee kruhtim, dunzi joſtà, augſtu zepuri galwâ. No ſchi apgehrba winſch wairs neſchkihràs lihdſ beigam, kad ari wairs neatradàs kara deenaſtà, iſ kura winu iſſlehdſa tadehk, ka neeeradàs noliktajà laikà. Winſch pabija pee manis kahdu laiziņu, aiſnehmàs drukku naudas... un tad tik eeſahkàs wiņa „gaigaleſchana," eeſahkàs wiņa naudas plehſchana; eeſahkàs peepeſchas ſchkirſchanàs un pahrnahkſchana, pluhda ſkaiſti rakſtitas wehſtules, adreſetas wiſwiſadam perſonam, ſahkot no mitropolita un beidſot ar ſirga puiſcheem un ſanehmejam! Apmekleja paſihſtamus un nepaſihſtamus! Un rè kas japeemin: ſawàs wiſitès winſch neklanijàs un nelihda, bet turpretim iſturejàs kà peenahkàs un rahdija pat preezigu un patihkamu waigu, kad ari eewezejuſchà brandwihna ſmaka winu pawadija wiſur — un auſtrumneeka apgehrbs pahrwehrtàs lupatâs. — „Dodat, Deews jums atmakſàs, kad ari es neeſmu wehrts tahdas dahwanas," winſch teiza, gaiſchi ſmaididams un pateeſigi noſarkdams; „ja juhs nedoſeet, jums pilniga taiſniba, un duſmotees es jau nekahdi neſahkſchu. Ehſt buhs, Deews dos! Jo nabagaku lauſchu kà es un palihdſibas zeenigaku — daudſ, ļoti daudſ!" — Mikam ſewiſchki laimejàs pee ſeeweeſcheem; winſch mahzeja modinat winu lihdſzeetibu. Un nedomajat, ka winſch ſewi tureja par Lowlaſu... Ne! ſchai ſinà winſch bija ļoti weenteeſigs. Wai winſch no ſaweem wezakeem mantoja ahdas aukſtas aſinis jeb wai beidſot ari tur parahdijàs wiņa wehleſchanàs, nedarit neweenam launu — jo pehz wiņa domam paſihtees ar ſeeweeti ir tik pat daudſ, kà ſeeweeti arweenu apwainot, — to iſſchkirt es neuſnemos; bet ſateekotees ar ſkaiſto dſimumu winſch bija ļoti delikats. Seeweetes to ſajuta un parahdija wiņam jo leelaku lihdſzeetibu un palihdſeja wiņam, kamehr winſch wiņas nebija aiſdſinis zaur ſawu plihteſchanu un ſchuhpoſchanu, zaur to neſawaldamibu, no kuras es jau runaju... zitu wahrdu ſadomat es newaru.

Turpretim zità ſinà winſch jau bija ſaudejis wiſu ſawu godprahtibu un pamaſam noſlihdeja lihdſ beidſamajam paſemoſchanam. Reiſ winſch nokluwa tik tahlu, ka winſch T. pilsſehtas muiſchneeku ſabeedribà uſlika uſ galdu kruhſiti ar uſrakſtu: „Katris, kam iſleekàs patihkami, knipjot zilts muiſchneekam Poltewam par degunu, war iſpildit

ſawu wehleſchanos, kad eemetis rubli ſchinî kruhſitê.“ Un teiz, ka raduſchees kahdi, kas winam knipjoja par degunu! Teeſa, weenu no ſcheem winſch tadehł, ka tas, eemetis weenu rubli kruhſitê, dewis diwi knipjus, papreekſch gandrihſ noſchnaudſis, bet pa tam peeſpeedis, luhgt peedoſchanu; teeſa ari tas, ka daku no tahdâ wihſê ſadabutas naudas winſch turpat iſdalijis ziteem plikuteem ... bet tomehr, zik nejauki!

Tahdâ wihſê naudu guhdams un blandidamees, winſch ari nokłuwa ſawâ zilts ligſdâ, kuru bija pahrdewis par ſmeekla naudu kahdam taî laikâ paſihſtamam krahpneekam un auglotajam. Krahpneeks bija mahjâ, un dſirdejis agrako waldineeku atnahkuſchu, kurſch bija pahrwehrtees blandonî, winſch pawehleja, nelaiſt winu mahjâ eekſchâ, bet ja wajadſetu, dot winam pat par kaklu. Mika iſteiza, ka mahjâ, kuru blehdis apgahnijis tur uſturedamees, winſch pats neeeſchot; bet ſew par kaklu dot, winſch neweenam neatłauſchot, un buhſchot noeet tik kapſehtâ, paklanitees wezaku pihſchkeem. Winſch tà ari darija. Kapſehtâ pee wina peenahza wezais mahjas ſulainis, wina bijuſchais aukletajs. Krahpneeks wezim bija atnehmis mehneſcha monu un bija winu aiſdſinis no muiſchas; winſch no ta laika uſturejàs pee kahda ſemneeka kuhtî. Mika tik ihſu laiku pahrwaldija ſawu muiſchu, ka neſpehja eeguht ſew ſewiſchki labu peeminu; bet wezais ſulainis tomehr newareja iſturet un tik ko bija iſdſirdejis ſawu kundſinu atnahkuſchu, tuhlin noſkrehja uſ kapſehtu, atrada Miku ſtarp kapu akmineem ſemê ſehſcham, iſluhdſàs pehz wezàs eeraſchas wina rozinu un noraudajàs pat, uſluhkodams wina lupatas, kuras karajàs ap wina audſekņa reiſ iſlutinateem lozekłeem. Mika ilgi kłuſi uſluhkoja wezi. „Timoſej!“ winſch pehdigi ſazija. Timoſejs atmodàs. „Ko wehlatees?“ — „Wai tew lahpſta?“ — „War dabut ... Bet preekſch kam jums lahpſta, Michailo Andrejewitſcha kungs?“ — „Gribu tur ſew kapiņu iſrakt, Timoſej; — un gulet tur muhſchigi muhſcham wezaku ſtarpâ. Jo tik weena weetiņa man atlikuſi wiſâ paſaulê. Atneſ lahpſtu!“ — „Tuhliņ, teiza Timoſejs; aiſgahja und atneſa. Un Mika tuhliņ ſahka rakt ſemi; bet Timoſejs ſtahweja blakus un, roku pee ſchoda peelizis, ſazija: „Tik mums atlizis, leelskungs!“ Bet Mika raka un raka, brihdi pehz brihſcha praſidams: „Redſ nelon jau dſihwot, Timoſej?“ — „Nelon, tehtiņ.“ Bedre jau bija deeſgan dſiła. Laudis eeraudſija Mikas darbu un aiſſkrehja, to paſazit jaunajam waldineekam. Schis papreekſch eeduſmojàs, gribeja ſuhtit pehz polizejas: ta tak leekuliba! Bet pehz tam laikam apdomajees, ka eelaiſtees ar ſcho trakuli tomehr nepatihkami, ka waretu iſzeltees ſchkandals — winſch pats aiſgahja perſoniſki uſ kapſehtu, peegahja pee Mikas — un apſweizinaja

winu laipni. Tas raka tahłak, it ka nepamanijis sawa pehznahzeja. „Michaïl Andrejewitsch," eesahka schis, „atkaujat prasit, ko juhs tur darat?"

„Wai redsat — roku sew kapu." — „Bet kadehł to?" — „Tadehł, ka newehlos wairs ilgak dsihwot." — Augłotajs isplehta pat rokas. „Newehlatees dsihwot?" — Mika skatijas breesmigi us augłotaju: „Par to juhs brinatees? Wai juhs neesat wainigi pee wisa ta?.. Wai juhs ne?.. Wai tu ne?.. Wai tu, Juhdas, mani neaplaupiji, isleetadams manu behrnischkibu? Wai tu neplehsi semneekeem ahdu par azim? Wai tu neatnehmi schim nabagam deenischku maisi? Wai tu ne?.. Ak Deews! Wisur tik netaisniba, wehrdsinaschana un wiltiba... Lai beidsàs sinams wiss — un es tur lihds! Negribu dsihwot, negribu Kreewijâ wairs dsihwot!" — Un lahpsta wehl ahtraki sahka kustetees Mikas rokàs.

„Welns sin, kas tas tahds!" domaja augłotajs; taisnibas dehł grib apraktees." „Michaïl Andrejewitsch," winsch eesahka no jauna, „paklausatees; es juhsu preekschâ teescham wainigs; man tà no jums nestahstija." — Mika raka. — „Bet kadehł tahda ismisiba?" — Mika raka arweenu — un meta semi augłotajam us kahjam sazidams: „Schê tew, semehdi!" — „Teescham, to juhs par welti. Wai jums nepatihk eenahkt pee manis — uskost un atdusetees?" — Mika pazehla galwu. „Nè kahds tu tagad! Wai dsert dabus?" — Augłotajs palika preezigs. „Apscheh-lojatees... kà nu ne!" — „Un Timofeju eeaizinasi?" — „Kadehł ne... ari winu." Mika apdomajàs. — „Tik peeluhko... tu jau mani pasaule dsini... Ar weenu pudeliti nedoma tikt wakâ!" — „Apmeerinajatees... wiss buhs deesgan." — Mika uszehlàs un nosweeda lahpstu... „Nu, Timoscha," winsch usrunaja wezo aukletaju, „pagodasim nama tehwu... Eesim!" — „Klausos," atbildeja wezis.

Un wisi trihs aisgahja us mahju.

Augłotajs sinaja, ar kahdu winam darischana. Eesahkumâ Mika gan peespeeda winu apsolitees, ka doschot semneekeem „wisadas teesibas"; bet jau kahdu stundu wehlak — tas pats Mika kopâ ar Timofeju, abi peedsehruschi, danzoja galopadi tanîs paschâs istabàs, kur, kà likàs, wehl mita Andreja Nikolajewitscha deewbijigais gars; un wehl stundu wehlak Mika — nemodinajami aismidsis (winsch nepanesa daudz brandwihna) — tika eekrauts ratòs lihds ar zepuri un dunzi, aisweests us diwdesmit peezi werstes attahłu pilsehtu un nosweests tur sehtmalî... Nu, un Timofeju, kursch arween wehl stahweja us kahjam un tik stostijàs, sinams isdausija: kungu neisdewàs, tad tak sulaini.

VI.

Atkal pagahja kahds laizinſch, un es neka nedſirdeju no Mikas ... Deews ſin, kur winſch paſuda. — Bet reiſ T. ſchofejas ſtanzijâ pee famowara ſehdedams un uſ ſirgeem gaididams, es dſirdeju apakſch atwehrtà ſtanzijas iſtabas loga aiſſmakuſchu balſi pa franziſki teizam: „Monsieur... monsieur... prenez pitié d'un pauvre gentilhomme ruiné...“ Es pazehlu galwu, paſkatijos... Weza zepure, ſaluhſuſchi patroni pee noplihſuſcheem tſcherkeſu ſwahrkeem, dunzis ſaplaiſajuſchâ makſtî, uſtuhzis, bet arween wehl roſigs gihmis, ſajukuſchi, bet arweenu wehl beeſi mati... ak Deews! Mika! — „Winſch jau ſahzis ubagot gar leelzeļeem!“ es negribot eekleedſos. Winſch paſina mani, ſatruhkàs, atgreeſàs un gribeja aiſeet no loga. — Es winu peetureju... bet ko winam teikt? — Wai pamahzibu patarot?!.. Kluſu zeeſdams es winam paſneedſu peezrubļu gabalu, — winſch ari kluſu zeeſdams ſagrahba winu ar ſawu arween wehl baltu un apaļu, kad ari dreboſchu un netihru rozinu — un paſuda aiſ mahjas ſtuhra. — Es ne wiſai ahtri dabuju ſirgus un wareju noſkumis pahrdomat par ſcho negaidito ſatikſchanos ar Miku; es ſahku ſew pahrmeſt, ka winu atlaidis tà auksti. — Pehdigi es brauzu tahļak un, nobrauzis puſwerſti no ſtanzijas, eeraudſiju ſew preekſchâ uſ zeļa puhli lauſchu, kuri dewàs uſ preekſchu ſawadeem, it kà nomehroteem ſoļeem. Es panahzu ſcho puhli — un ko es eeraudſiju? Kahdu diwpadſmit nabagu ar kulem par plezeem gahja diwi lihdſàs par zeļu dſeedadami un lehkadami, — un winu preekſchâ danzoja Mika, kahjam takti ſiſdams un dſeedadams: „Natſchiki, tſchikaldi, tſchuk-tſchuk-tſchuk! Natſchiki, tſchikaldi, tſchuk-tſchuk-tſchuk!“ Tik ko mana kaleſcha bija winus panahkuſi, un winſch mani eeraudſija, — winſch tuhlin uſſauza: „Ura! Peeturi! Frontê, zela gwardija!“ — Nabagi paklauſija winam un apſtahjàs, — un winſch paraſti ſmeedamees uſleza uſ kaleſchas pakahpſli un kleedſa atkal: „Ura!“ — „Ko tas noſihme? es praſiju negribot pahrſteigts. — „Tas? — Ta ir mana komanda, mana armija — wiſi nabadſini, Deewa ļautini, draugi! Katrs no wineem iſdſehra uſ juhſu weſelibu pa tſcharku, — un redſ tagad mehs wiſi papreezajamees un palihgſmojamees!.. Tehwozi! Redſ, tik ar nabageem, ar Deewa ļautineem war dſihwot paſaulê... pateeſi!“ — Es winam neka neatbildeju... bet winſch man ſchoreiſ iſlikàs tik labſirdigs, wina gihmî parahdijàs tahda behrniſchkiga weenteeſiba... Peepeſchi mani kas it kà apgaiſmoja un man eepuhta ſirdî... „Sehdees pee manis

kaleſchâ," es winam faziju. — Winſch iſbrihnijàs ... „Kà? Kaleſchâ?" — „Sehdees, ſehdees," es atk ahrtoju, „es gribu tew ko teikt. Sehdees!.. Brauz man lihdſ".

„Nu, kà pawehlat." — Winſch eeſehdàs. — „Nu, bet juhs, mihkee draugi, godajamee beedri," winſch peebilda, pagreeſdamees uſ nabageem, „ardeewu! uſ redſeſchanos!" Mika nonehma zepuri un paklanijàs ſemi.— Nabagi wiſi it kà iſtruhkàs ... es pawehleju kutſcheerim padſiht ſirgus, un kaleſcha trauzàs tahlak.

Nè ko gribeju peedahwat Mikam: man peepeſchi eekrita prahtà, winu nemt pee ſewis, ſawà muiſchà, kura werſchu trihsdeſmit atradàs no tahs ſtanzijas, — glahbt winu, jeb maſakais luhkot winu glahbt. — „Klau, Mika," es teizu, „wai negribi nomeſtees pee manis?.. Tew buhs wiſs gataws, drehbes tew faſchuhs; tewi apgehrbs, kà peenahkàs, un nauda tew buhs, ko iſdot preekſch tabakam un zita, tik ar weenu noſazijumu: nedſert brandwihna!.. Wai eſi ar meeru?" — Mika pat iſtruhkàs aiſ preeka, atplehta azis, noſarka, peekrita man peepeſchi pee plezeem un ſahka mani butſchot un man teikt rauſtidamees: „Tehwozin ... labdari ... Deews lai jums atmakſa!.." Winſch eeſahka beidſot raudat un, zepuri nonehmis, ar winu flauzit azis, degunu un luhpas. „Peeluhko tik," es winam peeteizu, „atminees nolihguma — brandwihna nedſert!" — „Lai winſch ir nolahdets!" winſch iſſauzàs, wehzinadams abam rokam, un, tà rauſtidamees kuſtotees wina brandwihna ſmaka, no kuras winſch bija wiſzaur pahrnemts, apnehma mani wehl wairak... „Bet, tehwozin, ja juhs paſihtu manu dſiwi... Ja behdas, breeſmigais liktenis... Par to es tagad ſwehru, ſwehru, es laboſchos, es parahdiſchu... Tehwozin, es nekad nemeloju — praſat kautkahdu... Es eſmu godigs, bet nelaimigs zilweks; glaudus es ne no weena neepeedſihwoju..."

Tè winſch ſahka ſtipri raudat. Es nopuhlejos winu eepreezinat, un man tas iſdewàs; jo kad mehs peebrauzam pee manas mahjas, Mika jau ſen guleja zeetâ meegâ, nolaidis galwu man uſ zeleem.

VII.

Winam tuhlin eerahdija ſewiſchku iſtabu un wiſpirms tuhlin noweda pirtî, kas bija loti wajadſigs. Wiſu wina apgehrbu, dunzi, zepuri un zaurumainos ſahbakus taupigi nolika klehtî, uſwilka winam tihras maſgajamas drehbes, tupeles un kahdas no manam drehbem, kuras, kà tas arween mehdſ buht ar nabageem, pilnigi dereja winam, tiklab pehz reſnuma kà garuma. Kad winſch atnahza pee galda, no-

maſgats, tihrs un atſpirdſinats winſch iſrahdijàs tik aiſgrahbts un laimigs, wiſà wina ſejà paradijàs tahda preeziga pateiziba, ka ari es ſajutu aiſgrahbtibu un preeku... Wina gihmis bija pilnigi pahrwehrtees... Diwpadſmit gadu wezeem puiſeneem mehdſ tahds gihmis buht Leeldeenàs pehz deewgalda, kad wini beeſi eeſmehreteem mateem jaunòs ſwahrzinòs un ſtehrkeleteem krahgiſcheem eet apſweizinat ſawus wezakus. Mika ari aptauſtija ſewi bailigi un neuſtizigi un runaja arween: „Kas tas?.. Wai es debeſis?“ Otrà deenà winſch teiza, ka wiſu nakti newarejis gulet aiſ preeka! Pee manim dſihwoja toreiſ weza radineeze ar ſawu mahſas meitu; winas abas ļoti iſtruhkàs, kad dſirdeja, ka Mika atnahzis; winas newareja ſapraſt, kà es warejis winu uſaizinat pee ſewis! Jau gauſchi flikta flawa gahja par winu. Bet pirmkahrt es ſinaju, ka winſch arweenu peeklahjigi iſturejàs pret dahmam; un otrkahrt es pakahwos uſ wina apſoliſchanos labotees. Un pateeſi: pirmàs diwi deenas manà mahjà dſihwojot, Mika ne tik ween iſpildija manas zeribas, bet pahrſteidſa pat winas; un manas dahmas winſch it kà apburra. Ar wezeni winſch ſpehleja piketi, palihdſeja winai tiht dſijas, eerahdija winai diwi jaunas paſianſes; jauno, kurai bija maſa balſite, winſch pawadija uſ klaweerem, laſija winai kreewu un frantſchu dſejoļus preekſchà; winſch ſtahſtija abam dahmam jautras, bet peeklahjigas anekdotes; ar weenu wahrdu, winſch pakalpoja winàm wiſadà wihſê, tà ka winas ne weenreiſ man iſteiza ſawu iſbrihniſchanos, un wezene pat peebilda, ka laudis daudſreiſ eſot netaiſni... Ko, ko ari no wina nerunaja... bet winſch arweenu tahds kluſs un godbijigs... nabagais Mika! Teeſa, pee galda „nabagais Mika“ tà kà ſteigſchus aplaiſijàs katru reiſi, kad tik uſmeta azis uſ pudeli. Bet man tik wajadſeja pabeedet ar pirkſtu, un winſch pazehla azis uſ augſchu un ſpeeda roku pee ſirds... „Es jau ſwehreju...“ „Es tagad no jauna peedſimis!“ winſch man apſtiprinaja. — „Deews dod!“ es domaju pee ſewis... Bet ſchi pahrwehrſchanàs neturejàs ilgi.

Pirmàs diwi deenas winſch bija ļoti runigs un jautrs. Bet jau no treſchàs deenas ſahkot, winſch kà apkluſa, kad winſch ari kà agrak turejàs pee dahmam un nopuhlejàs ap winàm. Wina gihmî laiſtijàs ne ihſti behdigs, ne ihſti domigs iſſkats, bet gihmis pats bija palizis bahlaks un it kà noleeſis. „Tu neeſi weſels?“ es winu jautaju. — „Ja,“ winſch atbildeja; „galwa drukſu ſahp.“—Zeturtajà deenà winſch jau pawiſam apkluſa; wiſwairak winſch noſehdeja kaktinà, nolaidis kà bahris galwu un modinadams zaur ſawu iſmiſuſchu ſeju ſchehluma juhtas abàs dahmàs, kuras tagad turpretim nopuhlejàs ap winu. Pee galda

winſch neehda neka, ſkatijàs uſ ſawu teleki un ritinaja buburites. Peektajâ deenâ ſchehluma juhtas dahmâs pahrgahja zitâs: neuſtizibâ un pat bailês. Mika pahrwehrtàs meſchonî, atſchkihràs no zilwekeem un gahja arween gar ſeenam, kà ſagſchus un peepeſchi atſkatidamees, it kà kahds winu ſauktu. Un kur bija palizis wina roſchu gihmis? Winſch iſrahdijàs it kà ſemes apberts. — „Tu arweenu wehl ſlimoji?“ es winam praſiju. — „Ne, es weſels,“ winſch atbildeja rauſtidamees. — „Wai tew garſch laiks?“ — „Kadehl garſch?“ — Bet winſch pats aiſgreeſchàs un neſkatàs azîs. — „Jeb atkal eeſahzi ſehrotees?“ — Uſ tam winſch man neatbildeja neka. Tà aiſgahja wehl weena deena. Nahkoſchâ deenâ wezene peeſkrehja pee manis kabinetà leelà nemeerâ un teiza, ka iſeeſchot no manas mahjas ar ſawu mahſas meitu, ja Mika palikſchot tur wehl ilgaki. „Kadehl tà?“ — „Ja, mums wiſai gruhti ar winu... Naw zilweks, wilks, tihri wilks. Eet, eet, zeeſch kluſu — un ſkatàs tik meſchoniſki... Tik ſobus ween wehl nerahda. Katrina, tu ſini, man tahda truhziga... Wina jau pirmajâ deenâ it ſoti eepaſinàs ar winu... Man winas dehl bail, ja un ſewis dehl...“ Es neſinaju, ko atbildet radineezei. Bet es tak newareju aiſdſiht Miku, kuru es jau pats uſaizinaju.

Winſch pats mani iſpeſtija no ſcheem gruhtumeem.

Taî paſchâ deenâ, — es wehl nebiju iſgahjis iſ kabineta, — es peepeſchi ſadſirdu aiſ muguras aiſſmakuſchu un kaunu balſi: „Nikolaj Nikolajewitſch, bet Nikolaj Nikolajewitſch!“ Es apſkatijos: pee durwim ſtahw Mika breeſmigu, tumſchu un nejauku gihmi. „Nikolaj Nikolajewitſch!“ winſch teiza jau otru reiſi. „Kas tew kait?“ — „Atlaiſchat mani... tuhliņ!“ — „Kas?“ — „Atlaiſchat mani, zitadi poſtu padarifchu, mahju aiſdedſinaſchu, wai kahdu nokauſchu.“ Mika peepeſchi notrihzejàs. „Leekat atneſt man manu apgehrbu, un dodat ratus lihdſ ſchoſeju aiſweſt, un naudas kahdu maſumiņu dodat!“ — „Wai tad tu ar ko neeſi meerâ?“ es eeſahku atkal. „Newaru tà dſihwot!“ winſch eebrehzàs wiſà kaklà. „Newaru dſihwot juhſu faſoditâ muiſchneeku mahjâ! Man reebigi, man pretigi tà dſihwot!... Kà tik juhs to paneſat!“ — „Tas ir,“ es no ſawas puſes eejauzos winam runâ, „tu gribi teikt — beſ brandwihna tu dſihwot newari...“ „Nu, ja! nu, ja!“ winſch eebrehzàs atkal, „tik atlaiſchat mani pee maneem brahļeem, pee maneem draugeem, nabageem!.. Noſt no juhſu peeklahjigàs, pretigàs muiſchneeku ſugas!“ Es gribeju atgahdinat winam wina ſwehraſtus, bet Mikas breeſmigais gihmja iſſkats, wina ſatruhkuſi balſs, krampjigee drebuki wiſôs wina lozekļôs — wiſs tas bija tik breeſmigi, ka es ſteidſos kluht no wina wakâ; es

winam teizu, ka tuhlin atdos winam wina drehbes, aiſjuhgs ratus, un iſnehmu no lahdes diwdeſmitpeezrubku gabalu un noliku to uſ galdu. Mika jau ſahka tuwotees man ar beedeem, — bet tè winſch peepeſchi atſpehràs, wina gihmis azu mirkli paſchkobijàs, eededſàs, winſch ſita ſew kruhtìs, aſaras riteja iſ azim, un nobubinajis: „tehwozi! engeli! redſ es jau paſudis zilweks — paldees, paldees!“ winſch ſagrahba naudu un iſſkrehja ahrâ.

Stundu wehlak winſch jau ſehdeja ratòs, no jauna apgehrbees tſcherkeſu ſwahrkòs, no jauna roſigs un jautrs, un kad ſirgi ſahka kuſtetees no weetas, winſch eekleedſàs, norahwa zepuri no galwas, wizinaja winu par galwu un paklanijàs weenu reiſi pehz otras. Preekſch paſchas aiſbraukſchanas winſch apkampa mani ilgi un zeeti un ſchlupſteja: „Labdari, labdari... glahbt mani newar!“ Winſch peeſkrehja pat pee dahmam un nobutſchoja winam rokas, nometàs zelòs, peeſauza Deewu un luhdſàs peedoſchanu! Katrinu es wehlak atradu aſarâs.

Un kutſcheeris, ar kuru Mika aiſbrauza, pahrnahzis, ſtahſtija man, ka nowedis winu lihdſ pirmo krogu ſchoſejas malâ — un ka tur „wini ar palikuſchi karatees,“ ſahkuſchi pazeenat wiſus beſ iſwehles — un drihſ ſaudejuſchi ſamanu.

No ta laika es wairs neſatikos ar Miku, bet wina beidſamo likteni es dabuju ſinat ſchahdâ wihſê.

VIII.

Gadus trihs wehlaki es atkal atrados ſawâ zeemâ; peepeſchi eenahk ſulainis un paſino man, ka mani meklejot Poltewa kundſe. Es nepaſinu nekahdas Poltewa kundſes, ja un ſulainis, kurſch man paſinoja, kahda eemeſla dehl paſmehjàs ſobgaligi. Es winu uſluhkoju jautadami, uſ ko winſch man atbildeja, ka mani meklejot jaunkundſe, jauna, nabadſiſki gehrbuſees, un ka wina atbraukuſi weenjuhga ſemneeku ratòs un pati turejuſi groſchus! Es pawehleju luhgt Poltewa kundſi eenahkt pee manis kabinetâ.

Es eeraudſiju ſeeweeti, diwdeſmitpeezi gadu wezu, maſpilſonu apgehrbâ, ar leelu lakatu uſ galwas. Gihmis weenkahrſchs, paapalſch, bet ne pawiſam beſ peemihlibas; azis noſkumuſchas un druſku behdigas, kuſtoſchanàs bailiga. — „Wai juhs Poltewa kundſe?“ es winai praſiju — un luhdſu winu atſehſtees.

„Ja, es ta,“ wina atbildeja kluſu balſi un neapſehdusees. „Es juhſu radineeka Michaila Andrejewitſcha Poltewa atraitne.“

„Michaïls Andrejewitschs miris? Sen jau? — Ja, apsehschatees jel, luhdsu juhs."

Wiņa noiladàs us krehslu.

„Otrais mehnesis pagahja."

„Wai juhs sen jau apprezejat wiņu?"

„Es ar wiņu sadsihwoju tik gadu."

„No kureenes juhs tagad?"

„Es no Tulas apkahrtnes... Tur ir zeems Snamenskoje — Gluschkowo — warbuht juhs sinat wiņu. Es tureenes kesteŗa meita. Mehs ar Michaïl Andrejewitschu ari tur dsihwojam... Wiņsch nometàs pee mana tehwa. Pawisam weenu gadu mehs ar wiņu sadsihwojam."

Jaunajai seewiņai weegli saŗahwàs luhpas, — un wiņa peespeeda sawu roku pee wiņàm. Islikàs, ka wiņa taisitos raudat — tomehr pahrspehja sewi un noklepojàs.

„Man nelaikis Michaïl Andrejewitschs," wiņa runaja tahļak, „preeksch nahwes pawehleja nobraukt pee jums; us wisadu wihsi, wiņsch teiz, brauzi! Un sazija man, lai es pateizotees jums par juhsu labsirdibu, un lai jums nododot... redſ scho... scho paschu leetiņu (wiņa iswilka is kabatas masu paziņu), kuŗu wiņsch arween glabaja pee sewis... Un Michaïl Andrejewitschs teiza — ja jums patiktos peeņemt scho par peemiņu — tad lai juhs nesmahdetu... Zitadi, wiņsch teiza, es nekahdi atmaksat wiņam... tas ir, jums... newaru..."

Paziņâ atradàs neleela sudraba tasite ar Mikas mahtes wahrdu. Scho tasiti es daudsreis redseju Mikas rokâs, — un reis wiņsch man sazija, runajot par weenu nabagu, ka tas, saprotams, kails — kad wiņam naw ne tasites, ne bļodiņas — bet man ir, kad ari tik schi.

Es pateizos, saņehmu tasiti un prasiju, ar kahdu wahjibu Mika miris. — Laikam...

Tè es eekodu mehlê... bet jaunà seewiņa saprata, ko es gribeju teikt... Wiņa ahtri usskatija mani, tad nolaida azis, pasmaidija behdigi un sazija: „Ak, ne! to jau wiņsch pawisam atmeta, no ta laika kad ar mani eepasinàs... Tik weseliba wiņam bija kahda?... Pasaudeta pawisam. Tik ko atmeta dserschanu, tad tuhliņ ari parahdijàs wiņa slimiba. Wiņsch palika tahds mehrens un nopeetns; gribeja arween palihdset tehwam, saimneezibâ wai sakņu dahrsâ... jeb wai kahds zits darbs gadijàs... neskatotees us to, ka bija no muischneeku kahrtas. Tik kur ņemt spehkus?.. Ari rakstu daļà gribeja nodarbotees — scho, kà jums sinams, wiņsch prata jauki; bet rokas wiņam trihzeja — un spalwu turet wiņsch nespehja, kà wajadsigs... Arween wiņsch sew pahr-

meta: baltrozis es, nekam laba nedariju, nepalihdseju, nenopuhlejos! Ar schihm domam winsch kawàs daudsreis... Winsch teiza, muhsu prastee laudis nopuhlàs — bet ko mehs?.. Ak, Nikolaj Nikolajewitsch, winsch bija labs zilweks — un mani mihleja... un es... Ak, peedodat..."

Tè jaunà seewina peepeschi eesahka raudat. Man gribejàs winu apmeerinat — bet es nesinaju, kà.

„Wai jums palika behrninsch?" es beidsot jautaju.

Wina nopuhtàs. „Ne, nepalika... Ja kur tad tas?" Un asaras tezeja arweenu stipraki.

Tahdu galu redsi nehma Mikas klaidoniba, beidsa firmgalwis II. sawu stahstu. „Juhs, kungi, laikam buhseet ar mani weenis prahtis, ka man bija teesiba winu nosaukt par nesawaldamu; bet juhs buhseet ar mani weenis prahtis laikam ari taì sinâ, ka winsch nelihdsinajàs tagadejeem nesawaldameem, kad ari jadoma, ka kahds filosofs atrastu ari starp wineem kahdu radneezibu. Schè un tur kahriba isnihzinat sewi paschu, sehras, neapmeerinajamiba... Bet no kam tas wiss zelàs, par to atkauju spreest — sewischki filosofam."

Tulkojis J. Welme.

Par soschu kopschanu.

Weens no wiseenesigakajeem kustoneem, kursch ari netruhkst gan neweenâ mahjâ, ir sos. Winas tura wispirms spalwu un tauku labad; bet ari winu gala ir gahrds kumoss. Lai nu no winàm atlektu jo wairak labuma un pelnas, tad wisam saimneezem deretu drukstu tuwaki eepasihtees ar winu kopschanu un audseschanu.

Negribu tè stahstit par to, kahdu stahwokli sos eenem zitu putnu starpâ, nedsi ari aprakstit winu ahrigo isskatu un eekschkigo buhwi, bet tik pasneegt kahdas sinas par to, kà winas audsejamas un kopjamas. Negribu ari nekahdus jaunus ispehtijumus un atradumus isskaidrot, bet tik sakahrtot to, kas no daudseem eewehrots un daudz gadu ismehginats un atrasts par derigu. Nedomaju ari, ka zeenigajam lasitajam un lasitajeem wiss tas buhs jauns un nesinams, ko tagad gribu pasneegt. Mans mehrkis sasneegts, ja tik ari spehtu dot kahdus padominus, ja tik usmudinatu zentigaki un taupigaki puhletees un kopt sawu mantu, ja tik ari kahdôs masuminôs waretu usrahdit ihsto zelu, par

TÜ Raamatukogu

kuru lehtaki un droschaki panahktu sawu mehrki. Rakstitajs nedoma ari, ka wina padomi tee derigakee, bet winsch wehletos zaur sawu rakstinu usmudinat ari zitus, kas ko eewehrojuschi un peedsihwojuschi, darit to ari ziteem sinamu un peeejamu; jo zaur to mehs palihdsesim sawai tautai usplaukt un usselt un ari paschi mahzisimees, kas buhtu labaks un derigaks muhsu dsihwê un saimneezibâ. Tik zaur to, ka weens palihdsina sawas domas un peedsihwojumus ar zitu domam un peedsihwojumeem, winsch ween ihsti war noprast, wai winam pilnigi isdewees, jeb wai nebuhtu labaki un derigaki tà darit, kà ziti to darijuschi.

Soschu tehwinsch ir leelaks un stipraks par mahtiti, garakam kahjam, garaku, resnaku kaklu, sihwaku balsi; wina gaļa naw tik mihksta un garschiga, kà mahtites. Preeksch 6—10 sosim peeteek weens tehwinsch; winas minàs februarî un sahk deht februara beigâs wai marta mehnescha pirmajâ pusê. Jaunas sosis sahk deht tik otrajâ gadâ un tikai 10—12 olu; turpretim treschajâ sosis dehj 15—24 olu. Kad ari winas 8—10 gadu derigas preeksch dehschanas, tad winas tak tomehr netura ilgaki kà seschus gadus. Wispahrigi nemot buhtu derigaki audsinat arweenu jaunas klaht un jau pehz otrà gada winas barot preeksch kauschanas, jo winu gaļa tad wehl garschiga, un winas tad wehl weegli barojàs, kamehr wehlaki tas tik panahkams ar leelam puhlem, wai ari nemaf wairs.

Preeksch dehschanas sofs taisa few perekli no salmeem un spalwam wai ari kahdam zitam mihkstam weelam. Kad winas dehj, tad jaisnem arween olas is perekļa un jaatstahj tik ta, kuru winas dehjuschas pehdeju. Ja winas wairs nedehj un paleek tupet perekļî, tad tas peerahda, ka grib sahkt peret. Tagad leek winàm olas apakschâ, bet katrai ne wairak kà 10—12 olu, jo wairak winas nespehj pilnigi safildit un isperet. Par pereschanas laiku, kursch welkàs tschetras nedeļas, winàm jadod bagatigi bariba, kà sautetas klijas, wahriti un sagruhsti kartupeli un schad un tad ari drusku ausu, un katru deenu jauns, nesamaitats uhdens. Wiflabaki ir, kad scho baribu noleek perekļu tuwumâ, bet tomehr tik tahlu no wineem, ka winas newaretu safneegt baribu, sehdedamas perekļî us olam, jo tad winas nokehrnatu un apflazitu perekļus, zaur ko pehdejee atdsistu un olas tahdâ wihsê saudetu daku no siltuma, kas wajadsigs preeksch kahrtigas ispereschanas.

Soschu behrni schkiļàs zaur zaurim tapat, kà pee ziteem mahju putneem, tik pee sosim peedsiwo schad und tad, ka pirmee sofeleni jau diwi deenas wezi, kad tik pehdejee wehl isleen. Winus atstahj perekļî, kamehr naw noschuwuschi, un tura tad siltâ weetâ. Pirmajàs diwpadsch-

mit ſtundâs wineem wehl newajag baribas; pehz tam wineem dod wiſlabaki ſakapatas, zeeti wahritas olas, maiſitas ar ſmalki ſagreeſtam uahtrem wai kahpoſtu kapinam, ja tahs dabujamas, un ari maiſes druſkas. Pehz trim deenam waram wineem jau dot ſlapjas, ar ſakapatam nahtrem wai zitam ſahlem maiſitas klijas. Bet tihra uhdena nekad nedrihkſt truhkt. Saules deenâs tad winus war laiſt lihdſ ar wezam ſoſim ſahlê un pehz aſtonam deenam uhdenî, kur wini jau paſchi ſahk meklet few baribu; bet wineem tomehr wehl jadod trihs reiſes deenâ bariba, kà kapatas ſahles ar klijam wai rupjeem putraimeem. Bet taî laikâ, kur wineem aug reſnakee ſpalwas kaulini jeb ſtobri, t. i. junijâ, wineem jadod wairak ehſt un labaka bariba, kà meeſchi, auſas u. t. t., lai wini paliktu ſpirgti un weſeli. Kad wini beidſot dabujuſchi pilnigas ſpalwas, tad wini ehdinajami tapat kà wezàs ſoſis, kuras peeteek ar fliktako baribu, kà ſalatu un kahpoſtu atleekam, kartupeļu miſam u. t. t., kad winam kahdu reiſi ſtarpâ dod kahdu maſumiņu kliju wai wahritu kartupeļu. Turpretim preekſch ſofchu audſinaſchanas wajadſigs uhdens, kur winas dabutu maſgatees. Tur winas atron daudſ baribas, aug labi un paleek weſelas. Saprotams, ka tekoſchs uhdens derigaks neka ſtahwoſch. Ja naw deriga aploka, un grib laiſt winas ganôs, tad winam wajaga gana, lai winas nepadaritu ſkahdes, jo winas gribedamas daudſ ehſt keràs klaht, kur tik ween peekluhſt. Ari tahm ſoſim, kuras tura aploká, wajadſetu gana, maſakais kamehr ſofeleni wehl maſi, lai wanagi, wahrnas, ſchagatas un ziti tahdi putni neuſkriſtu winàm un nenolaupitu maſos.

Ap ſeptembra mehneſi winas jau peeaugufchas. No ſcha laika war ſahkt winas barot, lai buhtu derigas preekſch kaufchanas. Barojamais laiks welkàs no ſeptembra lihdſ dezembra beigam. Wehlak tas gruhti iſdarams.

Pee barofchanas wiſpirms jaeewehro tas, ka ſoſis tikpat kà ziti kuſtoni barojàs ahtraki un labaki, kad winas, zik maſ ween war, dabon kuſtetees un ſtaigat. Tadehļ winas jaeeflehdſ ſtalî ſchaurâs buhdinâs un tà, ka winas newaretu ne apgreeſtees. Wirſa jafataiſa zeeti, bet tà, ka winas waretu faſneegt baribu, kuru noleek ahrpuſê. Pakalas puſê dibinâ jaatſtahj zaurums, lai netihrumi iſkriſtu zauri un waretu tapt notihriti, kas buhtu jadara katru deenu. Tas wiſweeglaki iſdarams, ja apakſch zauruma noleek kahdu kaſtiti, kuru tad iſkrata. Stalim wajaga buht wehſâ, bet ne mitrâ weetâ. Pirmajâs 8—14 deenâs jadod ſeſchreiſ deenâ ſagruhſti kartupeļi, burkani un rahzeni, kamehr naw pilnigi paehduſchi, tad wehlakajâs 14 deenâs katrai ſoſij rihtôs, puſ-

deenâs un wakarôs ſchauju auſu wai wahritu meeſchu wai ari eeſalu. Ja ſoſis kahginadamas rahda, ka winàm wehl gribetos ehſt, tad jadod druſku wairak auſu; bet ſilei wajaga buht eepreekſch pilnigi iſehſtai. Baribai blakus janoleek katru deenu wairak reiſchu jauns, tihrs uhdens; beſ tam winàm wehl jamet preekſchâ wezi mahli wai grante, lai winu wehders ſpehtu labaki ſagremot un ſawahrit. Pehz tſchetram nedelam tà barotas ſoſis taukas, un winam wairak gaļu, kà kad winas barotu tik ar graudeem ween.

Daſchôs apgabalôs baro ſoſis mahkſligi. Tahdu mahkſligu baroſchanu mehdſ noſaukt par bahſchanu. To iſdara tà: Werdoſchu uhdeni pildità traukâ ber turku kweeſchus wai ari meeſchus un auſas, kureem peemaiſa druſku ſweeſtu un taukus klaht, laiſch wiſu reiſ uſwahritees, tezina ſulu noſt un leek tad dſiſt. Ar ſcheem ſauteteem graudeem peebaſch ſoſis katru deenu trihsreiſ, rihtôs, puſdeenâs un wakarôs. Lai to waretu iſdarit, tad nem ſoſt iſ buhdinas ahrâ, eetin winu kahdâ drehbê, noleek tad uſ benki un uſſehſchàs pats uſ drehbes galeem. Tad attaiſa ar kreiſo roku ſoſs ſnahbi, ber ar labo roku ſautetos graudus atwehrtâ mutê, peepalihdſ wineem ar pirkſtu nokluht rihklê, ſatur atkal ſnahbi zeet un glaud no ahrpuſes graudus par kaklu uſ leju. To dara, zamehr naw mahga un kakls pilni; bet pirmo reiſ nepeebahſch kaklu tik pilnu kà wehlak, kur winſch tik kahdus 2—3 zeļus paleek tukſchs. Lai winas neiſrihtu eedotos graudus, kas eeſahkumà mehdſ notikt, tad uſbahſch beidſot mihkſtu maiſi wirſû. Pehz tam attin ſoſi wakà, lauj winai paſtaigatees tik ilgi, kamehr naw iſplatijuſi ſawus ſpahrnus. Tiklihdſ tas notizis, flehdſ winu atkal buhdinâ. Pirms winu ſahk bahſt otru reiſ, jaapluhko, wai mahga jau pawiſam tukſcha; ja winâ wehl atrodàs bariba, tad japagaida, kamehr wiſs ſawahrits. Zitu baribu taî laikâ wairs winàm nedod, bet gan katru deenu jaunu uhdeni, kurâ dſeſtas ogles wai eemeſtas ſmiltis jeb pelni. Tahdâ wihſê mehdſ winas barot 16 deenu, jo tad ſoſis pilnigi iſbarotas un dodot 3—4 mahrzinas tauku katra. Bet pehdejâ laikâ ſewiſchki jaſkatàs uſ to, lai ſoſis nenoſmaktu ſawôs taukôs; jo tik ko winas ſahk ſmagi dwaſchot un dwaſcha paleek arweenu karſtaka, un winas ari pehz bahſchanas neplata ſawus ſpahrnus, tad laiks kaut. — Bet pehz manam domam tahda bahſchana nekahdâ wihſê nebuhtu eewehlama, jo zaur tam tik mehs nomozam kuſtoni un pataiſam winu flimu. Un wai flima kuſtona gaļa war buht weſeliga zilwekam? Beſ tam gaļa ari naw tik garſchiga, kà to ſoſchu, kuras barotas dabiſki. Wai tad mehs turam ſoſis tik tauku dehl?

Ja ſofis tik tahlu jau barotas, ka wiņas jau kaujamas, tad pehdejâs 12 ſtundâs wiņàm wairs nedod baribas un ari uhdeņa wairs ne. Pirms wiņas kautu, wajadſetu wiņas maſgat un buhdiņu iſklaht ar ſauſeem, tihreem ſalmeem, lai wiņas noſchahwetos. Tahdâ wihſê buhtu ſpalwas tihrakas un derigakas. Kad wiņas nokautas, tad wiņas tuhliņ japluzina, kamehr wehl naw atdſiſuſchas, un lehnam, lai neeerautu ahdu.

Daſchâs ſemês un daſchôs apgabalôs mehdſ ari dſihwam ſofim iſpluzinat ſpalwas; jo tahs eſot labakas kà no nokautam. To iſdara, kad ſofeleni jau pilnigi peeauguſchi, kas no tam redſams, ka wineem ſpahrnu gali ſtahw kruſtam par muguru. Schi pluzinaſchana pa leelakai daļai noteek diwreiſ par gadu, julija fahkumâ un ſeptembra beigâs wai oktobra fahkumâ, pirms wiņas metuſchas ſpalwas. Bet tahdâ wihſê pluzinadami mehs ari mozitum wiņas. Tadehk mums nepeeklahtos wis pluzinat dſihwas ſofis, bet mums wajadſetu tik ſalaſit tahs ſpalwas, kuŗas paſchas no ſewis iſkriht. Par to laiku, kamehr wiņas met ſpalwu, mums wajadſetu wiņas patrenkat par ſtali, kur wiņas tad purinadamàs un ſkraideledamas pameſtu tik daudſ ſpalwu, zik wiņàm wajadſetu tai deenâ iſkriſt. Tahs nu ſalaſidami mehs neſaudetum daudſ ſpalwu un dabutum no nokautam wairak nekà tad, kad mehs wiņas pluhktum dſihwas. Ja kahds tomehr tihkotu pluhkt dſihwam ſofim ſpalwas, tad wiņam wajadſetu ſpalwas metamâ laikâ tik weegli brauzit ar pirkſteem ſpalwas. Kuŗas tad paliktu rokâ, ar tahm tad wajadſetu palikt meerâ. Bet tahs ſofis, kuŗas grib uſturet preekſch ſugas, nekahdi nedrihkſt pluhkt dſihwas; jo wiņas tad nebuhtu tik ſpehzigas un augligas. Pluhktas ſofis ari nebarojàs tik labi kà nepluhktas. Nemaſ ari naw tik leelas ſtarpibas labuma ſinâ ſtarp dſihwu un kautu ſoſchu ſpalwam, kad kautàs pluzina, kamehr wiņas wehl naw atdſiſuſchas. Beſ tam ari kautu ſoſchu ſpalwas ſmagakas.

Kà wiſeem dſihwneekeem ſemes wirſû, tà ari ſofim ſawas ſlimibas un mokas. Wiņàm daudſreiſ jazeeſch no utim, ſmadſem, maſeem kukaiņeem, tahrpeem un muſcham, kuŗas leen wiņàm nahſis un auſis un kawe wiņas augt un peenemtees. Kur tihrs tekoſch uhdens ſaſneedſams, tur peeteek, kad wiņas tanî kahdas reiſes iſpeldàs, lai atſwabinatos no mozitajeem. Ja wiņi eeweeſuſchees ſtalî, tad ſchis kreetni jaiſtihra un wiſzaur jaaptraipa ar petroleju. Ja ſofim ſahk zaureet, tad wiņas jaehdina ar auſam, meeſchu eeſalu un ſautetam klijam, wai jaeedod brandwihnâ mehrzeti maiſes gabaliņi. Ari zitas ſlimibas dſeedejamas pa leelakai daļai zaur to, ka dod wiņam wairak un labak ehſt.

Sihkumi.

Reinberga premija. Kahds pulzinsch Maskawas latweeschu gribedami nel. Reinberga peeminu gobat sametuschi naudu, ko bibinat premiju preeksch wehsturigeem raksteem. Premijas leelums masakais 125 rbl, kurus ismaksas wisus weenam wai wairakeem dakâs, skatotees us rakstu leelumu un labumu. Schinîs rakstôs jaapspreesch un japahrruna kahds preekschmets is Latwijas pagahtnes; wini newar buht masaki par weenu drukas lokshni. Eesuhtit war manuskriptus un tahdus drukatus rakstus, kas isnahkuschi drukâ no premijas issolischanas deenas lihds eesneegschanas terminam, kursch nolikts us Reinberga nahwes deenu 22. sept. 1885. g. Sihkakas sinas gaidamas brihsumâ no premijas apgahbataju puses.

Bes maksas wiseem peeejamas tautas bibliotekas. 1-ajâ dezembrî eeswehtija Maskawâ J. S. Turgenewam par peeminu wiseem bes maksas peeejamu grahmatu krahtuwi un lasamu galdu. Schi buhs pirmâ tahda biblioteka Kreewijâ, kuru ustures pilsehta. No priwat-personam un sinîkam waldibas eestahdem tahdas jau sen eetaisitas muhsu semê, bet winas kalpo wairak sinîkeem mehrkeem. Tadehl deres pasneegt ihsas sinas par wiseem bes maksas peeejamam tautas bibliotekam Wakar-Eiropâ.

Lihds ar zitam eetaisem un eestahdem, kuras weizinatu tautas materialigo labklahjibu un gara un prahta isglihtibu un usplaukschanu, mums ari par tahdam wiseem bes maksas peeejamam bibliotekam japateizâs Anglijai. 1850-ajâ gada tur peenehma pehz diwgadigas agitazijas „likumu par wiseem peeejamam lasamam weetam", kuru wispirms isleetoja Mantschestrâ. Pehz schi wehlak daschâ sinâ pahrgrosità likuma katrâ pilsehtâ un pilsehtas dalâ, kam ne masak kà 5000 eedsihwotaju, 30 nodokku maksatajeem ir teesiba sasaukt wispahrigu sapulzi, kurâ apspreesch scho leetu. Ja $^2/_3$ balschu wairums issakàs preeksch schi likuma, tad winsch peenemts un ispildams. Wispirms nu janospreesch bibliotekas nodokli, kuri nebrihkst buht leelaki par weenu penni no mahrzinas sterlinu wehrtigà ihpaschuma (masak par pusskapeiku no rubla). Ja tas isdarits, tad iswehl bibliotekas komiteju un pehz tam atwer lasamo weetu.

Pirmais pagehrejums no tahdas bibliotekas ir tas, ka wina peeejama wiseem bes kahdeem kawekleem, un ka apmekletaji bes kahdam kihlam jeb droschibas naudam war dabut wisas grahmatas un leetas, jo ar biblioteku saweenota ari museja. Gruhti tizams, bet tomehr taisniba, ka Anglijâ no 100,000 isdotam grahmatam nepasuhd gandrihs ne 10. Teesa, ka tur stingri, kad ari reti, isleeto likumu par swescheas mantas peesawinaschanu jeb apskahdeschanu, kursch usleek wainigajam zeetuma sodu, saweenotu pat ari ar sodu darbeem, un nepilngadigam ari meesas sodu.

Pehz Mantscheſtras preekschsihmes darija ari Liwerpula un Birminghama; bet pirmajôs 18 gadôs atwehra pawisam tik 18 biblioteku, turpretim tahlakôs desmit gadôs atwehra 64, diwôs gadôs pehz tam — 5 un 6 tahdu biblioteku. Tagad winu skaits pahraks par 100, un leelakâs pilsehtâs pa wairak. Amerikâ winas ari loti isplahtijuschàs. Australijâ, Melburnas pilsehtâ, tahda biblioteka issuhta sawas grahmatas zaur pasti us tuwakajam pilsehtam un isdala tur grahmatas zaur saweem agenteem. Daschâm tahdam bibliotekam peeder leela manta: Birminghamâ bibliotekas nams maksaja 200,000 rublu, un ikgadigee isdewumi sneedsàs lihds 35,000 rublu.

Tadehł tur pehz degschanas bija 10,000 grahmatu sem „A" burta ween. Masas tahdas bibliotekas ustura maksa nebagatai pilsſehtai 5—7 tuhkſtoſchu rublu par gadu.

Drihſuma ari Pariſe nehma Angliju ſchaî sinâ par preekſchſihmi; bet tur pilsſehtas biblioteku eetaisa gahja lehni uſ preekſchu. Peezpadsmit gadôs (1862—1878 g.) winu tur bija pawisam tik 9, un no tahm tſchetras atradàs tik uſ papira. Turpretim 1883 g. tur bija jau 22 un 1884 g. bija noſpreeſts atwehrt 15. Schihs bibliotekas eetaſitas pa pilsſehtas dalam (arrondissements). Winas iſſchkirâs no Anglijas bibliotekam fewiſchki taî sinâ, ka Pariſê wiſas uſtur un walda pilsſehta, bet Anglijâ winas atkarâs no eedſihwotajeem paſcheem un winu uſſahkuma.

Biblioteku uſtura Pariſê nemaksa pahrak daudſ, katras bibliotekas — 3,050 franku (1 franks = 39 kap. pehz tagadeja kurſa): 1750 fr. par grahmatam un eeſeeſchanu, 1000 fr. bibliotekaram un 300 fr. beenetajam. Pawiſam pilsſehta noſpreeda iſdot 1884 g. preekſch tahdam bibliotekam 171,700 fr. (ap 65,000 rublu pehz kurſa).

Zik ahtri pehdejos 5 gadôs attihſtijàs biblioteku darbiba, redſams iſ ſcheem peewedumeem. Grahmatu ſkaits ſaſneedſa 98,843 ſehjumus, un 1882 g. ween winas eegahdajàs 20,411 ſehjumu. Grahmatu pagehrejumi ari pawairojàs gandrihſ 20 reiſ wairak: 1878 g. iſdewa laſitajeem tik 29,339 ſehjumu, bet 1881 g. jau 242,738 ſehjumu, un 1883 g. — 514,287 ſehjumu. Tadehł ka biblioteka wakâ zauru deenu — no pulkſt. 8 rihtâ lihdſ 10 wakarâ (Anglijâ no 9 wai 10 rihtâ lihdſ 10 wai 9 wakarâ), tad ari grahmatas dſihwi ween mainàs. Zaurzaurim nemot katra grahmata bija 5 laſitaju rokàs.

Wiſuwairak praſa romanus un noweles; winas iſtaiſa 55% no wiſam grahmatam (1882 g.—200,255 ſehj.). Angliją ſchihs prozentes pazełàs lihdſ 60 un 70 un retum krihtàs lihdſ 50. Otru weetu eenem grahmatas par literaturu wiſpahri (ap 15%), tad par ſinibam, dailem un paidagogiku (11%), par geografiju, zełojumeem un wehſturi (8%). Kà ſawadiba japeemin noſchu iſdoſchana, kuru eeweda bibliotekas no 1879 g. Iſ deſmit bibliotekam no winam iſdewa weenâ gadâ 9,085 numuru.

Senas departamentâ (gubernâ) atrodàs 32 tahdas laſamas weetas, lai łaudis, dabujuſchi pirmo mahzibu, waretu attihſtitees un iſglihtotees tahłak, un tautas ſkolotajs iſpilda par maſu maksu bibliotekara weetu. Grahmatu ſkaits winâs ſneedſàs lihdſ 35,400, un departamenta faeima iſdot winam 20,000 franku pareekſch uſturas par gadu.

Berlinê ari eetaiſitas un wehl eetaiſa tahdas tautas bibliotekas. 1883 g. atwehra jau 24-to. Winas pa leelakai dalai atrodàs ſkolas namôs, un wezakais ſkolotajs ir par bibliotekaru. Bibliotekas uſtura te druſku dahrgaka kà Pariſê. Preekſch jaunas bibliotekas atwerſchanas nolikts 4,311 marku (ap 2,050 r. pehz. tag. kurſa). Preekſch wiſam 23 bibliotekam iſdod par gadu 30,000 marku, iſ ſchihs ſumas wairak kà puſi (15,641 m.) par grahmatam un eeſeeſchanu un weenu zeturto dalu preekſch eerehdnu algam. Reſerwes kapitals 30,000 m. leels.

Iſ Berlines pilsſehtas waldes 1882—1883 g. pahrſkata par 23 bibliotekam mehs waram iſnemt it interesantas leetas. Grahmatu tur bija 96,010 ſehjumu, 2,600 ſehjumu wairak kà gadu preekſch tam. Neweenâ biblioteką nebija maſak par 1,500 ſehjumu un wairak par 7,500, zaurmehrâ ap 4,000 katrâ. Laſitaju bija 17,975, un ſchis ſkaits pawairojàs gada laikâ tik par 364. Atkrita 53 eerehdni, bet peenahza wiſwairak ſkolu apmekletaji — 226 un ſeeweetes — 124. Grahmatu bija nemts pawiſam 402,070 ſehjumu, 70,000 ſehjumu wairak kà gadu preekſch tam. Zaurmehrâ iſnahk tahdâ wihſê,

ka katra grahmata nemta 4 reiſ, un katrs laſitajs iſlaſijis 25 grahmatu, t. i. weenu grahmatu diwâs nedeļâs.

Redſams ari, ka wahzeeſchi nemaſ naw tik nopeetni, kà to domajam. Romanus un noweles wini laſa ne tik ween wairak kà weeglprahtigee frantſchi, bet ari wairak kà angļi ar wiſeem ſaweem trihsſehjumu romaneem. No 100 grahmatam frantſchi laſa 55 romanu, angļi 50—70 romanu, bet wahzeeſchi — 75. Pehz ſcheem gandrihſ weenlihdſigi laſa wehſturigas un geografiſkas grahmatas (3% katrâ nodaļâ), tad dabas ſinibu rakſtus, wiſmaſak matematikas, walodneezibas un teologijas rakſtus (ap $^1/_4$% katrâ nodaļâ). Leelaka daļa no laſitajeem bija tirgotaji un amatneeki — 6,147 zilweku, ap weenu treſchdaļu no wiſeem laſitajeem, $^1/_3$ bija ſeeweetes, tik pat daudſ ſkolu apmekletaju (3,320), $^1/_{10}$ ſtrahdneeku un eerehdņu (1,455), 895 ſkolotaju un 67 ſaldatu. Zaurzaurim nemot mainija wafarâ maſak kà 100 grahmatu par deenu, bet ſeemâ wairak, pat lihdſ 222 ſehjumeem par deenu.

Berlines bibliotekari apleezina, ka grahmatas arweenu atdod weſelas, un tik reti peenahkàs eedſiht ſkahdes atlihdſinaſchanu par maitatam jeb ſaudetam grahmatam. Tahļak wini peeſihme, ka grahmatas laſa ne tik ween nehmejs, bet weſelas familijas. Tadehļ laſitaju ſkaits pateeſibâ daudſ leelaks, nekà winſch uſſihmets pahrſkatâ.

Kahds ſwars tahdam bibliotekam, to gan katrs nopratis, kam ruhp iſglihtiba un attihſtiba. Tadehļ ari mums wajadſetu to eewehrot un puhletees, lai tiktum pee tahdàm. Daſchs warbuht teiks, ka nabageem latweeſcheem tas neeeſpehjams. Bet wai tad mums jaſahk tuhlin tik leelifki? Wai tad newaram ar maſakam buht meerâ? Zeram par tahdàm turpmak paſneegt apzerejumus un padomus.

Puſchkina monuments Maſkawâ. (Ar bildi). Katrs Maſkawas apmekletajs, kurſch grib eepaſihtees ar wiņas wehrâ leekamam weetam, nepeemirſis ari apmeklet Puſchkina monumentu. Schi ſlawenakà Kreewu dſejneeka (dſ. 26 majâ 1799 g. — mir. 29 janw. 1837 g.) peemineklis pazeļàs it ſkaiſti un wiſeem redſami jaukà Twerſkoi-bulwara galâ. Trepes, kas redſamas muhſu bildê, taiſitas no ſlihpeta ſarkana granita; uſ wiņa pazeļàs mahkſligi iſrotats eeſaļgans akmiņa ſtabs, wirs kura redſams dſejneeka iſ tumſchas bronſas leetais tehls. Wiſàs tſchetràs ſtabu puſês atrodàs wirsraksti, kuŗi ſkan tà: Preekſchpuſê: Пушкину (Puſchkinam) un muguras puſê: Сооруженъ въ 1880 году (uſzelts 1880 gadâ), labâ puſê: Слухъ обо мнѣ пройдетъ по всей Руси великой, И назоветъ меня всякъ сущій въ ней языкъ (Es wiſâ leelâ Kreewu-ſemê buhſchu ſlawets, Un katra mehle wiņâ mines manu wahrdu), kreiſâ puſe: И долго буду тѣмъ народу я любезенъ, Что чувства добрыя я лирой пробуждалъ (Un ilgi mihles mani tadehļ tauta, Ka juhtas kreetnas deeſmam modinajis). Mehs zeram ſaweem laſitajeem paſneegt turpmak ari ſchi dſejneeka rakſtus.

Modinataja gulta. Kahdâ Kafeles mehbeļu magaſinâ iſſtahdita eewehrojama gulta ar elektrifku modinataju. Elektrifko modinataju uſwelk tapat kà modinataju pee pulkſteneem. Uſgreeſts uſ noliktu ſtundu, winſch beſ ſchaubiſchanàs modina laiſkako guletaju. Modinaſchanas lihdſekļi ſchahdi: Eefahkumâ atſkan diwi ſtipri elektriſki ſiteeni, no kuŗeem tas, kas atrodàs gultas tuwumâ, ari eedſina pee gultas noliktu ſwezi. Ja meegainais neuſmoſtàs, tad neredſams ſpehks norauj guletajam nakts mizi no galwas un eedſina taì paſchâ laikâ ſpirtâ lampiņu apakſch kaſijas maſchinas, kuŗa atrodàs tur uſ galda. Ja ari tas nepalihdſ, tad eeſahkàs ſkana muſika, pehz kuŗas atkal atſkan ſiteeni. Pehdejais lihdſeklis uſmodinat laiſkuli ir tas, ka weenâ weetas malâ parahdàs galdinſch ar uſrakſtu: „Azu mirkļi kahjàs!“ Bet kas

eedomajàs nepaklaufit ari ſchai pawehlei, to beſ kahdas tahkakas zeremonijas iſſweeſch iſ gultas.

Sehwelkoziņu iſgudrotajs. Sehwelkoziņus leetajot tagad neweenam wairs neſchaujàs prahtâ jeb tik kahdu retu reiſi, zik gruhti muhſu tehweem nahzàs, uſdabut uguni. Wiņi paſina tik tehraudu un kremu, degli un pulweri; uguns bija jaſchkeł. Tas bija ſaweenots ar daudſ gruhtumeem, ſewiſchki ſeemas laikâ, kad rokas bija noſaluſchas un ſtihwas un deglis bija mitrs.

Sehwelkoziņu iſgudrotaju, kura panahkums atneſis zilwezei tik daudſ laba, jau ilgi aiſmirſuſchi; warbuht ka wiņſch ari ſawâ laikâ nebija ihſti paſihſtams. Wiņa wahrds ir Kammerers; wiņſch bija dſimis Ludwigsburgâ Wirtembergâ un iſdarija iſgudrojumu zeetumâ. Politiſku noſeegumu dehł wiņſch ſcha gadu ſimtena zeturtajâ deſmitâ noſehdeja ilgaku laiku Wirtembergas zeetokſnî Hohenaſpergâ. Kà kihmikim wiņa labprahtigais komandants wiņam atkahwa, laiku kawet kahdâ maſâ laboratorijâ. Schinî weentulibâ wiņſch ilgi un daſchadi nodarbojàs, iſgudrot ſehwelkoziņu, kurſch zaur rihweſchanu aiſdegtos. Bija jau iſgudrots, ka koziņſch aiſdegàs, kad wiņu eemehrzeja ſinamâ kihmiſkâ ſchkidrumâ. Tè Kammereram eeſchahwàs prahtâ, koziņu rapwilkt ar ſofforu.

Bet zeetumneekam paſcham nebija eeſpehjams, iſleetat ſawu iſgudrojumu, kurſch gan iſpaudàs, bet kuru Wahzijâ kà ugunsbailigu aiſleedſa. Turpretim Anglijâ to prata iſleetat. Wehlak atnehma ſcho aiſleegumu, un wiſur iſzehlàs ſehwelkoziņu fabrikas ari Wahzijâ. Daudſ lauſchu pelnija ar ſcho iſgudrojumu maiſi un mantu, bet iſgudrotajs pats, no zeetuma iſlaiſts, beidſàs traku namâ.

Kà ſpilweņu ſpalwas tihramas. Tihramàs ſpalwas jaeeber traukâ, jaaplej ar werdoſchu uhdeni un ſchad un tad jamaiſa, kamehr uhdens naw atdſiſis. Kad wiſs jau aukſts, tad ſpalwas jaiſſchņaudſ un jaaplej ar aukſtu uhdeni. Pehz pahri ſtundam wiņas atkal jaiſſchņaudſ un tad jaiſklahj ſewiſchkâ iſtabâ uſ palagu. Kad wiņas iſſchuwuſchas, tad wiņas 2—4 reiſes deenâ kreetni jaiſpurina. Kad wajadſigs, tad war to paſchu darit wehl otru reiſi. Tà tihritas ſpalwas paleek mihkſtas kà jaunas un atſwabinajàs no ſlimibu dihgleem, ſweedrem un t. pr.

Sakits. Jaſakapa ſmalki 4 mahrziņas taukas lopu gałas, jaſaberſch 12 wideju nowahritu kartupełu, japeeleek 4 ehdamas karotes bihdeletu kweeſchu miltu, 1 glahſe peena jeb ari uhdena un pipari pehz patikſchanas. Wiſs tas kreetni jaſamaiſa un ſaka weidâ jauſleek uſ pamu, kura apſmehreta ar ſweeſtu. Par wirſu leek kruſtiſki zuhku ſpeka ſtrehmeles. Jazep ne wiſai karſtâ krahſnî 1 ſtundu. Tad zepets jaaplej ar kreimu wai peenu, jaapkaiſa ar milteem un jaleek wehl kahdu 1/4 ſt. krahſnî. Kà peeehdamo bod nowahritus kartupełus.

Paſazina. Maſa upite tezeja ſkaidru uhdeni, kaut gan wiņas zełſch zaur duhnam gahja. Reiſ wiņa ſadſirdeja diwus wihrus tà ſarunajamees: „Nahz", teiza pirmais, „padſerſimees ſcho ſkaidro uhdentiņu". „Kas tew nahk prahtâ?" atteiza otrais; „uhdens tak arween nederigs dſehreens; alus labaks". To teizis wiņſch iſwilka iſ keſchas buteli, un upite redſeja wiņus abus dſeram ſcho dſeltaino alutiņu. — Par to upite gauſchi behdajàs un domaja un domaja, kà waretu ſawu uhdeni pahrwehrſt alû. Kahdâ rihtâ wiņa uſmodàs it preeziga; jo bija atraduſi lihdſekli. Wiņa eerakņajàs dſiłaki un dſiłaki dſeltainajàs duhnâs un preezajàs, ka wiņas uhdens tagad iſſkatijàs tahds pats, kà tas dſehreens, kuru bija dſirdejuſi tà ſlawejam.

Bet zilweki gahja garam, un neweens nedſehra ſcho duhnaino ſlapjumu. Un daſchs kratija behdigi galwu, kam agraki patika ſkaidrais, tihrais uhdentiņſch.

Uſdewums. Par 20 pehdu augſtu ſeenu leen tahrps uſ augſchu. Winſch uſleen par deenu 4 pehdas, bet nakti aiſmidſis noſlihd atkal 3 pehdas atpakaļ. Zik deenâs winſch noklubs augſchâ?

Starp abu uſdewumu atſlehdſejeem tiks iſloſeti 3 eksemplari no grahmatas „Minna ſon Barnhelm“ un par welti peeſuhtiti.

Schachproblems № 1.

Melnee.

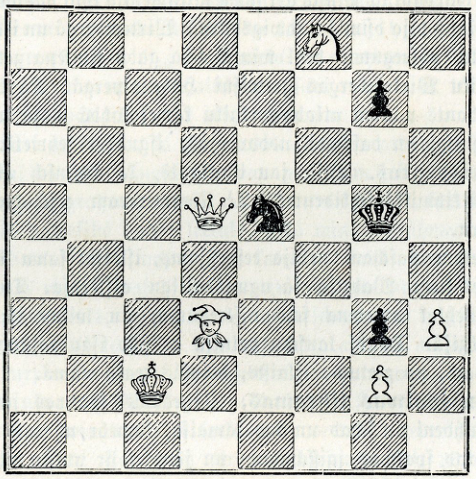

Baltee.

Baltee ſahk un taiſa matu otrâ wilzeenâ.

Atſlehgâ nahks arween pehz 2 mehneſchem. Sihmes buhs ſchahdas: K = karalis, D = dahma, L = laidis, (Läufer), S = ſirdſinſch (Springer), T = tornis (Thurm), B = bauris (Bauer), † = ſchach! †: = ſchachmat!, : = kauj.

Atbildes.

S. E. — Uſâ. Paldees! Iſleetoſim drihſumâ, ja kawekļi negadiſees.

Jahn. — R. Laſiſeet nahkoſchâ burtnizâ.

Eſnbg. Jahnis — Rigâ. Paldees! Luhgtum Juhſu adreſi.

J. K. — Krementſchugâ. Turpmak pahrrunaſim ari „ſihda kopſchanu“. Latinu burti ſchim brihdim wehl naw eeſpehjami. Labi buhtu, ja wiſi laſitaji burtu ſinâ iſteiktu ſawu wehleſchanos.

Redaktors-iſdewejs **J. Welme.**

ESTICA
A-14476
2565

Austrums

sinibas un rakstneezibas mehneschraksts

isnahk reis par mehnesi, pirmajâs mehnescha deenâs, burtnizâs no 4—5 lokshnem un maksa peesuhtits:

par gadu . . . . **3** rubl.
„ 4 mehnescheem. . **1** „

Manuskripti, pastelejumi un nauda suhtami us schahdu adresi: **Въ г. Москву, Сыромятники М. Полуярославскій переулокъ, домъ Лебедева, Редактору-Издателю лектору Я. Вельмъ.**

Kas gribetu, lai issuhta kwihtu par eemaksatu naudu, tas lai peeleek weenu 7 kap. pastmarku. Baltijâ peenem pastelejumus: **Baltijas Westneescha** un **Balss ekspedizija** Rigâ, **Puhzischa** grahmatu pahrdotawa Rigâ, **H. Allunans** Jelgawâ un Bauskâ, **J. Jegers** Jelgawâ, **Alksne** Ruhjenê, **Leepinsch** Zehsis, **K. Kikkans** Walkâ, **J. Jaunsemis** Kokmuischâ pee Walmeeras, **Ukstinsch** Leepajâ, **Besthorns** Kuldigâ, **Ries** Wentspilî, **Tow Talsôs,** un wehl. zit. weetâs, kur latw. laikraksti dabujami.

Weikala pahrzelschana.

Leelajâ eelâ № 4.

No 7. janwara 1885 peedahwaju: skolas grahmatas, jaunas un wezas, pahrmainu pret zitam, burtnizas arween no laba papira, kladses un kabatas grahmatinas, laimes wehleschanas kahrtes, puku papirus leelâ iswehlê un wisadas rakstamas leetas. Pastelejumus, sludinajumus, ari par pasti peenemu us: Austrumu, Balsi, Baltijas Westnesi, Balt. Semkopi, Tehwiju un Rotu, kâ ari us eelsch = un ahrsemes grahmatam.

J. Jegers,
grahmatu pahrdotawa Jelgawâ Katoļu eelâ № 48.

Bukskinu austawa

Jelgawas Ahrrigâ, Slokas eelâ № 7.

Zeen. publikai par laipnu eewehroschanu, ka sawâ austawâ aisween turu pahrdoschanai **wisadus glihtus bukskinus** daschadam krahsam, modes audumeem, labam weelam un, pehz eespehjas, jo peenehmigam zenam.

K. Freimanis.
Rigâ.

Grahmatu apgahdataji un isdeweji

top laipni luhgti, eesuhtit **jaunisdotas latweeschu grahmatas** „Austruma" redakzijai, lai waretu winas eewehrot mehneschrakstâ.

Austruma redakzija.

Дозволено цензурой. Рига, 3-го декабря 1884 года.